

T. B. M. M.

TUTANAK DERGİSİ

Altmış ikinci birleşim

25 . V . 1945 Cuma

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	360	nunu tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu	
2. — Havale edilen kâğıtlar	360	(1/388)	360:393
3. — Görüşülen işler	360		
1. — 1945 yılı yedi aylık Bütçe Ka-		A — Ekonomi Bakanlığı bütçesi	360:393

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

1945 yılı yedi aylık Bütçe Kanunu tasarısının görüşülmesine devam edilerek; Bayındırlık Bakanlığı bütçesi kabul olundu. Cuma günü toplanılmak üzere Birleşime son

verildi.

Başkanvekili
Sivas
Ş. Günaltay

Kâtip
Malatya
N. Baydar

Kâtip
İsparta
K. Turan

2. — HAVALE EDİLEN KAĞITLAR

Tezkereler

1. — Hezargratlı Alioğlu Mahmut Baştuğ ve Düzce'nin Hamidiye köyünden Mustafaoğlu Adem Yılmaz'ın ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/254) (Adalet Komisyonuna);

2. — Malatya'nın Akçadağ İlcesinin Doğan-

şehir bucağına bağlı Eski köyünden Bekiroğlu Mustafa Gaffar Hatun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başbakanlık tezkeresi (3/255) (Adalet Komisyonuna);

3. — Sayıştayda açık bulunan üyelik için seçim yapılmasına dair Sayıştay Başkanlığı tezkeresi (3/256) (Bütçe, Maliye ve Sayıştay Komisyonlarından kurulmuş Karma Komisyonuna).

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 14

BAŞKAN — Dr. M. Germen

KÂTIPLER : K. Turan (İsparta), B. K. Çağlar (Erzincan)

BAŞKAN — Oturum açıldı.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — 1945 yılı yedi aylık Bütçe Kanunu tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu (1/388)

A. — Ekonomi Bakanlığı bütçesi

BAŞKAN — Ekonomi Bakanlığı bütçesinin görüşülmesine başlıyoruz. Söz isteyen arkadaş var mı?

Söz alan arkadaşların isimlerini okuyorum : İsmail Sabuncu, Eyup Durukan, Cafer Özgelci, Gl. Sevüktekin, Emin Aslan, Refik Koraltan, Yaşar Özey, Ziya Karamursal, Düşünsel.

Buyurun İsmail Sabuncu.

İ. SABUNCU (Giresun) — Bendeniz, Ekonomi Bakanlığı bütçesi münasebetiyle memleketimizdeki endüstri vaziyeti ve gelecekte yapılacak yeni endüstri plânı üzerinde görüşmek istiyorum. Görüşmeme elimizde bulunan Murakabe Heyetinin son İktisadi Teşekküller Heyeti Umumiyesine verdiği 1943 hesaplara ait raporlardan bir iki işletmenin murakabece tenkit edilen noktalarını kısaca izah ile başlayacağım, sonra kendi görüşlerime geçeceğim.

Evvellâ deri ve kundura üzerinde Murakabe Heyetinin durduğu şayanı dikkat noktaları ar-

zedeceğim. Deri kundura sanayiinde diğer raporlarda da olduğu gibi takibedilen bir seri vardır. İdari bünye, işletmeler, malî bünye, maliyet, satış. Ben de yine bu seriyi takip edeceğim. Murakabe Heyeti; deri ve kundura fabrikalarının işlerini ve hesaplarını inceleyen ilk gördüğü şayanı dikkat nokta muhasebe kayıtlarının 3 - 4 ay teahhürde olduğunu ifade ediyor ve ilâve ediyor; 1944 te, bu, bir buçuk aya indirilmiştir.

Sonra, ambarlar vaziyetine geçiyor, ambarlar durumunda görmüş olduğu kusurlar da hakikaten şayanı dikkattir. Müsaade ederseniz, kısaca aynen okuyayım:

40 yerde ambarı vardır, diyor sonra; ambarlarda muntazam tasnif yoktur, ambarlara mal, cinslerine göre değil, malların gelişlerine göre doldurulmuştur, neticede bir cins mal pek muhtelif yerlerde durduğu gibi her ambarda da pek çok çeşit mal bulunmaktadır. Bazı mallar uzun müddet durma neticesinde tagayyurata mâruzdurlar. Mamule çevrilmesi veya imhası gerekli maddelerle dolu ambarlar. Ambarlarda muntazam istif yapılmadığı için hacmi istiaibiden hakkiyle istifade edilememektedir ve bu

hal birçok malların açıkta kalmasına sebep olmaktadır. Bu hususlardan başka yine birçok ambarlardaki malların üzerinde kartların bulunmadığı, bir kısım partiler üzerindeki kartların ana kartlarla ve mal mevcutlarıyla mutabık bulunmadığı, 1943 senesi sonu tadadında hammâde ve malzeme ambarlarının 31 359 liralık fazlalık, 159 158 liralık noksan olduğu görülmüştür.

Mubayaa işlerine geçiyor; mubayaa işlerinde, tüccarın alacağı vaktü zamanında ödenmiyor, 500 - 600 bin liralık borç bir sene beklemiştir, diyor.

Sonra; bu müessese, başka tüccarların uyduğu kanuna uymuyor. Meselâ derilerin alım ve satımını borsaya kaydettirmek meeburiyeti varken bu müessese kendisini bundan vareste adediyor ve borsanın semtine uğramıyor, diyor.

Müessesenin 1943 teki satışı 15 606 000 liradır. Muhasebe kayıtlarının teahhüründen dolayı hakikî maliyet zamanında tesbit olunamıyor, diyor.

Maliyetler: 1943 de Köselelin kilosuna 268 kuruşa mal olmağın, vaketa 293, vidala 10 santim murabba 100 kuruş. Bunlardan kösele 1942 de 266 vaketanın maliyeti 1943 de biraz daha düşmüştür, Avrupa malı işlemişlerdir. Vidaya gelince: 1943 e nazaran biraz düşmüştür.

Sonra mürakabe heyeti anormal kâr yapma hevesinden bahsediyor. Diyor ki: Bu müessese halk kunduraları yapmış. Beş bin çift kadar. Fakat yaptığı kunduralar evsaf itibariyle bozuk olduğu için satılamamış. Koymuş olduğu fiyatta da % 200 kâr ile piyasaya arz etmek istemiş, bundan dolayı satılmamış. Kalitesi düşük olduğu için vaketaları kokuyormuş, piyasa bu malı tutmamış. Kundura bahsini bu kadarla geçiyorum.

Çimento meselesi: Arkadaşlar, çimentonun ne kadar mühim olduğu, gerek hususi sanayide, gerek Devlet sanayiinde memleket ihtiyacı bakımından izaha muhtaç olmayan bir dâvadır. Bunun başlangıcında muhtelif memleketlerde nüfus başına düşen çimento miktarından bahsediliyor. Türkiye aşağı yukarı, buradaki cetvele göre en aşağıda gelen bir memleket vaziyetindedir. Belki bizden daha düşük olan memleketler de vardır. Verilen cetvelde 1937 esas alınmış. En yüksek Belçika olarak bulunuyor, 361 kilo; Türkiyede 16 kiloya düşüyor. Bu çimento fabrikasının Sivas'ta yapılması düşünülmüş. 75 bin ton üzerinden istihsal yapması gözönüne alınmış, zannediyorum ki fabrika bir misli tevsi edilmek esası üzerine kurulmuştur. Memleketimizde en çok 294 000 ton istihsal edildiği ve buna ilâveten 89 000 ton dışarıdan getirilerek, yekûn olarak 380 000 ton çimento istihlak edilmiştir.

Ondan sonra memur ve müstahdemlerin durumuna geçiyor. Diyor ki; 1943 senesinde na-

zarî kadrosu 220, fiilî kadrosu 253 tür. Halbuki yapılan teftişlerde işçi kadrosunda görülen memur ve müstahdemlerin servisinde çalışan pek çok işçiye raslanmaktadır.

İşçiler 1943 te 515 kişi, 1944 te bazı aylarda 887 ye kadar çıkmıştır. Sonra bir mukayese yapıyor, diyor ki; eenebi bir memlekette 200 bin ton senelik istihsal yapan bir fabrika 14 memur ve 148 işçi ile çalışıyor, diyor, böyle tesbit ediyor. 1943 te 25 - 26 bin ton istihsal yapılıyor. 1944 senesinde 887 işçi miktarına göre ayarlanmıştır, diyor.

Hulâsa, birçok işçilerin esas kadro işlerinde çalışmadığı ve bazılarının nerede çalıştığını bulmanın güç olduğu görülmüştür diyor. Zeytinburnundaki Sümerbankın bugün işlettiği fabrikanın işçi miktarı üzerinde burada bir şey görmedim. Fakat benim 42 de Bayındırlık Bakanlığı tarafından yapılan bir teftişten aldığım neticeye göre o zaman 30 küsur memur, müstahdemi varmış. 500 kadar da amelesi varmış. İstihsalı de aşağı yukarı senede 300 gün çalıştığına göre 150 - 160 bin ton kadar istihsal yaptığını söylüyorlar.

Mürakabe işi başına düşen senelik istihsalinde bir mukayesesini yapıyor.

Bu eenebi fabrikada yapmış olduğu mukayesede 1941 de fabrikada işçi başına 1350 ton istihsal ediliyor, buna mukabil bizde ise ancak 140 ton kadar bir şeydir.

Çimento hakkında ayrıca kendi görüşüme göre mütalâamı arzedeceğim.

Şimdi iplik ve dokuma mevzuuna geçiyorum. İplik ve dokuma fabrikaları ve müessesesi, pamuklu, yünlü, bir de suni ipeği ihtiva ediyor.

Yünlüler, Bünyan, Defterdar, Herêke, Merinos, Bakırköy; pamuklular, Kayseri, Ereğli, Nazilli. Bir de arzettiğim suni ipek fabrikaları.

Bu fabrikaların umumî sermayesi 1942 senesinde 57 810 000 lira, 1943 senesinde 79 860 000 lira. Memur adedi, 1942 de 1939, 1943 de 1773. İşçi 1942 de 12 904, 1943 de 16 bin küsur. Mubayaa bedeli 34,5 milyon 43 de 42 800 000 liradır.

İmalâta : 1942 de Pamuk ipliği olarak 8880 ton yünipliği, 3500 ton, 1942 de. yünipliğinde ufak bir tenezzül var.

Pamuklu dokuma 1942 de 44 900 000, 1943 de 46 milyon metre. Yünlüde 1942 de 3 473 000 metre imiş, 1943 de 33 244 000 metre (Aşağı yukarı müsavidir).

Teşkilât işine geçiyorum. Mürakabe Heyeti diyor ki, bu teşkilât bahsinde önemle üzerinde durulacak konular var. Fakat mühim gördüklerimi arzedeceğim.

Sonra, alım, satım işlerinden bahsediyor. onu da kısaca huzurunuzda tahlil ediyorum. İşletme yönetiminde, bu yönden teşkilâtlandırılmış ve vazife tevcih edilmiş ve lâzım olduğu kadar

sevk ve idare edilememesi yüzünden bu müesseseden beklenen iktisadi neticeleri vermekten uzak bulunmaktadır. Bu durumdan mesuliyet kaybolmaktadır.

Müessesenin, 1943 yılına ait tedarik işleri de iyi gitmemiştir. Burada şayanı dikkat bulduğum, küçük bir cümleyi aynen okuyacağım: « Müessese merkezinde yapılan bu çalışmaların tatbik mevkiine konulmasında muvaffakiyet görülmemiş ve 3460 numaralı kanunun 10 ncu maddesine tevfi kanuna dokuma müessesesini alâkadâr etmek üzere alâkalı Vekâlet ve teşekküllere sunulan ve adedi 9 u bulan işletme raporlarımızda da temas ettiğimiz gibi mütemadi bir tâkip ve icabında şedit hükümler isteyen veya o mevzudaki işler bu sene de tatminkâr olmamıştır ». Yani müessese için senesi içinde 9 tane rapor verdim, yine olmadı, diyor. Fabrikalarda, tedarik işleri de plânsızdır, pamuk mübayaası işleri ihtiyaç ve lüzuma göre yapılmıştır. Yapağı mübayaasında ihtiyaca uygun netice alınmamıştır, bilhassa ecebi yapağılar mübayaatı teknik şartlara uygun değildir, Sümerbank tarafından Hindistan'dan alınan yapağılar, yüksek fiyatta olmasına rağmen, iyilerinin tabak yünü düşüklüğünde olduğunu şayanı dikkat buluyor ve binaenaleyh biranevel sarfetmek icabeder diyor. Sonra; mübayaası hesaplarını karışık buluyor ve fabrikalardaki mübayaası hesapları da karışık diyor. Ham madde malzeme stoklarından bahsederken diyor ki, iki milyona yakın pamuk döküntülerinin seneden seneye artarak kısmen hedrolunmalarını ve yangın tehlikesi geçirmelerini şayanı dikkat buluyor. Yine işletme faaliyetlerinden bahsederken, işletme faaliyetleri ile muhasebe kayıtlarında mevcut noksanlar düzeltilmelidir; temennisinde bulunuyor ve 1943 te işletme muhasebesini tetkik ederken evvelki raporlardaki tenkitlerini teyit ediyor, yani son vaziyetin düzeltilmiş olduğunu söyleyerek bunu tekrar ediyor. Teknik randımanlarla kayıt usulünde her gün bir miktar düzelme olduğunu, buna mukabil malzeme işçilik randımanlarında 1942 ye nazaran 1943 te gerilemiş olduğundan bahsediyor.

İstihsal vasıtalarından bazılarının kifayetsizliğinden bazılarının bozukluğundan iyi mal elde edememesinden bahsediliyor. Bunun maliyete, istihsalde çok müessir olduğunu takdir buyurursunuz.

İşçinin kazanç vaziyetinden bahsederken bizde ayda 80 - 90 lira buluyor ve Japonya ile kıyas ediliyor, Japonya'da aylık işçi kazanımı 33 lira olarak tesbit ediyorlar. Belki Japonya'da hayat pahalılığında bize nazaran farkları vardır, orada belki amele geçimi daha ucuzdur. Japonya'yı hayat pahalılığı bakımından görmediğim için bir şey söyleyemem.

Sonra arkadaşlar, saat başına kazanç mukayesesini. Belki huzurunuzu izaç ediyorum amma ben bunları çok faydalı görüyorum. Ben şahsi

mütalâamı arzederken az çok bunlara dayana-
cağım.

Saat başına kazanç mukayesesini yaparken İngiltere ile bir kıyas yapıyor ve diyor ki: İngiltere'de 1939 a nazaran 1940 da ancak % 50 bir artma vardır. Bizde Bakırköy'de 17 den 40 Merinosta 17 den 40 kuruşa çıkmış. İngiltere gibi % 50 artışa nazaran % 250 ye yakın artış vardır. Bu hal iki memleket arasındaki hayat pahalılığı da gayet güzel hulâsa ediyor.

Sonra işçi değişikliklerine temas ediliyor. Pamuklu sanayi de % 103 yünlûde 93 dür. Âmillerini de şöyle gösteriyor. Bu işçi değişikliklerinin bu kadar çok oluşu işçi kadrolarının yanlış tertip edilmiş olması gibi bazı sebeblere bağlanıyor. Fakat bunda işçinin geçim vaziyetinin ehemmiyeti bugünkü şartlara göre mühim rol oynar. Burada Rusya ile de bir mukayese yapıyor. Fakat seneler aynı olmadığı için işçi vaziyeti üzerindeki bu mukayeseye o kadar kıymet vermedim.

Sonra işçi ve ustaların yetiştirilmesi bahsine geçiliyor;; bilhassa pamuklu sanayinde kalifikasyonun seneden seneye düşmekte olduğu görülmektedir.

Deniliyor ki, ustalardan fabrika müdürlerine kadar bütün teknik idare âmirlerinin işletmeden ziyade bürolarda meşgul oldukları görülüyor, halbuki takdir buyurursunuz ki işletmenin bütün ruhu bunların iş başında bulunmasından amelinin başında oturmayıp ta büroda kalınca kalifiye amele de ancak o kadar yetişir.

Sonra murakabe pamuğun evsafından bahsediyor. Bu da çok mühim olan bir şeydir. Burada Japonya ile bir mukayese yapıyor ve diyor ki, bizdeki pamuğun evsafı Japonya pamuğunun evsafına nazaran daha yüksek olmasına rağmen randmanı daha düşüktür. Pamuğun fiyatından bahsederek Amerika ile bir mukayese yapıyor: 1939 senesinde bizde 48,67 Amerika'da ise 27,30; 1944 te ise bizde 140, Amerikada ise 92,5 tur diyor.

Sonra yün fiyatlarına temas ederek bizdeki fiyatların Amerikadaki fiyatlara nazaran üç misli fazla olduğunu söylüyor. Senelerdenberi üzerinde durulduğu halde yünlû sanayii rasyonel bir şekilde yapılamıyor. Nihayet rasyonel işletme bakımından ancak bir kısmının tatminkâr olduğu neticesine varıyor.

Fabrikalara verilen kömür bahsinde kendi şahsi kanaatimi arzederken buna da temas edeceğim, fabrikalara verilen bilhassa linyit evsafının çok bozuk olduğunu ve maliyetlerinin Almanya'ya kıyas edilince üç misli fazla olduğunu söylüyor.

Bundan sonra murakabe, kapasite bahsine geçiyor. Bunun pamuk ipliğinde % 73, pamuklu geçiyor. Bunun pamuk ipliğinde % 73, pamuklu da % 52, yünlûde % 56 nispetinde suni ipekte

Yine bu işletmede yetişmiş amele bakımından çok şayanı dikkat olan işçi başına düşen iş adedinden ve tezgâhtan bahsediyor. Bizde amele başına düşen iş adedi 180 - 400 arasındadır. Japonya'da 1280 olarak gösteriliyor. Tezgâha gelince; bizde 4 - 8 olduğu halde Japonya'da 24 - 28 arasındadır. İplik kopmasından da bahsediyor. Bunu da başkaları ile kıyas edince 4 - 6 kadar fazla buluyor. Burada makine ayarlarının bozukluğuna temas ediliyor ve bunun tesiri vardır diyor. Yine maliyetin çok mühim unsurlarından biri olan müşterek masraf hissesine geçiliyor, bunu İsviçre fabrikalarıyla kıyas ediyor ve diyor ki idare masrafları nazaran üç misli fazladır. Malın terbiyesine ait olan kısımda masraf İsviçre'ye nazaran sekiz misli fazla diyor. Bakım masrafları da Avrupaya nazaran 4 - 5 misli fazladır diyor. Diğer masrafları da buna göre fazla buluyor.

İdare masraflarında Kayseri fabrikasını yabancı fabrikalara nazaran hemen üç misline yakın fazla buluyor. Sonra mamul iplikleri mukayese yapıyor. Bizde 1939 senesinde 16 numara iplik 69 kuruş 55 santim iken 1944 de 219 kuruş aşağı yukarı artmış % 262. İngiltere'de 1939 da 41 kuruş olan 16 numara iplik 1944 de 81 kuruş aşağı yukarı artış, % 100 den biraz daha noksan.

Sonra kapasiteden istifade bahsini inceleyen yabancı memlekette suni ipekte, kapasitesinden % 100 istifade edilirken, biz de ancak % 25 istifade ediyor diyor.

Bundan sonra vasatî kâr nispetlerine temas ediliyor. 1942 de % 199, 1943 de % 200 kârla satılan bazı şeylere rastladık.

Sonra vasatî kâr nispetleri de var anıma fazla rahatsız etmek istemiyorum.

S. TUNCAY (Siird) — Onları da söyle.

I. SABUNCU (Devamla) — Pekalâ onları da arz edeyim.

Hereke'de % 40, Defterdar'da % 31, Kayseri'de 37, 45, Ereğli'de % 41, Nazilli'de % 42.

1942 senesinde 44 652 000 liralık satış yapılmıştır. Bunun 22 milyon lirası kârdır. Vasatî % 49 küsurdur. Bu kârlar tabii fabrika kârlarıdır. Yerlimallarda satılan eşyanın kârları tabii ayrıdır. Onada biraz sonra temas edeceğim.

Sonra stok vaziyetine geliyorum. 1943 senesinden 1944 senesine devredilen 13 milyon liralık stoka mukabil, (Bunların ekserisi Defterdar fabrikasının mallarıymış) 1944 stokunun daha çok olduğundan bahsediyorum.

Şimdi Yerlimallar pazarına geçiyorum.

Murakabe Heyeti raporunda diyor ki, Yerlimallar pazarı hiçbir mal üzerinde fikir beyan edemez. Ne gönderilirse onu satmak mecburiyetindedir. Sonra bu münasebetle el konan fabrikalar mamullerinin Yerlimallara satılmak üzere gitmesi dolayısıyla şayanı dikkat bir noktaya

temas ediyor. Yerlimalların satacağım diye aldığı diğer fabrikalara ait mallarda fiyat kontrolü yapılmıyor, diyor.

Krediden, istok vaziyetinden de bahsederken; kredi kâfi gelmiyor, istoklar fabrikada çoğalıyor. Yani fabrikada istokun çoğalması demek fabrikatörü sızlandıran bir vaziyettir. Para olmadığı için zamanında malı kaldıramıyor. Sonra kontrolün yapılan kısmına temas ediyor; bunun da kâfi olmadığını çünkü Yerlimallarla fabrikaların arasında irtibat tesis eden memurların kifayetsizliğinden noksanlığından bahsediliyor. Bu el konan fabrikalar; diyor, tamamıyla Sümerbank hesabına çalışmadığı için aralarında bir çok ta ihtilâf oluyor. Mesela Sümerbank'ın vermiş olduğu ipliğin iyisini kendi hesabına işliyor, dışardan tedarik ettiği kötü ipliği de işleyip Sümerbanka devrediyor diyor.

Memurlar için yaptırılan kumaşlara da temasla diyor ki; teşekkülün fabrikaları ile hususi fabrikaların aynı toptan yaptığı vasıfındaki kumaşlarda mühim fiyat farkları vardır. Fiyat meselesine temas ederken bazan daha aşağı mala iyi cins bir maldan daha yüksek bir fiyat konmuştur, diyor. Paçaldan da bahsediyor, muvafak olamamıştır diyor.

Sonra, bazan senesi içinde % 40 kadar fiyat değişiklikleri alıcılar üzerinde çok fena tesir yapmaktadır diyor.

Yerlimalların tevzii işlerinden bahsediyor, mağazaların bulunduğu şehirler halkına nüfus başına 10 - 15 diğer vilâyetler halkına bir iki metrelilik tevziat yapılmıştır. Bu da daha ziyade perakende kârını mağazaya almak fikrinden doğuyor.

Yine şayanı dikkat bir noktaya temas ediyor ve diyor ki, karaborsacıları, Yerlimalların perakende satışları zaman zaman tediye ediyor ve bundan dolayı bir çok memurlar cezalandırılmıştır diyor.

Yerli mallardaki istok bahsi. 1944 Ağustosunda 20 - 25 milyon liralık istok vardır. Bunlar gittikçe zarar kaydetmektedir. Eritmenin çarelerine bakmalıdır.

Arkadaşlar, İstanbul'da Oruzdibanktan alınan bir mağaza vardır. Yerli malların en büyük satış yeri orasıdır, 940 bin liraya alınmıştır, fakat tamiratla beraber 2 185 000 liraya mal olmuştur. İki senede tamir edildiği için fazla para sarfedilmiştir diye bir kayıt vardır.

Şimdi en çok nazarı dikkati çeken bir noktaya geliyorum. O da Yerli mallar Pazarının satış fiyatı: Malın bedeli fabrikada 100 fabrika % 49,10 ilâve ediyor. Yerli mal % 49,10 la devrediliyor bir mal. Diyor ki, Yerli malların yüzde 10 - 15 kadar toptancı kârı vardır. Eğer bu toptancı kârın % 10 alırsanız 15 kuruş eder, 15 e alırsanız 22,5 kuruş. Binaenaleyh %10 almışsa 164 kuruş, % 15 almışsa 171 oluyor. Sonra % 15 te perakendeci kârı koyuyor. Bu da arzettiğim esasa gö-

re 188 ve 197 oluyor. Ayrıca diyor, kömür zarar karşılığı olarak 14,5 milyon lira kâr temin edilmiştir.

Şimdi Yerli malların 1943 teki satış bedeli 159 milyon lira olduğuna göre bunun % 9,5 - 10 derecesinde bir kâr olduğunu kabul edersek 100 kuruluşluk bir mal 198 veyahut 207 kuruşa müstehlikin eline geçiyor demektir. İlk toptancı kârının % 10 aldığınıza göre asgari % 100 den aşağı değildir. % 15 kabul ederseniz bu nispet daha yüksektir.

Şimdi asıl Sümerbank'ın kendisine geliyorum. Tahvilini yaptığım işletmelerde bir iki tanedir. Sümerbank'ın 1943 de teşekküllere tahsis ettiği sermaye 107 milyon liradır. Nominal sermayesi 150 milyon liradır. Devletçe 65 milyon lira ödenmiştir. 84 milyon ödenmemiştir. Merkez Bankasından % 1,4 faizle aldığı 57 milyon ve bankaya verdiği faiz de 168 000 liradır. 1933 denberi 16 buçuk milyon lira kadar kâr etmiştir. Bunun 6 buçuk milyon lirasını sermayesine ilâve etmiştir.

Banka 1943 de iki milyon liralık bir muamele yapmıştır. Sene sonunda ödediği faiz yekünü, yani mecmuu bir buçuk milyon liradır. Buna mukabil banka faiz ve komisyon olarak kendisi 4 milyon lira almıştır.

1943 senesinde Merkez Bankasının Sümerbank'a kredi yekünü 60 milyon lira olmuştur. Bundan başka 8 milyon lira da bir reiskont kredisi vardır. Bu reiskont kredisinin faizini % 4 olarak gösterilmiş, diğerini yukarıda arzettim. Burada 2 milyarlık bir muamelesi olan bu Bankanın malî durumunu o kadar fena görmüyor. Bu sermaye bahsine tekrar avdet edeceğim. Burada Merkez Bankasının açtığı bu krediler kısa vâdeli hesap olduğu için daima Bankayı endişeye düşürecek bir vaziyet olarak gösteriyor ki, benim şahsi kanaatima göre, bu kanunlaşmış bir şeydir, nihayet Devlet bunu taahhüt etmiş bu kredi açılın demıştır. Zannetmem ki, Merkez Bankası hemen bu paraları iade edin gibi bir vaziyete kalkışın. Sümerbank'ın mürakabe, bütün merkezleriyle beraber, fabrikalarında ve teşekküllerinde 6017 memur ve 23 000 işçi çalıştığını ifade ediyor.

Sonra Sümerbank'ın senelik masraflarının da 1 430 000 lira kadar olduğunu gösteriyor.

İdare meclisinden bahsediyor. Bir senede 944 karar vermiş, bunlardan çoğu kendi salâhiyeti dahilinde olmayıp merkezîyetçilik hastalığından doğmuştur, diyor.

Ticaret işlerinden bahsederken diyor ki, ticaret seviyesindeki çalışmalarda ileri bir zihniyete rastlanmamaktadır ve bu suretle bu teşekkül madde ten ve manen çok pahalıya mal oluyor diyor.

Sonra İstanbul Satınalma Müdürlüğünden bahsediyor, sipariş işleri birçok defalar fabrikalara yapılamıyor, sipariş yapılıyor, mal almıyor, bu defa vazgeçiyor, yahut miktarını bildirmek istemiyor. Bazan satınalma müdürlüğü satınal-

mak istiyor, bulamıyor, Fabrika adam gönderiyor. Bunlar hep maliyete müessir olan şeylerdir, diyor.

Tesellüm işleri : Tesellüm işlerinde kanuni tesellüm müddetlerine riayet edilmiyor. Bu yüzden birçok ihtilâflar çıkıyor. Sonra mürakabe birçok ta tehhür işlerinden bahsediyor. Bunlardan dolayı Sümerbank birçok zararlara giriyor diyor. Bilhassa gümrükten çekilen mallarda olan tehhürden bahsediliyor. Onu başka bir münasebetle arzedeceğim. Orada gümrük işleri yapan bir müessesenin hattâ Bankayı dolandırdığından bahsediliyor. Bu müessese fuzulî para çekiyor, Bankanın haberi olmuyor. Sonra yapılan bir ihbar üzerine işin farkına varılıyor. Satış malları servisinin vazifelerine temas ederken Sümerbankın, diyor ki, el konan fabrikalara yaptırılan mallar çok defa fabrikaların işine gelen tipler olup Sümerbanka vermelerinden sürümü olmayan mallar toplanmaktadır. Sonra kabul işlerinde de birçok mânasız ihtilâflar çıkmaktadır. Bu acıklı şeyleri tebarüz ettirmekten maksadım fayda mülahaza ettiğimdendir. Bunlar vakra demin arzetmiş olduğum gibi işletmelerde de bölüm halinde geçiyorsa da bunların hepsini kendi bünyesinde cemetmiş olan bankanın bu işleri takip etmek için bir de kontrol müdürlüğü vardır. Arzettiğim teftiş kontrol müdürlüğü ki bu bankanın ve iktisadi işlerin ruhu. bir kısım müessesat teftiş edilmiş fakat neticede bir şey çıkmamıştır, diyor ve şöyle bağlıyor. Tenkit edilen hususlar hakkında ne yapıldığını belirten bir kayıt; ne bankada ne de fabrikada görülemediği, diyor. İnsanın hatırasında tenkit yaptım dediğine inanamak gibi bir durum hâsıl oluyor. Çünkü kontrol yapıldığını kaydı ne bankada, ne de o kâğıdın gittiği Fabrikada bulunmazsa insanın bu kontrolün yapıldığına inanmıyacağı geliyor. Halbuki bu bürönum senede 120 000 lira kadar bir masrafı bir tahsisatı varmış.

Kaliteyi düzeltmek ve maliyeti ucuzlatmak vazifesi ile mükellef işletme müdürlüğü, mesaisinin 1943 de bir semere vermediği görülüyor. Bundan sonra mürakabe heyeti bankanın fabrikalara bu hususa dair sıkı emirler verdiğini kaydediyor ve bankanın sosyal işlerine bakan müdüriyetinin mesaisinden bahsederken bunu da uygun bulmuyor.

Bütün bu tenkitleri yaptıktan sonra nihayet de Mürakabe Heyeti, malî sıkıntısı, vasıta darlığı ve insan eksikliği olmasına rağmen bankanın 10 yıl evvel aldığı tesis kudretini muhafaza etmiştir, diyor.

Şimdi arkadaşlar şahsi görüşlerime geleceğim.

Başkan ilk raporu okuduğum zaman muhasebe kaydından bahsedilmiştir. Sonra ambarların fazla ve noksan çıkması ki aynen okudum. Muhasebe işletmenin, ruhudur. Muhasebesi düğün gitmeyen bir işletmenin istikbaline de emniyetle bakılmaz. Sümerbankın gerek merkez

bünyesi ve gerek işletmeleri bakımından muhasebeye hakikaten zaman zaman bozuk vaziyetler nazara çıkmaktadır. Ben geçen sene İktisadi Devlet Teşekküllerinin umumî heyetinde bulunmadım. Fakat ondan evvelki mürakabe heyetinin raporlarında buna zaman zaman tesadüf edilmekteydi. Bu bugünün dâvası değildir. 1926 da sanayi ve maadin bankası kurduğu zaman dahi bu fabrikalarda muhasebe kayıtlarının bozukluğuna temas edilmekteydi. O zaman heyeti umumiyesini İktisat ve Bütçe Encümenleri teşkil ediyordu. Arkadaşlar beni bir iki sene mürakip olarak tâyin ettiler. O zaman şahsen gördüğüm gibi, demin de arzettim, Murakabe Heyetinin raporlarında da zaman zaman buna tesadüf ediyoruz. Halbuki bu Sümerbank Sanayi Maadin Bankası zamanından beri bu muhasebe işlerini tanzim etmek üzere günlük işlerini gören memurları haricinde mütehasıslar dahi getirmiş ve kullanmıştır fakat bir türlü emniyet verecek bir şekil teessüs etmemiştir. Hepsini bozuktur demiyorum amma, gönül böyle Beykoz fabrikası gibi bir fabrikada üç aylık bir teahhüre tahammül etmek istemiyor. Gününde muhasebesini yürütmezse, gününde maliyetini bulamazsa bu düzenli bir muhasebe sayılabilir mi? Kendilerine göre bir yol tutmuşlardır. Emniyetli olsun diye ilk taktiri tutarlar. Fakat muhasebesi bozuk bir müessesede bu usul zararlı çıkmayacağına bir teminatı değildir. Esas bozuk olunca zararlı çıkmayacağı malûm değildir. Bir gün zararlı çıkabilir.

Sonra deri fabrikası münasebetiyle tüccarın alacağı vakti zamaniyle ödenmediğinden bahsediyor. Hatırlarsınız başka bir münasebetle huzurunuzda arzetmiştim. Bu da bankanın iyi işlemlerini tanzim ile mükellef olduğu bu işletmelerin iktisadi ve ticari zihniyetle ne kadar işlendiğini gösteren açık bir delildir. Buna karşı deniyor ki; Tüccar bu muameleyi, piyasada yapsa hemen parasını alır mı? Bu sâli mukaddere mürakabe heyeti şu cevabı vermiştir: Öyle bir zamanda yaşıyoruz ki mal çok kıymetlidir, herkes peşin para dahi verse mal alamıyor. Böyle bir zamanda resmiyet ifade eden bir müessesenin, sen bana şu malını sat, malını teslim et, dedikten sonra parasını bir sene gitgel yapmasını doğru bulmuyorum.

Sonra muamelesini borsaya kaydettirmemesinden bahsediyor; bu da şayanı dikkattir. Borsaya kaydedilmemek; kanunun bütün alakâdarlar tarafından seyyanen tatbik edilmesini arzu ettiği, emrettiği herhangi bir tedbirden kaçınması manasını ifade eder ki bu da bence doğru bir şey değildir. Ahmet, Ali, Veli kaydedilirken niçin o kaydedilmesin? Borsa parasını o da versin. Çünkü biz bunları müsavi şerait altında çalışacak, müsavi kanun hükümlerine riayet edecek demiyor muyuz? Hatta diğerleri riayet etmese bile bunlar başta riayet etmelidir.

Sonra anormal kâr derecesinden bahsedildiğini ve kâr derecesinin % 200 e kadar çıktığını söyledim, bu malların içinde öyleleri vardır ki, esasen fabrika % 200 kârla sattığından, buna yerli mallarının normal % 100 kârını ilâve ederseniz % 300 kârla satılıyor demektir. Binaenaleyh, demin arzettiğim gibi, bundan evvel bir maruzatımda bu kürsüden mürakabe işlerinin, kontrol işlerinin, Devletin alakâdar olduğu kendi işlerinde samimiyet gösterilmiyor; Devlet buna riayet etmezse halk hiç riayet etmez. İmama itimadı olmayan bir cemaat, o imama uymaz.

Sonra mesuliyet bahsine geliyorum. Bazan diyor, işletme yerlerinde vazifeler iyi tâyin edilmediği için vazife ifa edilemiyor ve mesuliyet de eriyip gidiyor.

Sümerbank dünki bir müessese değildir, 1926 dan beri teessüf etmiş ve 19 yaşına başlamış bir müessesedir. Sümerbankın bütün elemanları 1931 de alınmış ve yeni kurulmuş değildir. Sanayi Maadin Bankasından, Sanayi Kredi Bankasından devretmiştir, bu hal isim değişikliğinden başka bir şey değildir.

Hayat pahalılığının işletmeye tesiri : Fabrikalarda amelenin saat başına kazancı İngiltere'de % 50 artmasına karşı, bizde % 250 artmıştır. % 250 artmıştır amma hayat pahalılığının artışı onun saat başına yevmiyesinin artışından daha yüksektir. Bunun maliyete büyük tesiri oluyor. Vakaa amelede de saat başına % 250 fazla veriliyor amma hayat pahalılığının bu kadar yüksek olması onu memnun etmiyor. Hakikaten bu gün hayat pahalılığı resmî istatistiklere nazaran, Merkez Bankasında son okunan Meclisi İdare raporunu 410—420 arasında filan gösteriyor.

İşçi değişiklikleri meselesi: Arkadaşlar; işçi meselesi, işçiyi fabrikaya bağlamak meselesi işletmenin ruhudur. Bunu temin edemezsek hiç bir işletme muvaffak olamaz. Mürakabe heyeti, işçi değişikliklerinin sebeplerini tahlil ederken sebebini üçe irca ediyor, bunu. Nitekim biraz evvel de arzettiğim gibi, işçi kadrolarının yanlış tanzim edilmesi ve makinelerin yanlış ayarlanması ve nezaretin kifayetsizliği. Bence bunlar müessise olmakla beraber, bunun sebeplerini her halde daha derinlerde aramak yerinde olur. Bu meseleyi tahlil ederken Mürakabe heyetinin netice olarak vardığı hükmü yine aynen huzurunuzda okumağı lüzumlu görüyorum.

Mürakabe heyeti diyor ki; sosyal vaziyeti tedkik ederken, istikrar doğrudan mümkün kılacak tedbirler hangileridir? Bunun için istikrarsızlık sebeplerini önlemek şarttır. Fakat maalesef Sümerbank işçi istikrarsızlığının ne suretlerle ve ne tedbirlerle karşılanacağı hakkında açık bir görüşe malik değildir.

Çalışma şeklinin bozukluğundan bahsederken

ustalardan, fabrika müdürlerine kadar bütün teknik idare amirlerinin işletmelerden ziyade bürolarda meşgul olduklarından bahsediyor. Bilmiyorum; bu kadar vazih ve açık bir bozuk işletmeden hayırlı bir netice beklenebilir mi?

Fabrika müdürüne kadar, ustasına kadar; demek ki usta, müdüre bakıyor, Fabrika müdürünün fabrikaya uğradığı amele ile meşgul olduğu yok, bir kademe daha aşağısı olan teknisyen ve usta da büroya gidiyor. Demekki amele de kendi kendisine kalıyor. İşte o zaman 180 makine 400 iş bir ameleye kalıyor, bu hal amele ile başındakiler meşgul olmadığından oluyor. Japonya'da ise amele 1280 iş ve 28 makine işletiyor, ondan sonra da Murakabe Heyetinin dediği gibi ne maliyette, ne de kalitada bir ilerleme görülmez.

Sonra bazı işçilerin nerede çalıştığını bulmak müşkül, bilhassa Sivas Çimento fabrikasından bahsederken, nasıl olur efendim, işçi defterinde ismi var amma Murakabe Heyeti aradığı zaman böyle bir işçi yok.

S. TUNCAY (Siird) — Bu ne demek?

İ. SABUNCU (Devamla) — Bunun ne demek olduğunu bilmiyorum, tabii ait olduğu makam takdir eder.

Pamuğun evsafından bahsederken memnuniyete şayan bir vaziyeti de arzetmektedir. O da işlenen pamuğun Japonya'da işlenen pamuğun evsafından daha iyi olduğunu Murakabe Heyeti söylüyor. Hakikaten son senelerde Tarım Bakanlığının bu husustaki mesaisinin iyi netice verdiği görülmüştür. Bu meselede bizim en mühim dertlerimizden birisi pamuğun gerek miktar ve gerek evsaf itibarıyla ele alınarak miktarını arttırmak ve evsafını iyileştirmek lazımdır. Sizi sıkımsam burada pamuklu mensucat bakanından memleket ihtiyacı üzerinde kısaca durmak istiyorum. Bizim memleketimizin nüfusunu 20 milyon alırsak ve ihtiyaç adambaşına iki don ve iki gömlek ve bir mintan da kabul edersek altı parça eder. Her parça için üçer metre versek 18 metre eder. Başka ihtiyaç için de iki metre ilâve etsek yuvarlak hesap 20 metre eder. Burada denilebilir ki çocuğa da bu kadar gider mi? Çocuğa daha çok gider. Bilhassa küçük yaşta.

Sonra, kadınların ropları erkek gibi üç metre mintanlık gibi çıkmaz. Fakat eksik noksan birbirine ilâve ederseniz yirmi metre çok mütevazı rakamdır. Biz Sümerbankın işletmelerinde senede dokuz bin ton kadar iplik yapıyoruz. Bunun 2100 tonunu iplik olarak dışarıya satılıyor geriye 6900 ton kalıyor. Bununla da 45 - 46 milyon metre kumaş yapılmaktadır.

Yine kendi ifadelerine nazaran, geçenlerde muhterem arkadaşımız Sirmen'in bize komisyonda verdiği izahattan, dışarda dokuz bin ton kadar pamuk ipliğinin yapılmakta olduğu anlaşılıyor. Şu hal gösteriyor ki, bunu dokunmuş olarak

değil, iplik esasma tahvil ederek alırsak 18 bin ton iplik ediyor. Bunu 150 grama tahvil ettiğimiz zaman aşağı yukarı 120 milyon metre kadar pamuklu tutuyor. Amma şunu da kabul etmek lazımdır ki, 120 milyon metre tamamiyle halkın bu arzettiği ihtiyacına hasredilmez. Bunun haricinde daha bir çok şeyler vardır. Dikiş ipliğinde, askerî çadırda, çantalıkta ve daha bir çok şeylerde kullanılır. Bunlara haricden yaptığımız bir miktar ithalâtı da alarak hesaplarsak, ki hariceten ithal ettiğimiz bu pamuklu mensucat ve iplikler mensucat dışındaki ihtiyaçların açığını ancak kapar yine ancak nüfus başına altı metre pamuklu tábiri diğerle 900 gram pamuklu düşüyor demektir.

Demek ki bu memlekette vatandaşları asgari bir medeni kisveye sokmak için daha üç misli pamuklu sanayiinde çalışmaya müsait saha vardır.

Yünlüde; Sümerbank 3,5 milyon metre kadar kumaş yapmıştır, bunun hesabını bilmiyorum, haricte ne kadardır? Bunun bir mislini, iki mislini alsanız nihayet 10 milyon metre tutar. Demek ki nüfus başına yarım metre yünlü kumaş düşüyor demektir. Yani memleketin giyim durumunun ne kadar düşük görülüyor ki bunun çok şayanı dikkat buldum.

Bir de işletmelerdeki masraf meselesine temas etmek istiyorum. Arkadaşlar ben murakabenin yabancı memleketle yapmış olduğu masraf mukayesesini nazarı dikkate almıyorum. Bakanlıkta rica ediyorum, aynı işi yapan memleket dâhilindeki mümasil bir fabrikanın masrafını, kadrosunu kendilerinininki ile mukayese yapsınlar, görecekler ki aradaki açıklık yine çok büyüktür.

Satış mevzuundan bahsederken yerlimallar hakkında murakabe heyeti çok şayanı dikkat bir noktaya temas ediyor, onda diyor ki yerlimallar pazarının sattığı mallar üzerinde hiç bir rolü yoktur. Yani ondan sorulmaz. Şöyle sat denildiği zaman satmak mecburiyetindedir, mütalâa yürütemez. Bunu, şahsen de temas ederseniz hakikaten görürsünüz. Halbuki iktisadi bir işletmenin rolü satışadır. Satışa bir malın uygun olup olmadığını bilecek yer de Yerlimallar pazarıdır. Hani ne derler; hocasından daha iyimi bilir, Sümerbank ta diyebilir ki yahu biz bunun mutahassısıyız, siz bilmezsiniz halbuki müşteri ile temas eden o kalitesini o bilir, malın kendisini o bilir. Hangi mal daha iyi tutuluyor, hangisi çok isteniliyor. Sonra hangisi hatalıdır? Hakikaten bugün Sümerbank hatalı mallarla dolu, satamıyor.

Sonra irtibat memurlarından bahsediyor. Hakikaten arkadaşlar ben de buna şahit oldum. Bu irtibat memurlarından öyleleri vardır ki, kırk yaşına gelmiş bir adam, rüyasında görse inanmaz, bir vesile ile orada iş almış. Diyorlar ki, sen filân fabrikada irtibat memurusun irtibat me-

murunun vazifesi sayılırken orada Sümerbank'ın menfaatını koruyacak, çıkan malların evsafını anlayacak, iyi mi, kötü mü bunları bilecek, Bankanın verdiği sipariş şartlarına uygun mu, değil mi; bunları takip edecek ve sonra daima temaslarda bulunacak.

Sonra fiyatların kararsızlığından bahsedilirken, aşağı mala yüksek fiyat konuluyor. Benim şahsi görüşüme göre; bu müessesese kontrolünün zafına delâlet eder bir şeydir.

Arkadaşlar bu Sümerbank vaziyetinden bahsederken niçin muvaffak olamıyor bahsile temas ettiğim zaman Sümerbank daima bu sermaye vaziyetini öne sürer demiştim. Bu bakımdan sermaye vaziyetini ayrıca bir konu olarak tahlil etmeyi muvafık buluyorum, müsaade buyurunuz.

Hakikaten Sümerbankın kanunla tâyin edilen sermayesi 150 milyon liradır. Bu şimdi dayandığım rakamları İktisadi Devlet Teşekkülleri Umumî Heyetinden ayrılmış sukumiyonunun tahlilinden alıyorum. Bankanın ödenmiş sermayesi, bu Komisyon raporuna nazaran, 65 200 000 liradır. Son yıl iktisatları 2 400 000, karşılıkları 4 000 000, kârdan 3 800 000 lira ki, ceman öz kaynağını 75 400 000 liraya çıkarıyor.

Bunun haricinde kullandığı yabancı kaynaklara temas ediyor ve diyor ki, % 1 bir kart faizle Merkez Bankasından aldıkları 57 300 000 lira, 8 milyon reiskont yoluyla ve 7 300 000 Ziraat Bankasından 82 milyon mevduat ve cari hesaplar 30 milyon sair kaynaklar ki yekûnu 110,8 milyon liraya çıkarıyor. Yani aşağı yukarı kendi öz kaynağı ile beraber işlettiği paranın yekûnu 180 - 185 milyon liraya çıkarıyor. Bundan 118 milyon lirasını sabit kıymetlere, 66 milyon 500 bin lirasını da mütedavil kıymetlere yatırmış sıkıntısını şu suretle neticelendiriyor. Diyor ki, sabit kıymetlere yatırdığı paranın öz kaynaklarından fazla oluşu sıkıntı doğurmuştur. Şimdi arkadaşlar; memlekette, Sümerbank işletmelerine mümasil fabrika işleri yapan diğer ferdi sermaye ile çalışan müesseseler var ki, bunlarla mukayese yapsak görürüz ki, Sümerbankın vaziyeti çok iyidir. Buna rağmen sermaye vaziyetinden şikâyet etmesini ben de şahsan haklı bulmuyorum. Bugün Avrupa'da bile, bir müessesese % 1 faizle parayı nereden buluyor. Merkez Bankası ona 60 milyon bu suretle para veriyor. Bizde hangi hususi müessesese böyle bir favöre mazhar olmuştur. Burada herhangi bir müessesenin propagandasını yapar gibi bir vaziyete düşmemek için isim zikretmiyeceğim. Fakat Sümerbankın çalıştığı mevzu ile aynı işi yapan ve onun herhangi bir fabrikasına yakın kudrette olan bu fabrika, emvali metrükeden 8 sene taksitle alınmıştı. Çalıştılar, borcunu ödemişler ve sermayedarların her biri milyoner olmuşlardır. Bunların içinde yakinen tanıdığım şahıslar var. Hakikaten bu adamlar aldığı za-

man peşin olarak verecekleri paraları yoktu. İçinden kazandılar, bu parayı verdiler, bugün de herbirinin Allah daha ziyade etsin, birkaç milyon sermayeleri vardır. Bu adamlar, tahmin buyurulur mu ki, % 1 faiz ile para bulsunlar ve çalıştırsınlar. Buna imkân var mıdır?

Faizin % 8,5 e indirilmesinden evvelki faiz hadlerini, hep o devre yetişmiş insanlarız, biliriz, takdir ederiz. Hiçbir zaman % 12 den aşağı değildi. Yani Sümerbank vaziyetinin ne kadar iyi olduğunu gösteren çok bariz bir delil olarak bunu nazarıma arz etmek istiyorum.

İstihsalı bozan bir âmil olarak ta kömürden bahsediliyor. Arkadaşlar; bu kömür meselesi, hakikaten üzerinde durulacak önemli bir meseledir ve nihayet bu kömürün bozukluğudur ki, enerji fiyatlarını bizde çok pahalıya malediyor. Sümerbank muamelâtını tetkik eden komisyon raporunda deniliyor ki, % 50 kadar toz toprak kömür adı altında binlerce kilometre taşınması ve taşı ve millî ekonomimizi ağır bir yük olarak tazyik etmektedir. diyor. Bu mesele işittiğime göre geçenlerde Bütçe Encümeninde de epeyce bir münakaşa mevzu olmuş hakikaten işletmelerde en önde gelen istihsal maddelerinden birisi kömürdür. Ben ne dereceye kadar isabetli olduğunu bilmiyorum. Nihayet elimizde başka bir delil olmadığı için bizim namımıza gidip Sümerbankta bu işleri tetkik eden komisyonun bize sunduğu raporda bu neticeye varması gösteriyor ki Sümerbankın kendisi dahi bu vaziyetten müstehtekidir. Yüzde elliye kadar toz toprak. Bu müraakabe heyeti raporlarında tesadüf edilmiyor. Vâkıa Murakabe Heyetinin İktisadi Devlet Teşekkülleri umumî heyetine verdiği 30 - 40 a varan raporu vardır. Benim tetkik ettiğim bunların onda biri bile değildir.

Halbuki bizim kömür davasını hallettiğimizi Hükümet muhtelif defalar ilân etti. Şimdive kadar Türkiye'nin erisemediği bir istihsal seviyesine vardığını bildirdi. Eğer resmî bir ağız, resmî bir okumayonun ve nihayet bizden ayrılanların incelenmesi sonunda vardığı netice bu ise bu herhalde sevinilecek bir şey değildir. Eğer % 50 si toz topraksa bu gösterilen istihsal rakamı hakikatte bunun yarısı ve asgari üçte ikisi demektir.

Sonra Murakabe Heyeti Sümerbank işlerini tanzim edip neticeyi bağlarken ticaret servisinin işlerine temas ediyor. Burada diyor ki, Sümerbankta ticaret işlerinde ileri bir zihniyete rastlanmamaktadır.

Bundan sonra kontrolden bahsediyor. Demin de arzettim. Aynen okumama müsaadenizi rica ederim «Tenkit edilen hususlar hakkında fabrikalarda ne yapıldığını takibe medar olacak mekanızma yoktur. 1943 de teftiş olunan hiç bir fabrikadan görülen kusurlar hakkında ne yapıldığına dair malûmat gelmemiş, umum müdürlük de araştırmamıştır».

Arkadaşlar: bu Sümerbank müessesesini de böylece tahlil ettikten sonra yapılacak endüstri işleri hakkında da mütalâamı arzedeğim :

Arkadaşlar; bilvorsunuz ki biz de Devletçiliğin tatbikatı 1931 yılında filen başlamıştır; 1931 de yapılan birinci beş yıllık sanayi plânında hemen hepsi de denilebilir ki, tahakkuk etmiştir. İkinci beş yıllık plânda tesbit edilen konular sunlardır: madencilik. Bunun içinde krom, bakır, simlikursun vesaire vardır. İkincisi maden kömürü ocakları, bir numara altında: Ereğli ve Zonguldak Kömür Havzaları var. Üçüncüsü elektrik santralleri, bu da Zonguldak'ta ve Kütahta'da yapılması düşünülüyordu. Sonra, ev mahrukatı için kurulacak sanayi, Curuf ve ateş tuğlası sanayi. Altıncı numarada gıda maddeleri sanayii. Ekmek, un, zeytinyağı, et sanayii. Sonra kimya sanayii geliyor, ondan sonra da mihanik sanayii. Bu sanayi plânının tatbikına ait düşüncelerimi söylemeden evvel Devletçilik üzerindeki fikirlerimi birkaç kelime ile ifade etmeği faydalı telâkki ediyorum.

Bizde' Devletçilik nasıl başlamıştır, nasıl anlaşılmıştır, bunu müsaade buyurursanız anladığım kadar izah etmeğe çalışacağım.

Malûmu âliniz Devletçilik devince Parti programının koyduğu esas şu idi: Memleketin ihtiyacı olup ta istenilen zamanda bunu şahsi sermaye ile tahakkuk ettirmeye imkân olamayan, yahut da şahıs ta yapabilir ama çok zaman geçer ki, bunun tahlilini zannederim izah etmiş oluyorum. Yahut şahıs hemen yapmak istiyor fakat sermayesi kâfi gelmiyor, Devlet yapsın deniyor. Konulan esas budur. Bunlardan ilk ele alınanlardan en mühimmi pamuklu sanayii olmuştur. Pamuklu sanayii o zaman hariçten getirdiğimiz bir hevete tetkik ettirildi ve aşağı yukarı 120 - 130 bin üzerinde mutabik kalındı. Yani memlekette bu kadar pamuklu sanayi yapılırsa kâfi geleceği kanaati vardı. Bunun 75 - 80 binini Sümerbanka tahsis ettiler, mütebakisini de eşhasa verdiler. Fakat eşhas bunu tatbikte Sümerbanktan daha çok muvaffak oldu. Sümerbank üzerine aldığı bu ödevi zannederim birkaç sene evvel ikmal edebildi.

İkinci sanayi programı yapılırken o zaman ki İktisat Bakanlığı bir kongre topluyor ve Devlet'in bu birinci sanayi plânında tesbit edilen kısımlarda daha ziyade niçin hisse aldığını orada o vakit ki, İktisat Vekili nutkunda izaha çalışıyor ve diyor ki, millî olsun, yabancı olsun sermayeyi ve sanayi hareketini hesapsız bir rekabet karşısında bırakmamak için tedbir almak ihtiyacını duyduk. Çünkü gördük ki, memlekette kazanç verdiği farzedilen her teşebbüsün arkasından bir birini takibeden müracaatlar vâkı olmakta ve bu müracaatlar da muayyen miktar için yapılmaktadır. Bunu memleketin her tarafında görmek istediğimiz ahenkli kalkınma politikasına uyumyan bir tekâsüf manzarasıyla

karşılaşmamak için katî tedbirler aldık diyor. Sonra hususi teşebbüslere niçin bırakılmadığını tekrar tebarüz ettiriyor, bunu da şöyle gösteriyor:

1. — Ecnebi sermayesine porovama olabilir;
2. — Maden imtiyazı gibi bu müsadeyi spekülasyon mevzuu yaparlar;
3. — Ulusal ekonomi icaplarının nazara alınmaksızın himaye tedbirlerini kendi hususi menfaatlarına kullanırlar, onun için vermedik diyorlar.

Arkadaşlar; Ekonomi Bakanlığımızdan bu ruh halâ caridir. Bunu tahlil edelim. Bir kere çok sayanı dikkat bir noktayı nazarlarımıza arz etmek isterim. Burada Devletçilik, hususi teşebbüs mevzuubahis olduğu zaman toplanan bir kongrede halk namına çağrılan; üniversiteden, nihayet o da resmî sayılır, Bayan Doçent Saffet bilmem ne. Sonra bir boya acanti. Ben tanırım, kimyager birisi. Ondandır sonra da Balıkçılar Cemiyetinden Ali Bey.. Amma bunun karşısında 100 e yakın memur. Tabii evvelâ ihtisasları dolayısıyla Bakanlığın kendi müdürleri. Onun haricinde de Denizcilik, havuzlar, bahriyeden, şundan bundan hatırımda değil şimdi. Bu vaziyette toplanmış bir kongreden çıkacak netice bundan başka bir şey olabilir mi acaba yok mu idi, nihayet o Devlet ki, bu millete dayanıyor. Bu milletin iktisadi bünyesindeki kudreti ne ise, elbette onu temsil eden elemanları da vardır. İstese alırdı.

Sonra deniyor ki; gösterdiğimiz yerlere gitmiyorlar. Ne yapalım? Evet doğrudur. O zaman başka müdahalelerde oldu, amma acaba bu müdahaleler doğru muydu?

Her hangi bir sermayedar, kendi sermayesini kullanırken karşısında müdahale edecek, ona yol öğretecek hangi teşekkül olursa olsun, her halde ondan daha iyi bilir. Amma bunlar hep İstanbul'da toplanıyor. Pek güzel bunların içinden öyleleri çıkmıştır ki, meselâ Kayseri'de fabrika yapıldı şahsi teşebbüs de burada yapmak istediği zaman müsaade edilmemiştir. Denmiştir ki, benim sınaî programında İğdır da var, git oraya orada aç demıştır. Efendim, orada şimendifer yok, yol yok. Daha ne istiyorsun, memleketin en şarkında en yüksek yerinde, İğdır'da sana yer gösteriyorum. Şairin dediği gibi, gökteki fanusu muallâ senin olsun yerdeki kör kandil benim. Kendisi en iyi yerlerde, fabrikasını açıyor, şahsi teşebbüs de İğdır'ı gösteriyor. Sonra neden korkuyoruz? Biraz genişlik göstermediler, adam İstanbul'da açmak ister, Erzurum, Erzincan gösteriliyor. İstanbul olmasa bile hiç olmazsa İzmit'e kadar genişletmeye de razı olunuz. Eğer bunlara zamanında müsaade edilmiş olsaydı böyle çok sıkı ve mânasız takyit konmamış olsaydı bugünkü durumumuz çok daha iyi olurdu.

Ecnebi sermayesine paravan olmak. Bu ne de-

mektir. Hakikaten ecebi sermayesinden istifade etmek imkânı varsa bu imkânı hazırlamalıdır. Ben bunun aleyhinde değilim. Yeterki normal kazançla ve bizim kanunlarımıza uyarak burada çalışacak herhangi bir ecebi sermayesine çalışma imkânı varılsın. Fakat diyorlar ki, maden imtiyazı gibi olur. Buna da mâni olursunuz. Muayyen seneler içinde yapmak mecburiyetini koymakla bunu temin ederiz. Bu vesile ile bir hatıramı arz etmek istiyorum. Devletçilik sistemine geçtiğimiz zaman bunlardan birisi de vapurevruktaki tecelli etmişti. Hususi vapur çalıştıranlara o zamanki bulduğumuz behane şu idi: Efendim, kullandığımız vapurlar eskidir. Bunlar da diyorlar ki, insaf ediniz bizim elimizdekiler 30 yaşında fakat sızinkiler içinde 60 yaşında vapur var. Sizde kaldırın, binaenaleyh Devletçiliğin ana hatlarını tâyin edelim. Meselâ 1946 tarihinden sonra kullandırılmış vapurlara Türk bayrağı çekilmeyecek o zaman sen de çekme ben de.

Sonra mânasız rekabet ediyor diyorlar. Rekabet olmadan fiyat tanzim edilebilir mi? Fiyatın en büyük nâzımı rekabettir. Yarut diyor ki, sen hep para getiren iskeleleri alıyorsun, beriki iskelelere gitmiyorsun. Anma bunu tanzim edebilirsiniz. Elinizdeki kanun buna müsaittir. İcabederse yeni bir kanun da getirebilirsiniz. Ama siz de bayrak çekirme işlerinde olduğu gibi buna riayet etmelisiniz. İskeleleri derecelere ayırırız, ona da tonajına göre hisse verirsiniz. O zaman işlemeze siz de hak kazanır ve onun elinden vapurunu almak hakkını kazanırsınız.

Şunu anlamadım. «ekonomi şartlarını nazara almaksızın himaye tedbirlerini kendi menfaatine kullanmak» diyor. Himaye tedbirlerini Devlet kendi menfaatine daha çok kullanmıştır. Çünkü onlarla rekabet edememiş ve bunun için de hususi kanunlar çıkarmıştır. Bunların hepsi rekabet edememesinden doğmuş tedbirlerdir.

Bu vesile ile arkadaşlar, Ekonomi Bakanlığının durumuna biraz temas etmek istiyorum. Tabii kendi şahsi kanaat ve görüşlerime göre... Ekonomi Bakanlığının teşkilâtına baktığımız zaman bir sanayi ve maadın ve bir de iş dairesinden mürekkep olduğunu görürüz. İç ve dış ticaret daireleri kendisinden alınmış ve Ticaret Bakanlığına verilmiştir. Bu sanayi işlerinde Ekonomi Bakanlığı vazifesini tam olarak yapmış mıdır? Şimdi bunu tahlil edeceğim: Biz Devletçiliğe gittiğimiz zamanda memlekette sanayi gerek Devletçilik bakımından, gerek memleketin ihtiyacı olup da şahsi teşebbüsler tarafından kurulacak sanayiın ayakta durmasını temin için yüksek bir himaye politikası takibine başladık ve gümrüklerimizi bu maksatla muhtelif devirlerde arttırdık. Bizde gümrük tarifesi, yüksekliği itibarıyla dünyanın en yüksek tarifesi sayılmasa da herhalde birincilere yakın bir kademede olduğunu kabul etmemiz lâzımdır. Bu

durum karşısında Ekonomi Bakanlığın düşen vazife ne idi? Bir taraftan bu gumruk himayesini endüstri ile meşgul olan muesseselerin muhtevkinin aleyhine kullanmamasını temin etmek, yani yapılan işleri kontrol etmek, maliyeti kontrol etmek, satışı kontrol etmek, kontrol etmek ve bunu yalnız Devlet işletmeleri bakımından değil memlekette kurulan umumi sanayi işletmeleri bakımından bu vazifeyi yapması lâzımgelirdi. Bunu yapmış mıdır? Benim şahsi kanaatimce yapmamıştır. Elde 1940 - 41 istatistiklerine göre memleketteki sanayi mamullerinin bedeli aşağı yukarı 330 - 335 milyon raddelerinde görülür. Bu rakam teşviki sanayii kanunundan istifade eden muesseselerin vermiş olduğu mamullerdir. Arkadaşlar bunun haricinde çok mütevazi olarak, 100 milyon 120 milyon daha kabul ederseniz senede - o tarihte ki bu istatistik 1940 - 41 de yapılmıştır, bunda tahmin ederim ki 1939 rakamları alınmıştır - nepsiz beş yüz milyon liraya yakındır ki şu hale göre memlekette 500 milyon liraya yakın bir sanayi hareketi var demektir. Şimdi İktisat Vekâleti bunu gözönünde tutarak teşkilâtını buna göre takviye etmesi lâzımgelirdi. Bence bunu yapmamıştır. Sümerbank kurulduktan sonra sanayi işlerinde bu banka bakanlığın bayağı bir müdürlüğü olmuştur, yani İktisat Bakanlığın bağlı bir müdürlük olmuştur. Sümerbank her sorulan geye ve sanayie taallük etti mi gelir orada cevap verir. Elinde ilk zamanlar, 1931 ilâ 1938 de mütehasısları çoktu, bugün zayıftır. Bakanlık Sümerbankın her muamelesinde diğer fabrikalara nazaran daha tarafgirane hareket etmiştir. Devlet İktisadi Teşekkülleri umumî heyeti nasıl çalışmalıdır; mürakipler raporlarını nasıl incelemidir diye ayrılan bir komisyonda ben de buldum. Hakikaten öyle zamanlar olmuştur ki Sümerbank Ekonomi Bakanlığı tarafından nazlanan bir evlât gibi ona da kafa tutmağa başlamıştır, vekâletin sözünü dinlemez bir hale gelmiştir ve Bakanlık kendi salâhiyeti kâfi değilmiş gibi ayrıca bir kanun kuvveti aramaya teşebbüs etmiştir.

Sümerbank cephesinden bakanlığın münasebeti arzettiğim şekildedir.

Diğer sanayie gelince; itiraf etmek lâzımdır ki, tamamiyle başıboştur. Meselâ yine bu mevzua temas edeceğim. Pamuklunun bir sınıfı olan trikotaj işlerini ele alalım. Bir çorbadır, bir âlemdir. Şimdi zaten maddei iptidaiye bulup işledikleri yok ya, işledikleri zaman da bir çorbadır. Birçok defalar rica ettim, bu kürsüden birçok defalar söyledim, encümünde birçok defalar söyledim. Benim bu işlerde merakım biraz fazladır, af buyurun. (Esağfurullah sesleri).

K. SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — Yalnız çok yoruldunuz.

İ. SABUNCU (Devamla) — Efendim, öyle işler var ki, idari bir kararla bunu yaptırmak mümkündür. Elan yanarım, halâ yapılmamıştır. Meselâ bir çorap alacağız. Bütün dünyada yani muayyen bir sisteme bağlı memleketlerde birbirine kıyas yaptığımız zaman 10 numaralı bir çorap dediğiniz vakit bu, nihayet muayyen bir santimin ifadesidir. Bilmem 40 numara bir fanilâ dediğimiz zaman muayyen bir genişlik ve boyun ifadesi demektir. Bizim memlekette çorabdır. Nihayet bunları düzeltmek Ekonomi Bakanlığının elindedir. Bunların Bakanlıkla bir çok münasebetleri vardır; makine getirir, lisans ister, hulâsa bir çok işleri var. Eğer salâhiyeti kâfi değilse bunu da pekâlâ istiyebilir. Fakat bunu dahi yapmamıştır. Gidersiniz, ihtiyarsınız, 40 numaralı bir fanilâ istersiniz. Bunu İstanbul'da değil de Ankara'da giyiyorsunuz. Nihayet bakarsınız ki kafanızdan geçmez. Öletürsünüz 35 numara bile gelmez. Rica ederim; nihayet bunlar idari kararlar yapılacak işlerdir. Dahası var; bir de bu işlerde çalışanların bunun bezirgânlığına kaçarlardı. Tam böyle meslekin icabettirdiği makine kudretiyle, makine vasfıyla çalışamazlar. Diyelim ki trikotajda böyle bir makine serisi var, bunu bir kombine olarak satarlar. Bu gibi işlerde bizim fabrikacılar makineyi komple olarak almazlar, noksan alırlar ve Bakanlık ta faturaya baktığı zaman bunu böyle almalısın demez. Getirir meselâ fanilâ kol ağzını diken kısmı getirmez ayrıca dikerler, bu lâstikli kısım zencirli makara ile de dikmez, Rusya'dan 5 kuruşa makara getirir, diktirir yahudi kızına. O da nihayet 3 gün dayanır. Ne olmuş? Memlekette sanayi kurulmuş, dışardan gelse yarı fiyatına almak imkânı var. Ne yapalım ki yapamazsın.

Diğer bir misal, meselâ sıhhi bir çok tesisat işleri var, evinize bir musluk, rezervar alacaksınız, gümrükler de dağ gibi yüksektir, gidersin bir musluk alırsın, üç gün dayanmaz kopar, üzerindeki nikelâjına bakarsınız, 4 gün sonra çıkar. Nihayet, bunlar bana öyle geliyor ki, idari bir emirle halledilecek şeylerdir. Bugünkü fen bunlar tesbit etmiştir. Evsafı ne olacak? Boyu, eni ne olacak? Evet, birdenbire hepsine yetişilmez. Amma bunlara başlandığını dahi görmek insana ferahlık verir, ben onu da görmedim.

Arkadaşlar, demin çimento meselesine temas ettim, affınızı rica ederek memleketteki mesken buhranı bakımından bu çimentoya bir defa daha avdet etmeği faydalı addediyorum. Bizde çimento harpten evvel 27 - 28 liraya satılırdı. Hükümetin muhtelif müdahaleleriyle bilâhare tonu 17 liraya kadar inmişti. Bunda dahi deminki iddiamı ispat bakımından bir çok müracaatlar olmuştur. Efendim, fazla istihsal olur, Devlet olarak bizim vazifemiz millî sermayeyi israf ettirmemek, muzır rekabetlerle mahvetmek değildir diye cevap verilmiş ve müsaade edilme-

miştir. Bu cevapta şikâyet edildi. Şikâyet edenin ismini söyleyemeyeceğim, o zaman Erzurum hattını yapanlardandır, içimizde bu kadar ızahattan bunu anlıyanlar vardır. Zavallı adam ne kadar uğraştı, tonunu 12 liraya satacağım dedi. Zarar edersin, nasıl satarsın dendi. Banka teminatı vereceğim dedi. Neden Bulgaristan tonunu 6, 8 liraya veriyor da biz idare ettirmiyelim dedi. Fakat idare ettiremezsin diye çimento fabrikasını açtırmadılar. Adama Erzurum hattını 56 milyon liraya verdik yaptı, teslim etti ve içinden çıktı. Şimdi Sivas'ta yapılan Çimento fabrikasını tahlil ederken temas ettim. Bu işlerin bu zihniyet ve bu mantıkla pek muvaffak olacağına kani değilim. Halbuki memleketin buna şiddetle ihtiyacı var. Mesken kalmamıştır, kalmamış dersem temelli açık değiliz amma şu buhran da inkâr olunamaz. Yeni yeni inşaat yapmak mecburiyetindeyiz. Bu husustaki durumumuz nedir? Mevcut istihsal de kâfi gelmeyecektir. Çimento meselesi memleket meselesi olarak üzerinde durmak icabeden ve âzami ucuz istihsal için çalışmak lâzımgelen bir konudur. Mesken bakımından bu işe temas ederken biraz da demirden bahsetmek istiyorum. Demirin de bunda rolü çok büyüktür. Ben demir raporunu okudum. Fakat şöyle bir tahlil yapmak istiyorum. Gazetelerde gördüğümüze göre - doğru yanlış bilmiyorum, herhalde kendileri izahat verirlerken daha müspet malûmat lütfederler - Amerika'dan demir getirilmiş ve 18 kuruşa sattırılıyormuş. Demekki gümrüğüyle 16 - 17 kuruşa maloluyor ki 18 kuruşa satılabilir. İstiyoruz ki Karabük teslimi demir 70 kuruştur. İstanbul 120 - 130 kuruşa satıyor. Bizi bu işletmenin istikbali hakkında da aydınlatırlarsa herhalde memnun oluruz.

Yine bu konuda, mesken işiyle alâkadar olduğu için, ağaç meselesine de temas etmek istiyorum. Ağaç mevzuu vâkıa Ekonomi Bakanlığının vazifelerine dâhil değildir, amma bu konu ile sıkı alâkası vardır. Mesken deyince çimento-yu bulsak, demiri bulsak dahi ağaçsız bunu yapmanın imkânı yoktur. Nitekim bizde de meskenler, köyleri nazarı dikkate alırsak, çoğunu bu ağaç teşkil eder. Ağaç mevzuunun yeri burası değilse de bu orman meselesini herhalde görüşmek lâzımdır. Çünkü aynı zamanda sellüloz meselesidir. Onun için üzerinde çok önemle durulacak bir mevzudur.

Bizde ormanlar çok uzaklaştı ve mevcudun da katiyat derecesi çok azalmıştır. Muhterem Tarım Bakanı herhalde kendi bütçelerinde bu mevzuda daha ikna edici, bizi daha ziyade aydınlatıcı malûmat verir. Yalnız bu sanayi plânları münasebetiyle etüt yapan kongrenin çalışmalarına esas olan komisyonun raporunda mahrukata meselesini ekonomi bakımından tahlil ederken memleketin ihtiyacı 17 milyon metro mikâp olarak gösteriliyor. Buna mukabil deniyor ki,

tezek yakanlar bundan hariçtir. Memlekette yakılan tezek miktarı 4 milyon tondur. Halbuki bizim ormanların katryata olan tahammülü 4,5 milyon metre mikâptır, deniyor. Onun için mesken bakımından dahi Ekonomi Bakanlığına bilmiyorum düşen vazifeler yok mudur? Bence şunlar olabilir: Talaştan bir nevi tahta mı yapacak, dışarıdan bir nevi malzeme mi getirmesi lâzımdır? Yani ben sulha geçilir geçilmez bu mesken bakımından ihtiyacı tatmin etmenin nasıl mümkün olacağı üzerinde doğrusu endişeliyim.

Arkadaşlar; biraz da pahalılığa temas edeceğim. Bir memleketin eşya fiyatını tâyin eden o memleketin iktisadi politikasıdır diye bir kaide vardır. Şimdi buraya kadar tahlil ettiğim konulardan memleketin iktisadi politikasının nasıl yürüdüğünü âciz iktidarım derecesinde sizlere arz etmeye çalıştım. Bu pahalılık işinde Bakanlıklardaki kararsızlıkların büyük tesiri vardır. Nitekim demin arzettiğim, Devletçiliği tahlil ederken, meselâ birçok işleri Devlet kendisi yapmak ister amma yapmaz. şahıslardan birisi müracaat ederse, yok o bizim plânımıza dahildir, onu biz yapacağız der. Bunun bir misalini son zamanda duydum. Meselâ plândaki toprak sanayiinde. Çuruf çimentosu, ateş tuğlası var, bir zat damlar üzerine kiremit yerine konacak eternit yapmak müsaadesi istemiş. Bu bizim kendi konumuz dâhilindedir, tetkik edelim cevap veririz denmiş: Sen daha bunun tetkikini yapmamışsın. Niye vermezsin? Mademki Devletçiliğe de şahsın yapamıyacağı işleri yapacağım diyorsun, niye vermiyorsun ona, niye parti programına hürmet etmezsin?

Sonra yine bu hayat pahalılığına müessir olan şeylerden birisi ithalât işleridir, bunda da ne yapacağımız bilinmeyen bir vaziyet vardır. Hangi mala lisans vereceğiz, hangisine vermiyeceğiz, bazan Vekâletin birisi müsaade eder, bu esasen Ticaret Vekâleti ile de ilgilidir, meselâ Ticaret Vekâleti müsaade eder, İktisat Vekâleti müsaade etmez, sonra bazan da İktisat Vekâletinin müsaade ettiği bir şeye Ticaret Vekâleti müsaade etmez. Yani bu işlerle alakalı olan müesseseler de böyle bir kararsızlık içindedir, ne yapacağını bilmez bir hale gelmişlerdir.

Onun için çok rica ederim, bu iki bakanlık ve başka bakanlık da bunun ilgili ise, çok yakından alakadar olsun iyi koordine olsunlar ve sarıh kararlar alsınlar. Mal getirecek adam da bunu bilsin. Sonra bilhassa ihtiyaç bakımından pamukluyu tahlil ettiği zaman dedim ki; bir cemiyetin medeni vasfını gösterecek durumu budur. Cenab Şahabettin, Tiryaki sözlerinde, der ki; iyi bir elbise bir tavsiye mektubunla daha tesirlidir. Bu çok doğrudur. Meselâ insan bir köyden geçerken, o yerin binalarını ve insanların temiz görürse muhakkak orada bir varlık bulunduğu hükmeder. Kafasının içini tahlil etmeden manzarası insana müsbet bir hüküm verir.

rir, bu bakımdan. Ama denecek ki yetişmiyor, kafi değil. Etendim hariçten mal getirilirse vaziyet ne olur? Elimizde birçok mallar var. Sonra bu fabrikalar ne olur? batar, mahvolur. Ben, böyle düşünmüyorum. Arkadaşlar, yani muvakkat bir zaman için dahi olsa memlekete biraz genişlik vermekte fayda vardır. Bunu, Ekonomi Bakanından değil, bilhassa Hükümetten rica ediyorum. Meselâ işitiyoruz; bir pantolon ve bir ceket 10 liraya satmak imkânı varmış. Doğru mu, değil mi bilmiyorum, bir poplin gömleğin iki dolara alınması imkânı varmış. Hakikaten bu imkânlar varsa bir miktar olsun getirmekte bence fayda vardır. İnsafla düşünelim. Şu memlekette Devlet kadrosundan, Devlet bütçesinden en çok para alan bir sınıfa yakın olmamıza rağmen kalkıp bugün piyasadan hangimiz üç tane 35'er liradan gömlek alabiliriz, nihayet puplin gömlektir bu, ipek falan değil. Yalnız, gömlek olsa ne ise, hani derler ki, fakir bir olsa şekerle besliyeyim, fakat ihtiyaç o kadar çok ki yalnız gömlekle iş bitmiyor.

Onun için bunu bir az düşünüp te muvakkat bir zaman için dahi olsa memlekete genişlik vermekte fayda mülâhaza ediyorum. Diğer eşyanın fiyatlarında da müessir olur, demirde de böyle, diğerlerinde de böyle. Altınımız var. Otur bakalım üzerine. Zaten o artan altın ne ile arttı. Malı gönderdin emisyon pahasına Merkez Bankası burada bedelini ödedi. Oradan mal alamadık, toplandı altın oldu. Böyle alacağına istihsal malzemesi gelseydi, belki biraz genişlik verirdi. Altın memleketin ticaretinden artarsa anlarm. Memleketin normal ihtiyacını temin eder fazla istihsale belki yardım olurdu, normal mübadeleden meydana gelse idi o zaman bu memleketin ticaretinin iyi gittiğine inanır altını da kabul ederdim. Sonra bu hayat pahalılığında son alınan kararlarında buna tesiri vardır. Bir misal arz edeyim; Ankara'da inşaat için kullanılan kum ve çakılı Emlâk Bankasına bağlı bir müdüriyete vermişler. Çiftlikten çıkarılıyor ve yalnız o idarenin inhisarında imiş. Orada seksen kuruşa bir müteahhide veriyorlar. müteahhitte kamyon üzerinde teslim 400 kuruşa veriyor imiş, inşaat yerine 11-12 liraya mal oluyor. Tahsil, terbiyesi yerinde bir şahıstan işitmeseydim buna inanmazdım. %10 na kanaat etsinler, yani bu işlerde Hükümetin başlıca rolü nâzım olmakken aksine olarak ihtikâra ayak uyduruyor demektir.

Arkadaşlar, başınızı ağırttım daha fazla uzatmak istemiyorum. Yalnız son olarak şu noktayı tebaruz ettirmek istiyorum. O da: yeni fabrikalar yapılmak isteniyor. Bu yeni fabrikalar yapılmak istenince bunun ana şartlarını evvelden ilân etmeli, şahıs çıkmazsa bunu Devlet yapmalıdır. Hattâ bazı ahvalde denebilir ki, onu mükâfatlandırıp açığını kapatmaya yardım etmeli ve şahsa vermeli.

İkincisi; mevcut fabrikaları ilk Devlet fabri-

kalari kurulduğu ve işletildiği zaman, Yüksek Meclisin kabul ettiği esasa göre, bunlari anonim şirket haline getirmelidir. Yoksa bu çıkar yol değildir. Sonra yeni kurulacak fabrikalari bu esasa göre aksiyonla falan yapmanın çaresini aramalı. Mademki, iktisadi bir şeydir, bunda fayda vardır. Gidilecek yol budur. Deniliyor ki, biz yalnız iktisadi noktaları değil, aynı zamanda memleketin ihtiyacını da düşünuyoruz. Amma ismi de iktisadidir. Bu nevi fabrika dünyanın her yerinde yapılır. Aklım erer, Kırıkkale'deki gibi bir fabrika yapılır, eslihai harbiye imal eder, bunu Devlet ne pahasına olursa olsun kendisi yürütür. Amma yapılacak fabrika günlük ihtiyaca cevap verecek fabrikalar olacaksa mutlaka iktisadi olmalıdır. İktisadi değilse bu memleket için zararlı bir iştir. Sonra yine son olarak, diyorum amma sonu gelmiyor.

Muhterem Başvekilin; Bütçe münasebetiyle söylediklerinin bir kısmına cevap vermek istiyorum. Muhterem Saracođlu nutuklarında, İstiklâl mücadelesinden çıktıktan sonra birçok demiryolları, fabrikalar yapıldığını ve ondan sonra da sıkıntılı devreler geçirdiğimizi fakat harp bittikten sonra yeni fabrikalar yapacağımızı, vergilerde indirmeler olacağını söylediler. Milli Savunmanın 150 milyon âdi bütçesi, 300 küsur milyon da fevkalâde tahsisatı vardır. Askerler terhis olunca bu paranın elimizde kalacağını, binaenaleyh, bu sahada memleket çok istifade edecektir, buyurdular.

Arkadaşlar; bendeniz buna kani değilim. Bu

fevkalâde varidat diye ortadaki para fevkalâde halin kalkmasıyla kalması icap eden bir çok vergi zamlarıdır. Bunu biz millete böyle söz verdik. Bunlari bir kül olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz. Bu kanunların bir çoğunda deniliyor ki, fevkalâde halin kalmadığı Hükümet tarafından ilân edildiği zaman bu vergi kalkacaktır. Bu fevkalâde halin kalkmasını; efendim şu işte tanırım da bunda tanımam, e... bu doğru bir şey değildir. (Bravo sesleri). Bu millet nihayet bu sıkıntıya bu işiğri göerek tahammul etti. Bu işiğı da göstermezsek itimadı kalmaz.

Sonra demin de arzettim, biz fabrika yaptıracaksak sermayeyi başka şekilde tedarik edelim, böyle emisyonla giderek fabrika yapmağı ben her halde iktisadi prensiplere uygun bulmam. Onun için ben, muhterem Başvekilin bu husustaki sözlerini âcizane olarak tatminkâr bulmuyorum.

Müsaadenizle burada sözlerime son vereceğim. Başınızı ağrıttım, Affınızı rica ederim. (Alkışlar).

BAŞKAN — Efendim gündeme başlamadan evvel yapılması lâzımgelen bir vazife vardır, müsaadenizle bunu şimdi yapmak istiyorum: Yarın, cumartesi günü öğleden sonra tatil olduğu için öğleden evvel saat onda bir oturum yapılmasını tensip buyursanız (Muvafık, muvafık sesleri). Oyunuza sunacağım. Kabul buyuranlar... Kabul etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

Zannediyorum ki, istirahatata ihtiyaç hâsil olmuştur. Yarım saat oturuma ara veriyorum.

Kapanma saati : 16,20

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati : 16, 50

BAŞKAN — Dr. M. Germen

KATIPLER : K. Turan (İsparta), B. K. Çağlar (Erzincan).

BAŞKAN — Oturum açılmıştır, Eyüp Durukan.

Gl. E. DURUKAN (Hatay) — Sayın arkadaşlar; Ekonomi Bakanlığımızın 7 aylık bütçesini tetkik ederken bütçeye bağlı raporlarda Maden Arama Enstitüsünün bütçesine 2 452 087 liranın ilâve edildiğini ve bu da petrol arama işimizin daha önemle takibedilmesi için sipariş edilmiş bazı alât, edevata karşılık olmak üzere yapıldığı beyan olunmuyor.

Petrol arama işine önem verilmesi hakikaten çok yerinde bir iştir. Hepimizin bildiği gibi bugün petrol ve dolayısıyla bunun müstakkatın-

dan olan benzin gerek umumî sanayide, gerek harp sanayiinde ve harp vasıtalarında en mühim rolü oynamaktadır. Yani bütün kuvvetlerimizin anasıdır. Bu itibarla petrole ne kadar önem verilse yerindedir. Fakat bu petrol arama işi de hakikaten çok uzun sürmüş ve henüz daha bize sevinç verecek müsbet bir neticenin ilk işareti bile görülmemiştir. Petrol işine Cumhuriyet Hükümetimiz çok zaman evvel başlamıştır. Hatırladığıma göre 1925 de Cumhuriyet Hükümetimiz Almanların Yüngers müessesesine bir tayyare fabrikası kurdurması teşebbüsünde bulunmuştu. Yüngers müessesesi tayyare fabrikası için

yaptığı teklif meyanında aynı zamanda memleketin bazı kısımlarında petrol arama müsaadesini de istiyordu. Petrol bulunduğu takdirde kendisinin ve bizim bundan ne yolda istifade edeceğimizi bildirmekle beraber bulunamadığı takdirde hiç bir masrafta istemiyeceğini ilâve ediyordu. O vakit Hükümetçe bu kabul edilmedi. Kendi vasıta ve kendi imkânlarımızla bunu başarma teşebbüsüne girişildi. Bu tarihe kadar 20 sene geçmiş oluyor ve bu 20 sene zarfında hakikaten Hükümet bu işe epiyce bir para sarfetti. Bazı ufak tefek emarelere destres olundu ise de neticelenemedi. Görünüşe nazaran bizim teknik eleman ve vesaitimizle ve imkânlarımızla bu iş daha uzayacağı benziyor. Acaba bu mühim işte memleketimizde, Hükümetimizin kurduğu fabrikalarda bazı yabancı memleketler müesseseleriyle anlaştık ve millet menfaatı başta olmak üzere bir takım faydalı kombinezonlarla fabrikalar kurabildik. Bugün birçok noksanlarımız ve belki fiyat hususunda, mucibi tenkit hallerimiz olmakla beraber bu müesseseler, randuman veriyorlar ve bizi birçok sükuntıdan kurtarmaktadırlar. Acaba bu petrol işinin de bu şekilde bir hal çaresine bağlanması imkânı yok mudur?

Bu hususta Ekonomi Bakanlığımızın düşünce ve mütaâaları nedir? Bunu, açıklamalarını rica ediyorum.

İkincisi, arkadaşlar; pekâla biliyorsunuz ki, bütün cihanda vesait motorlaşmıştır. Motor, büyük bir ehemmiyet kesbetmiştir. Bütün sanayi ve harp vasıtalarının hepsi motorize edilmiştir. Fakat tessürle arzederim ki, henüz memleketimizde bir motor yapabilmek imkânı olmadığı gibi herhangi bir motoru, lâıyık ile tamir edebilmek kudretine dahi malik değiliz. Binaenaleyh, muasır Hükümetlerle bu hususta atbaşı beraber gidebilmemesine imkân yoktur.

Bu motor meselesinin halli çok geç kalmıştır. Bunu Sayın büyüklüğümüz ve başta Millî Şefimiz olduğu halde 7 - 8 sene evvel bunun başarılması işini o vakitki İktisat Vekâletine ve şimdiki Ekonomi Bakanlığımıza vermişlerdir. Üzerinden yedi sekiz sene geçtiği halde bu istikamette henüz daha bir adım atmamışlardır. Gerçi son zamanlarda Hava kurumumuz bu yolda bir teşebbüse girişmiş ve ilk adımı atmıştır. Bundan dolayı şayanı tebriktir. Fakat bu ihtiyacı karşılamaktan çok uzaktır. Bununla ihtiyaç tatmin edilemez bu herhangi bir müessesenin meselesi değil doğrudan doğruya Hükümet meselesidir. Böyle ufak tefek teşebbüsler kuvvetin heba olup gitmesini mucip olur. Onun için Hükümet biranevvel bu mesele üzerine elini koymalıdır. Arkadaşlar, memleketimizde motor o kadar mütenevvidir ki, şuradan 10 tane otomobil çevirirseniz hepsinin motoru ayrıdır. Bunun verdiği müşkülât hele ordu da pek ağırdır. Hepsi için ayrı ayrı eleman yetiştirmek lâzımdır. Bununla beraber bir motorun

diğerini yedeklemesine imkân yoktur.

Herhangi bir motorun en ufak bir yedek parçası olmadığı takdirde o motor hareket edemez kalır ve yanındaki motorun herhangi bir yedek parçasından istifade edemez. Bunu bir hal çaresine bağlamak lâzımdır. Bizim memleketimizde gerek ordumuzda ve gerek diğer başka yerlerdeki motorlarımız birbirinden başkadır. Ayrı ayrı parçaya ayrı tamire ve ayrı ihtisasa ihtiyacı vardır. Bu mesele halli zamanı gelmiş ve geçmiştir. Harp bitiyor, hiç olmazsa şimdiden harp sonunda motor meselesinin nasıl halledilmesi lâzımgeldiğini ve bunun için esaslı projenin yapılması icabettiğini gözönüne almak lâzımdır belki Ekonomi Bakanlığı bu hususta projeler hazırlamış ve belki de teşebbüsa dahi geçmişlerdir. Fakat aynı mevzua geçen sene de temas ettiğim için bugüne kadar buna ait bir şey işitmedim. İşte bundan mütevellit ıstırabımı yüksek huzurunuzda arz ediyorum. Bizim Türk tipi motöre ihtiyacımız vardır.

Bunu aynı tipte yapacak olursak imalât, tamiratı, yedeklenmesi herşeyi kolay cereyan eder. Onun için memleketimizde her ne bahasına olursa olsun, kara, deniz ve hava hususiyetlerine intibak edebilecek Türk tipi motorlar imal edecek bir fabrikanın vücade getirilmesi elzemdir. Bu motorize hayata başka türlü karışabilmemize imkân yoktur.

Dün Bayındırlık Bakanlığının bütçesi müzakerede edilirken şimendifer yollarımızın ihtiyacı olan raya da temas edildi. Bu ray meselesi hakkında da bazı maruzatta bulunmayı faydalı görüyorum. Cumhuriyet Hükümetimiz, başta Millî Şefimiz olduğu halde memlekte bir demiryolu şebekesi vücade getirmek için ilk adımı attıkları vakit bunun başlıca ihtiyacı olan rayı da düşünmüşlerdi ve memlekte rayın yapılması imkânlarını da oldukça emniyet altına almışlardır. 1932 senesinde faaliyete geçen Kırıkkale çelik döküm ve haddehanesi ilk iş olarak ray imalatına geçmiştir. Onun arkasından kurulan Karabük ağır demir sanayimizde de ray imalatı düşünülmüş ve orada da döküm ocakları buna göre hesaplanmıştı. Hatırimda kaldığına göre 1937 ye kadar üç buçuk sene zarfında Kırıkkale çelik döküm haddehanesi senede 50 - 55 kilometre olmak üzere 180 kilometre ray imal edip Devlet Demiryollarına teslim etmiştir. Bu rayların her türlü mesarifatı umumiyesi, amortismanları dâhil olduğu halde bir kilosu 11 - 12 kuruş idi. Vaktaki Karabük fabrikalarımız faaliyete geçti, ray imalatı hususunda askeri fabrikalar elinden gelen yardımı Karabük fabrikasına yapmış ve Karabük de ray imalatına geçmişti. Fakat dünkü beyanat sırasında, Karabük müessesemizin senede ancak 3 bin ton ray demiri verebileceği hahis mevzuu oldu. Bu üç bin ton ray demiri ancak takriba 37 buçuk kilometre yapar. Halbuki Karabük çelik döküm

ve haddehanesinin ray imal kudret ve takati Kırıkkaleye nazaran 3 mislinden fazladır. Binaenaleyh 37 buçuk kilometre bir senelik ray imalâtı çok azdır. Fiyatının da çok yüksek olduğundan bahsettiler. Bir kıyas yapılmak için şunu arz edeyim ki, askerî fabrikaların yaptığı rayın kilosu 11 - 12 kuruştı. Buna nazaran belki bazı anormal sebepler dolayısıyla ray, üç dört misli artmış olabilir. Lâkin bundan fazlası hakikaten fazladır. Arkadaşlar, ray imalâtının esası kurulmuştur. Varsa, noksan teferruattadır ve bu ikmal edilir. Türk mühendisi ve Türk sanatkârı ray, cebire blon vesaire gibi malzemevi de yapmış ve yapar ve yapacaktır. Ancak ufak tefek noksanları varsa bunu; sayın Ekonomi Bakanlığımızın ve yahut Sümerbankın acele ikmal etmesi icap eder. Memleketimizde ray yapmak imkânı, cebire ve blon gibi ufak malzemenin yapılması imkânı varken hâlâ hariçten ray getirilmesi, halen ray getirmek imkânı da olduğundan, demiryol inşaatının yürümemesi sayını teessürdür. Harp bitmiştir. Belki bu hususta yine askerî fabrikalar, Kırıkkale'deki çelik ve döküm bu işe vardım eder. Bitticrübe bu fabrika senede 60 kilometre kadar yapabilir. Çünkü 55 kilometresini yapmış ve teslim etmiştir. 60 kilometresini Kırıkkale yaptığı takdirde bunun iki mislini Karabük yapacak olursa, bizim inşa edeceğimiz demiryollarının bu ana malzemesini memleket içinde temin etmiş oluruz. Bu hususta önemli tedbirler almak lâzımdır. Yoksa Cumhuriyet Hükümeti millet kesesinden fedakârlık etmiş ve büyük bir parayı toprağa bağlamıştır. Ancak kusur bunu işletmemektedir ve fabrikaların kudret ve takatinden istifade etmektedir. Harp bitmiştir. binaenaleyh, noksanlarımızı ikmal edelim, milletin yaptığı bu fedakârlığı ödeyelim.

Şüphesiz bu hususta alakâdar bakanımız bizi tenvir edecek malûmat verecekler, belki de pek kıymetli vaadlerde bulunacaklardır. Arkadaşlar, memleketin ağır demir sanayii ve hatta ordunun çelik imalâtı sanayiini müşkilleştiren unsurlardan biri de, geçen sene de temas ettiğim veçhile, ateştuğlası meselesidir. Arkadaşlar, bugün Askerî Fabrikalar halâ ateş tuğlasını Amerika ve İngiltere'den tedarik etmeğe çalışıyor. Eğer Amerika ve İngiltere ateştuğlası vermezse bizim çelik ocaklarımız işlemez. Halbuki bu ateş tuğlasının unsuru aslisini teşkil eden silikat, mağnezit, kromit, bunlar memlekette mebzulen mevcuttur ve bunlar için kurulacak fabrika da belki de kendi takatimiz dâhilinde mümkündür. Hatta 1941 de sayın Hilmi Uran'ın başkanlığı altında toplanan sanayii kongresinde Sümerbank mümessili arkadaşlar bunun üzerinde yürüdüklerini ve en geç bir ilâ iki sene zarfında bunu tahakkuk ettireceklerini vadetmişlerdi. O zaman ki Maden Tetkik Arama Enstitüsü Umum Müdürü Mühendis Hadi

Bey de hiç olmazsa silikat ve mağnezit yerine kromit tuğlalarını yapabilmek için kendi vasıtalarımızdan istifade etmek imkânını olduğundan da kongre huzurunda ayrıca ilâve etmişlerdi. Fakat 1941 den bugüne kadar dört sene geçmiştir.

Henüz bu hususta hiç bir belirti yoktur ve arzettiğim gibi ateş tuğlasının Amerika'dan ve İngiltere'den getirtmeğe çalışıyoruz. Bundaki müşkülâtı ve bu uğurda sarfedilen paranın ehemmiyetini yüksek takdirinize arz ederim. Gerçi memlekette bazı hususi müteşebbisler samot tuğlasını imale muvaffak olmuşlardır. Fakat bu, ağır demir sanayiinin ihtiyacı olan silikat ve mağnezit tuğlalarının vasfını haiz değildir. Bunlar ancak 1200 - 1600 derecesi hararete kadar tahammül eder. Halbuki Marten ocaklarından 1800 ve daha yukarı hararet derecesine tahammül edecek mağnezit ve silikat veya hiç olmazsa kromit tuğlalarına ihtiyaç vardır. Bunların iptidai maddeleri memleketimizde mebzulen mevcut ve bunlar için de küçükük bir fabrika yapılması kabil iken bunun üzerinde lâyük olduğu ehemmiyetle durulmamıştır ve ekseriya ağır demir sanayiinin işlenmesi üzerinde, bu noksan ehemmiyetli bir surette tesirini göstermektedir.

Arkadaşlar; diğer madenlerimizin işletilmesinde de bir çok formaliteler dolayısıyla müşkülâta uğranıldığı ve hususi müteşebbislerin bu muracaatlarının ekseriya bir takım formalitelere feda edildiğini işitiyoruz.

Bu gün her kes memleketinde mevcut her türlü madenden istifade etmek istiyor. Bizim memleketimiz bir ziraat memleketi olduğu kadar bir sanat memleketi de olabilir. Çünkü memleketimizde sanayii besleyecek madenler mebzuldür. Fakat bunların daha önemle işletilmesi ve bunda başarılar gösterilmesi lâzımdır.

Ufak bir misal arzedeceğim. 1936 da sanayii harbiyede kullanılan kurşunu hariçten almamak ve memleketten tedarik etmek için büyük müşkülâta karşılaştık. Anamur, kurşun madenleri o vakit işliyordu. Fakat biz, kurşunu ondan almak mecburiyetinde kaldıkça hergün fiyatını arttırıyordu. Harp malzemesinin fiyatı da yükseliyordu. O sırada, arkadaşlar, haber verdiler. Kırıkkale ile Keskin arasında Denek mevkiinde bir kurşun madeni olduğunu ve bu kurşun madeninin, birinci eihan harbine başlanıncaya kadar Fransızlar tarafından işletildiğini ve harple beraber bunu terkedip gittiklerini söylediler. Bizzat gidip gördüm. Hakikaten kurşun madeni işletilmiş tasfiye ocakları ve diğer tesisat varmış, fakat halk tarafından tahrip edilmiş. Yalnız ocakların ağzında ve civarında oldukça külliyetli miktarda kurşundeşeleri vardı. Bunlardan aldık, yaptığımız âdi bir ıslah ocağında bunları tasfiye ettik ve sanayii harbiyede kullanılan vasıflarda kurşun istihsaline muvaffak ol-

duk. İktisat Vekâletinden bunun askerî fabrikalar tarafından işletilmesi müsaadesini istedik. Maadinin işletilmesi doğrudan doğruya İktisat Vekâletine ve aranması hakkının da Maden Tetkik ve Arama Enstitüsüne ait olduğu cevabını aldık. Bu müsaadeyi askerî fabrikaya vermediler. Takip ettik nihayet oraya bir Rus mühendis gönderdiler. Rus mühendis orada aylarca meşgul oldu. Ondan sonra gitti. İki sene geçti tekrar sorduk. Nihayet bize dediler ki; efendim buradaki kurşun azdır, burada yapılacak tesisat iktisadi olmayacaktır, onun için bundan biz vazgeçtik. O halde bize verin işletelim dedik. Hiç olmazsa etraftakilerden filân istifade ederiz dedik. Ona cevap dahi alamadık. Bugün işittiğimize göre Anamur madenleri de bitmiş, o da işletilmemiş. Halbuki memlekette böyle ufak tefek kurşun ve saire bir çok madenler mevcuttur. Ekonomi Bakanımızdan rica ettim. Bunlardan aza ve çoğa bakmıyarak ve hattâ hususi müteşebbislere vererek işletip istifade etmektir. Yine geçen sene de temas etmiştim, sanayi harbiyede ve harp malzemesi meyânında en önemli mevkiî işgal eden infilâk maddeleri vardır. Bu infilâk maddeleri imalâtı gliserine mütevakkıftır. Bugün memleketimizde teessürle arzederim ki bir dirhem gliserin yapacak bir müessesemiz yoktur. Harbe takaddüm eden zamanlarda bu gliserini yapmak imkânını verecek hiç bir iptidai malzemeye malik olmayan komşularımız yapıyorlardı ve onlardan alıyorduk. Halbuki biz zeytinyağı istihsal ediyoruz ve sabun yapıyoruz. Gliserin doğrudan doğruya zeytinyağı ve sabun fabrikalarının hasılatı tâliyesinden istifade edilerek yapılır. İzmir'de Tur fabrikası, Bursa'da diğer bir fabrika bunun için bir teşebbüse girişti fakat Ekonomi Bakanlığı onları bir takım formalitelere boğarak intaç ettirmedi ve kendisi yapacağını vadetti. Fakat hâlâ bugün yapmıyorlar. Uzak memleketlerden getirmek zorundayız. Eğer getirmezsek harp sanayiinde yapmak kudretinde olduğumuz mevaddı infilâkiyenin yapılması mümkün olmayacaktır. Bunun için bu gliserin fabrikası ya yaptırılın veya yapılın. Binaenaleyh harp sanayi için en önemli bir mevkiî haizdir.

Yine harp sanayiini alâkadar eden kimya sanayiinden asit nitrik fabrikası işi üzerinde, bilmiyorum, bir teşebbüs var mı? Geçen sene de sormuş ve katî ve müspet bir cevap alamamıştım. Bu da memleketin gerek genel sanayiini ve gerek harp sanayiini pek alâkalandırır. Bu hususta da sayın Bakanımızın bizleri tenvir buyurmalarını rica ediyorum.

Asit sülfrik fabrikamızın Karabük'te faaliyete geçmiş olduğunu işitiyoruz. Arada bazı ârzalar olduğundan ve işletilemediğinden de bahsediliyor. Bu hususta da tenvir edilmeliğimizi rica ediyorum.

Memleketimizin bağcılarını ve bu meyanda

yine harp sanayiini ilgilendiren bir kükürt meselesi vardır. Keçiburlu kükürt ocaklarımız memleketimizin bağcılara ve harp sanayiine kifayet edecek kemiyet ve keyfiyette kükürt verebiliyor mu? Yoksa hâlâ kükürt te yine İtalya'dan, şuradan buradan getirmeye mi çalışacağız? Bakır istihsalâtımızın ilerlediğini işitiyoruz ve iftihar ediyoruz. Yalnız tasfiye meselesinin yine harp sanayiinde doğrudan doğruya kullanılacak bir halde olmadığını biliyoruz. Bunun için Ekonomi Bakanımızın veyahut ona bağlı Bankaların bu iş üzerinde de ehemmiyetle durmalarını rica ederim. Bakırın elektrikle tasfiye etme imkânlarını aramaları zamanı gelmiş ve geçmiştir. Hâlâ harp sanayiinde mühim imalât için Amerika ve İngiltere'den gelen elektrolize edilmiş bakır kullanmak zorunda kalıyoruz. Bakanlık harp sanayiimizi bu müşkülâttan kurtarmalıdır. Yarı bunlar bize herhangi bir sebeple bu bakır vermezlerse bu imalâtımız da sekteye uğrar. Gerçi bazı mühim imalât için lâzım olan bakır tasfiyesi askerî fabrikalarca yapılmaktadır. Fakat kapsül imalâtında daha temiz ve sâf olması lâzımgelen bakır İngiltere ve Amerika'dan getiriyoruz. Askerî fabrikaların ve ordunun bu bakır ihtiyacını da düşünmek lâzımdır. Ekonomi Bakanlığının yüksek başarılarını dliyerek mâruzatıma son veriyorum. (Alkışlar).

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Arkadaşlar, Yüksek huzurunuzda memleketimizin hayatı için en mühim bir dâva karşısında bulunuyoruz. Bunu tetkik etmekteyiz. Ekonomi Bakanlığının bütçesi bize bu imkânı vermektedir. Bu da memleketin sanayi meselesidir. Bu, o kadar mühim bir iştir ki bunu, bu bütçe müzakeresinin ne de olsa mahdut çerçevesi içinde, tamamiyle halledip bitiremeyiz. Fakat buna temas etmek mecburiyetinleyiz. Tâ ki, harpsonu hazırlıkları arasında, sanayi dâvasının, sanayi vaziyetinin, umumî istikameti hakkında açık bir kanaat hâsıl edilebilsin.

Arkadaşlarımız Sümerbank'a temas ettiler. Sümerbank'a temas etmiş olmakla, memleketin sanayi vaziyetinin en esaslı bir müessesesini ortaya koymuş ve bu suretle gidilecek olan istikameti tâyin etmek yoluna girmiş bulunuyorlar. Biliyorsunuz ki, 3460 numaralı Devlet İktisadi Teşekkülleri Kanunu ile iktisadi teşekküllere verilen vazifenin esası, bunları Devlet müessesesi halinden çıkarıp doğrudan doğruya hususi teşebbüs karakterinde bir müessese haline getirmektir, gaye budur. 3460 numaralı kanunun 26 nci maddesi bu maksadı hedef tutmuştur. Yani bu müesseseler, gerçi Devlet parası ile kuruluyor, fakat asıl maksat, bunlar kendi eti ile, yağ ile kavru lan ve kendi kafası ile işleyen, fakat idari bir otoritenin kaydı altında bulunmayan bir müessese ve bir hüviyet halinde çalışmaktır. Bu vaziyette Sümerbank'ın rolü finansman mües-

sesesi olacaktır, fakat bugüne kadar bu vaziyet hâsıl olamamıştır, halen Sümerbank müessesesi teşekkülü, bir Devlet organı halinde bulunmaktadır ve istenilen hedefe doğru gidebilmesi imkânları henüz hâsıl olmuş değildir. Burada hiçbir şahsı hiçbir hüviyeti, hiçbir müesseseyi muahaze etmiyorum. Bendeniz Sümerbank'ın faaliyetini yakından tetkik ve takip etmiş bir arkadaşınızım. Orada çalışan arkadaşların canla, başla çalıştıklarını fahrile görmekteyim. Ve kendilerinin üzerlerindeki yükün çok ağır olduğunu da görüyorum. Fakat bu, bizi mevzuumuzu tamamiyle ele almak cihetinden vazgeçiremez. Şahıs mevzuubahis değildir. Bu sanayi dâvası, en büyük bir davadır. Malûmu âlileridir. Fransanın son durumunda konuşulan vaziyetler arasında en mühim ileri sürülen bir keyfiyet, Fransanın son durumuna sebebiyet veren, bilhassa tam mânasiyle bir sanayi memleketi olmayışıdır. Binaenaleyh Fransa bundan evvel mevcut olan fabrikalarını kâfi görmiyerek tam mânasiyle bir sanayi memleketi haline gelmek için artık kendisinde yeni bir karar vermek ihtiyacını duymaktadır. Buna da sebep tabiidir ki, bugünkü şartlarda, bir memleket sanayi memleketi haline gelmedikçe onun istikbali olsun, memleketin ihtiyacını temin etmek noktasından, gerek ekonomi bakımından, gerek savunma bakımından bugün istiklâlinin icabettirdiği vezaifi yapamıyacağı merkezindedir. Binaenaleyh bizim için de dâva aynıdır. Biz sureti katiyede, en geniş ölçüde bir sanayi memleketi olmak mecburiyetindeyiz. İstiklâlimiz bunu âmirdir, halkımızın refahı bunu âmirdir, mevcudiyetimiz bunu âmirdir. Binaenaleyh bunu yaparken gayet esaslı düşünmek mecburiyetindeyiz arkadaşlar. Bunu hepimiz düşünerek, pratik, amelî ve memleketin âtisini kurtaracak bir formüle varmalıyız.

Bendenizin verebileceğim formül şudur: Bu işi Devlet vergilere tahmil edemez. Mükelleften alınacak para ile bugün Devlet iktisadî teşekküllerimizde mevcut sermaye ile bu memleketin sanayi dâvasını başaramayız. Bu sanayi dâvası, bu maksatla bugün bütçe imkânları ile mükelleflere tahmil edeceğimiz külfetlere nazaran büyük bir mevzu teşkil etmektedir. Fikrimi açıkça izah edeyim. Bizim yapacağımız başlıca iş, memleket sermayesini, şahsî teşebbüsü, mevcut millî bankalarda ve sair bankalarımızda yığılmakta olan millî sermayeyi hızlı bir surette, acele bir yolla getirip bu sanayi dâvası içine sokmaktır. Bunlara tam mânasiyle emniyet vererek, sevku idare de iştirak göstererek, pay vererek bu sanayi konusunu içine getirmek lâzımdır. Çünkü bu dâva, büyük bir dâdadır, sanayi dâvasıdır. Bu münasebetle, bakınız bir misal alarak sizi temin etmek istiyorum: Demir - Çelik müessesesinin vaziyetine geleceğim.

Arkadaşlar; biliyorsunuz ki, Karabük Demir - Çelik müessesesinin bilhassa Çelikhane,

umumî fırınlar istihsalâtına nazaran mahduttur. Haddehanesi ise ona nazaran daha mahduttur. Bugün şu buhran esnasında orada, dünyanın piki biriktiği halde hamdemir vaziyetinde çubuklar biriktiği halde, memlekette çivi yapmak, iğne yapmak, tel yapmak, ihtiyacatımızın icabettirdiği hususları vücuda getirmek imkânı bulunamadı. Bugün Karabükteki pik stok vaziyetini görmüşsünüzdür. Şimdi bu müesseseyi, tabii Bakandan rica edeceğiz, elinden geleni yapmakta olduğuna şüphe yoktur ve yapacaktır. Çelikhane ve haddehanenin ıslâh ve tekemmülü için müessesenin umumî istihsalî ile ayarlı bir hale getirmek için elinden geleni yapacaktır. Bilhassa rica ederiz. Amma şimdi bu halde gitmiyor.

Arkadaşlar; Sümerbankın, Devletin vazettiği sermayeye mukabil verdiği meblâğ mühimcedir. Amma şurasını da kabul etmek lâzımdır ki, daha verilmesi lâzım gelen pek çok sermaye kısmı da mevcuttur. Bu vaziyette fedakârlığımız büyüktür. Kendi müessesemizdir. Onun imkânlarını temin etmek bizim vazifemizdir. Fakat işleri bu tempo ile, bu vaziyetle, bu şekilde idame olunup, daha ileri bir vaziyete istediğimiz sanayi durumuna getiremeyiz. Onun için başını ağrıtmıyayım ki, sanayi dâvamızı esaslı şekilde yürütmek için Devletin mevcut sanayi müesseselerindeki hisse iştiraki baki kalmak üzere, Sümerbank, memleketin büyük bir sanayi bankası haline getirilmelidir. ve bu hale getirilirken hususi sermayeye, millî sermayeye büyük pay vermek ve bankanın bir sermaye ve finansman müessesesi olarak umumî sevk ve idaresiyle Hükümet organları yanında ve onunla mütenazır olmak üzere muhakkak şekilde, meclisi idarelerin de sevk ve idaresinde hususi sermayeye de bir yer vermeli-dir. Bendeniz bu kademedeki faaliyeti bir prensip olarak arz ediyorum ve zaten 3460 numaralı kanunun ruhu da budur. Binaenaleyh, bizim için yapacağımız başlıca şey, sanayi plânımızı yaparken ona geniş ölçüde yervermek, tekrar arz ediyorum, bankalarda mevcut olupta işlemekte olan gayet cüzi tavizlerle yürütmekte olan millî sermayeye sanayide geniş imkân vermek. Bu noktayı burada bırakıyorum.

Bugün üzerinde durulması gereken pratik noktalardan birisi de bilhassa halkın giyimi meselesidir. Sayın İsmail Sabuncu'nun da temas ettiği gibi, halkın giyimi çok sıkıntılı manzara vermektedir. Memleketimizde bugün iç ve dış giyimi çok müşkil manzara arz etmektedir. Bugün bir elbise ve gömlek yapmanın neye mal olduğunu hepimiz biliyorsunuz. Evvelce 3 liraya mal ettiği bir gömleği bugün 25 liraya yapabilmektedir. Bu da mütevazi bir hesapla, halbuki bundan çok yüksekleri de vardır. 20 - 25 liralık gömleği insan içerisine çıkabilmek için giyebilmekte de talihli olmak lâzımdır. Esas yüksek kaliteli kumaşlar pahalı olduğu için daha çok pahalıya mal olmaktadır. Ankara'da büyük caddelerde

gördüğümüz üstü başı perişan, yırtık pırtık hal-
kın durumu da üzerinde ehemmiyetle durulacak
bir konu teşkil etmektedir. Onun için Sümer-
bank'ın üzerine aldığı bu mühim giyim meselesi
konusu bu müessesenin çekebileceğinden fazla
bir mahiyet taşımaktadır. Onun için her sınıf halk
tabakasının giyimi dâvasını çok esaslı bir şekil-
de ele almak ve buna ucuzlama imkânı vermek
lazımgelir.

Burada İsmail Sabuncu arkadaşımızın kıy-
metli bir mütalâası üzerinde duracağım. Arka-
daşımız buyurdular ki, bu malların bir miktar
ithaline imkân verilmelidir. Pek doğrudur arka-
daşlar. Giyim mevzuunda hakikaten herkesin
200 - 300 liraya elbise yaptırmak imkânı yok-
tur. Hangi sahibi maas bu sikleti çekebilecektir?

Giyim dâvasına temas etmişken çorap mev-
zuuna da geleceğim. 22 liraya verilen bir kilo
iplik dönüp dolaşıp fabrikacıların elinde 60 lira-
yı geçtiği halde sonra beher çorap kıymetinde
bu, hesaplanınca bir kilo ipliğin fiyatı 400 liraya
geliyor. Bunun bu çorap mevzuu üzerinde gayet
sıkı bir kontrol yapılması lazımdır. Çünkü ihtikâr
imkânları çok geniştir. Biliyorsunuz, ipliği işli-
yorlar, şeklini değiştiriyorlar, altından alıyorlar,
üstünden alıyorlar, nihayet halk bundan vaz
geçemez. Zaruri bir ihtiyaçtır. Bilhassa kadımları-
mızın ve mektebe giden genç kızlarımızın umumi
durumunda bir sıkıntı yapıyor. Bu bakımdan
çorap dâvasını, iplik dâvasını sıkı sıkı kontrol altın-
da bulundurup bu yolda ihtikâra sapmış olanları
merhametsizce cezalandırmak zaruretindeyiz.

Sümerbank mamulâtının fiyatlarından umu-
mî bir şikâyet vardır. Biz daima bu fiyatlar ko-
nusu üzerinde Devlet İktisadi Teşekkülleri Komis-
yonunda durduk ve umumî Heyetin de raporları-
mızla daima nazarı dikkatını celbettik. Bili-
yorum, bu fiyatlar bahsında bazı mülâhazalar
mevcuttur. Meselâ kömür fiyatı vaziyeti. Kö-
mür fiyatlarının çok yükseğe çıkarılmaması için
bu fiyatlara yapılan zamlar da bu birtakım mü-
lâhaza vesailer arasında bulunmaktadır. Ben
bunu büsbütün sebepsiz, istinatsız görmüyorum.
Görmüyorum ama bu konu üzerindeki halkın
şikâyeti de Sümerbanka tevcih edilmektedir
ve o kadar geniş ölçüde, bütün memleketin ağ-
zında dolaşmakta olan umumî bir şikâyet var-
dır. Binaenaleyh bu fiyatların artık tenzil edil-
mesi zarureti hâsıl olmuştur zannederim. Bu za-
rureti kabul ederek ve pamuk fiyatlarını da na-
zarı dikkata alarak bu Sümerbank mamulleri-
nin fiyatları üzerinde cesaretle bir tenzilât yap-
mak zannederim ki, hem istoku tasfiye baki-
mindan hem de demin arzettiğim halkın neticesi
Sümerbankın para durumunda bir likidite temin
etmek çok faydalı olur zannındayım.

Sayın Bakandan Sümerbank ile Etibankın
eksikleri hakkında giden komisyondan ne gibi
bir neticeler hâsıl ettiğini izah etmelerini rica
ederim.

Madeni gübrelere gelince; malûmî âlileri Ka-
rabük geniş ölçüde madeni gübre verebilmek
imkânına malik olduğu halde kâfi derecede
bundan istifade edilememiştir. Madeni gübre
ziraatimizin canı, anadâvasıdır. Madeni güb-
resiz memleketin kalkınmasına ve ziraatın ya-
pılmasına imkân yoktur. Yalnız hüdainabit
vaziyette bir âgrikültür, bir ziraatle bu mem-
lekette ne bir mamba yapmasına imkân vardır,
ne de sanayi dâvaları gibi büyük dâva yürüt-
meye imkân vardır. Onun için bu madeni güb-
reyi de izah etmesini rica ederim.

Sonra arkadaşlar nebati yağ mevzuu. Bili-
yorsunuz ki, bugün memleket hayvancılığının
vaziyeti, memleketin muhtaç olduğu yağı vere-
miyor. Gerçi hayvanlarımızın çoğalmasa için
herşeyi yapıyoruz ve yapmaktayız. Yalnız hay-
vani yağlarla memleketin yağ ihtiyacını temin
etmek imkânsızdır. Onun için ayçiçeği olsun,
birçok nebati yağ maddeleri, hariçten gelebile-
cek hindistan cevizinden, kobradan yapılmak-
ta olan vejetalin gibi nebati yağları, bu gibi
yağları yapan fabrikaları takviye etmek, bun-
ları korumak, bunların faaliyetlerini takibet-
mek, formalite imkânlarını azaltmak lazımdır.
Bugün pekâlâ birçok yemekler bu gibi nebati
yağlarla, vejetalinle yapılabilmektedir. Bu yağlar-
m hepsinin sıklığını sadeyağına bindirdiğimiz tak-
dirde memleket ekonomisi için çok zararlı birşey
olur. Onun için Ekonomi Bakanımızdan bu ne-
bati yağlar meselesini sıkı sıkı takibetmesini ri-
ca ederim.

Balık konservesi meselesine gelince; geçende
halkın büyük ölçüde et sıkıntısı çektiği bir sı-
rada İstanbul'da çıkan o güzelim torik balık-
larının gübre olarak Yeşilköy'deki Tohum İslah
istasyonuna verildiğini; kilosu 40 paradan
oraya satıldığını, esefle, elemle, acı ile, kelime
bulamıyorum ifade etmek için, gördük. E, efen-
dim, Allah bize bu kadar nimetler vermiş, o
canım balıklar boğazlarımızdan geçip gidiyor
ve bu memleketin muazzam bir balık serveti
var, bu alınıp da gübre diye kullanılır mı efen-
dim? Rica ederim, istirham ederim; bendenizin
vallahi aklım duruyor. Bir milletin elinde bu
kadar nimetler olupta bundan bizim müstefit
olmamaklığımız... Onun için istirham ederim.
Bu balık dâvasını üzerine kim alacaktır? Eko-
nomi Bakanı mı alacak, kim alacaksa alsın. Ben
geçende Sayın Tekel Bakanımızdan rica ettim.
Allah rızası için al şu balık işini üzerine de bu
milletin balıkları gübre olmaktan kurtulsun. Bu
büyük bir meseledir. Bu kadar nimet elimizde
mevcutken biz bunları teneke bulamayız, şunu
bunu bulamayız, Ankara'da 220 kuruşa et bu-
lamadığımız zaman bizim torikler de gübre olur,
Tohum İslah istasyonlarında gübre olur. O ista-
stasyonları ıslah etmeden evvel bizim midemizi
ıslah etsin. (Gülüşmeler).

Mideden bahsetmişken şeker mevzuuna temas edeyim.

Arkadaşlar; hayat pahalılığının nasıl başladığını hatırlatayım, hep biliyorsunuz ki, 1940 senesinde bir Millî Korunma Kanunu yaptık...

I. ARVAS (Van) — Tadil ederken...

F. F. DÜŞÜNSEL (Devamla) — 1940 Ocakında Millî Korunma Kanunu çıkardık ve pekâlâ metanetle tatbik edilerek güzel güzel, 1940 senesini geçirdik. 1941 senesinin Eylülünde buraya geldiğimiz zaman bir aralık, memur aylıklarına zam dâvası ortaya atıldı. Biraz buhran oluyor falan ve filân. Sonra bir müddet geçti, memurlara zam yaptık, arkasından 20 - 30 gün sonra şekerî birdenbire yükselttik. Şekerî böyle birdenbire yükseltmemiz millî korunmanın zenbereğini kopardı. (Gülüşmeler).

Manevi mesnedi koptu. Adam diyor ki, sen kendi elindeki malı yükseltiyorsun, ben sermaye sahibiyim, bin bir ihtimalât var, ne yapayım? iner çıkar. Bu vaziyet karşısında ben tedbir alamıyacak mıyım diyor, o da başlıyor yükseltmeğe. Sonra şeker 500 kuruşa çıkıyor. Ben burada bazı teminiyatta bulunmak için hazırlanıyordum, notlar tesbit ediyordum. Buradan 500 ü duyar duymaz lalü ebkem notlarımı çantama koyuverdim. Onun için bu şeker dâvası mühimdir. Şekerin yalnız kendisi düşmez, arkasından başkasını da sürükler. Şekere taallük eden bir sistem sanayı vardır. Bunların hepsi birbirine bağlıdır. Yuvarlana yuvarlana diğerlerinin de fiyatını düşürür.

Arkadaşlar; bugünkü Ulusu okumuşsunuzdur elbet hayat pahalılığı hakkında Cemiyeti Akvanın bir cetveli var. Evvela Çin, sonra İran üçüncü olarak pahalılıkta biz geliyoruz. Ben bu cins ikinciliğe razı değilim. (Birinci mi olmak isterdin sesleri).

Birinci olmak istemem, tabii başka bir listenin üçüncüsü olmalydık ve olabiliriz de. Sayın Bakan arkadaşarımdan, Hükümetimizden rica ederim, şeker dâvasını cesaretle, güvenle, hepimizin kalbine dayanarak söylüyorum, bu işi ellerine alsınlar ve şu şekerde bir indirme yapsınlar. Hem de bir cesaretsiz indirme değil, cesaretli indirme olsun. Evliyaı umur belki daha semih olur, belki daha cesur olur. Bunu indirme yoluna girersek kopmuş olan zinciri yerine takmış olacağız ve hem de sıhhi bir noktaya el koymuş olacağız. Elimizde istokumuz vardır, biri şeker diğeri buğday sitokumuz. Ben bunların büsbütün kapılarını açıp hareket edelim demiyorum. Meselâ ben ekmekte vesikanın kalkmasına asla taraftar değilim. Hem onu ve hem bunu güzelce işleterek hayat pahalılığını indirebiliriz. Onun için şeker hususunda Sayın Bakanımızın erkama girmeksizin memlekete teselli ve ümit verici güzel sözlerine gönülden muntazırım.

Arzedeceğim bir nokta da şudur: Mesken meselesi. Sayın Sabuncu temas etti. Çimento fiyatları indirilmiştir. İndirilmemiştir diye küfran vaziyetine geçmiyorum. Fakat bu indirme kâfi değildir. Arkadaşlar, hayat pahalılığıyla mücadeleyle düşünürken memleketin en büyük derdi olan ve hallettiği takdirde Hükümetimize en hayırlı duayı sağlayacak olan bu mesken dâvasının büyük rolüne temas etmek istiyorum. Bugün büyük bir mesken sıkıntısı vardır. Yarın Millî Korunma Kanunu kalkınca ne olacak? Dünya normale doğru gidiyor. Herkes tahdidatı kaldırınca tabii biz de kaldıracacağız. Peşinen arz edeyim ki, bendeniz de Millî Korunma Kanununun hükümlerinden istifade eden bir kişiyim. Mesken işi hukukan değil, bina yapmak suretiyle halledilir. Çimento ucuzlatılır, tuğla ucuzlatılır, kereste ucuzlatılır.

Meselâ bugün arkadaşlar; bendenizin bildiğime göre, tuğla fiyatı 1939 da bir kuruştur, bugün kaç kuruştur bilmiyorum. (On kuruş sesleri). Bu bir kuruşla on kuruş arasındaki fark on mislidir. Bir kuruş nerede, on kuruş nerede? Tuğla böyle, çimento böyle. Demir - çelik haddehanesinin durumu çubuk demirlerinin istenildiği şekilde yapılmadığını gösteriyor. Onun için Sayın Ekonomi Bakanımızdan rica ediyorum, mesken dâvasını elealsınlar. Bugün Rusya'da İngiltere'de, Amerika'da mesken işi en mühim bir mevzu olarak ele alınmıştır. Bizim de bir mesken dâvamız var. Bu dâva yalnız Ankara ve İstanbul için mevzu bahis değildir. Ankara'da büyük bir kitlenin oturduğu meskenlerin durumunu biliyoruz. Bunlar sıhhi seraitten tamamen mahrumdur.

Bir nokta üzerinde durarak mâruzatıma son vereceğim.

Dağılan dokuma tezgâhlarının öğretimi ve kontrolü ne vaziyettedir?

Bir de dokumacılar verilen iplik vaziyeti hakkında izahat verilerse memnun kalırım. Çünkü arkadaşlar, tezgâh alıyorlar, bunun için iplik alıyorlar, satıyorlar. Yazıktır. Bir tezgâhı almakla onu işletmemekle, onun için aldıkları iplikleri satmakla istifade ediyorlar. Bakan arkadaşlarımız bu dâva ile çok uğraştı, bu hususta lâzımgelen malûmatı lütfetsinler. Mâruzatım bundan ibarettir (Alkışlar).

Dr. C. ÖZELÇİ (Malatya) — Sayın arkadaşlar, gönül isterdi ki, Ekonomi Bakanlığının bütçesi daha şümulü, daha etraflı olarak Kamutaya sunulsun.

İstanbul'da çıkan Lâtürki gazetesinin bir yazısını okudum: yukarıdaki kütüphanede. Bu yazıda « kültür siyantifik dö la ter » diye bir başlık altında bir yazı var. On yıl evvel Telâviv namı altında teessüs eden - Filistin'de - bu kasabada toprak ürünlerinin ıslâhı için. ilmi, fennî çalışmalara teşebbüs ettikleri gibi « mer de mor » dedikleri Lut Gölünün suyunu da ıslâh ederek

toprakları, çol topraklarını suladıklarını yazıyorlar.

Bu meyanda Telâvîv'de Atebrin fabrikası kurduklarını ve malaryaya karşı mücadele etmek üzere kininden daha tesirli, 8 - 10 günde tesirini gösteren (polok) denilen bir madde yapmak üzere fabrikalar kurduğunu izah ettiler. Bu mâruzatımla memleketimizde kimya endüstrisinin henüz teessüs etmediğini ve ne zaman bu gibi müesseselerin kurulacağını muhterem Ekonomi Bakanından öğrenmek istiyorum.

Memleketin her tarafında hastalıklarla savaş yapılırken, harice birçok paralar verilerek ilaçlar getiriyoruz. Bu ilaçların yurt dâhilinde temin edilmesi için lâzımgelen tesisatın kurulması imkanları olduğu kanaatındayım.

Bugün için Ekonomi Bakanlığı ne gibi tedbirler almıştır, ne gibi projeler hazırlanmıştır? Bunu öğrenmek istiyorum. Birde memleketimizde küçük esnafa, yani tezgâhlara tevzi edilen ipliklerin gayrimuntazam surette tevzi edildiğini bizzat görürüm. Bu yüzden Besni'ye giderken Gölbazında bir kafilenin Konya'nın Çınanbeyli kazasına taşındıklarını ve orada tezgâh kuracaklarını öğrendim. Hakikaten ellerindeki vesikaları tetkik ettim. Kendilerine dokumacı olduklarına dair vesika verilmiş. Buna rağmen iplik almaya gitmişler, Malatya'daki İktisat Müdürü vesikalarını almış, iplik vermemiş birkaç defa müracaat etmişler, yine vermemiş. Ondan sonra Konya'da Çınanbeyli'de tesisat yapmışlar ve oraya gitmişler. Bu iplik dağıtımını düzensizliğinin düzenlenmesini Ekonomi Bakanından bilhassa rica ederim.

Dün Bayındırlık bütçesi müzakere edilirken yüksek elektrik santrallerinin yapılacağını, etüdlerinin kısmen bitmiş olduğunu Bayındırlık Bakanı söylediler. Burada Bakır fabrikasında, Demir Çelik fabrikasında tesisatın genişletilerek bu fabrikalar santralleri teessüs edinceye kadar acaba bakırtel, çeliktel, bunların imalı için ne gibi tedbirler alınmıştır. Tabii ki, bu proje ile bunun koordine edilmesi lâzımdır.

Bir de bakır istihşalâtımız; bakır fabrikasında tonunun 450 liraya mal olduğunu ve buna 350 lira vesaiti nakliye, yol masrafının bindiğini ve nihayet İskenderon'da bir ton bakırın 800 liraya mal olduğunu haber aldım. Buna mukabil yabancı memleketlerden bunun tonu 423 liraya teklif edilmiş, bundan vazgeçilmiş, istok ediliyor mu. Acaba doğru mudur, değil midir.

Sözlerime son verirken sorularımın cevaplandırılmasını ve Ekonomi Bakanlığımıza başarılar dilerim.

Gl. K. SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) — Memleket savunması yurt bağımsızlığı bakımından muhafazası, harp levazımı yapan askerî fabrikalara lüzumlu olan fabrikaların yapılması ve lüzumlu işlerin ihmal edememesinin hem bu ihtiyaç üzerinde, en yetkili arkadaşımız Durukan'ın mütalâalarına iştirak etmemek kabil değildir.

Bendeniz, geçen gün Özelçi'nin Ekonomi Bakanımızdan ampul hakkındaki sorusu üzerinde anlamak istediğim bir ciheti İçtüzüğümüzün emri üzerine, o zaman sormaktan vazgeçerek, bütçe müzakeresine bırakmıştım.

Soracağım şu; bundan 7 - 8 sene evvel Yüksek Kamutaya Hükümet, bir sanayi programından bahsetti. Bu pamuklu fabrikası, çimento fabrikası, ateş tuğlası fabrikası, madeni eşya fabrikası azot fabrikası gibi fabrikalar; 5 sene zarfında yapılacaktı.

Biz de o zaman bir motör fabrikası lüzumundan bahsetmiştik. Hükümet 8 milyon liralık İngiliz kredisinin mevcut olduğunu, bu kredi ile motör fabrikası yapmak düşüncesinde olduğunu ve Muflı Savunma Bakanlığıyla Ekonomi Bakanlığının bunun nerede ve ne zaman yapılacağını konuşmakta olduklarını söylemişlerdi. Onun sonuncunun ne olduğunu bilmiyorum. Yalnız çok gayretli olan Hava Kurumu Başkanının Amerika seyahatından sonra İngiltere'ye seyri gerek, tabii Hükümetin emriyle, memleketimizde de bir motör fabrikası kurulması için inza yaptıklarını gazetelerde okuduk. Kastamonu Milletvekili arkadaşımızdan birisinin Kastamonu'da bir kendir fabrikası ve bizim de isteklerimiz üzerine bir deri fabrikası yapılacağını vadettiler. Fakat bunun da henüz birisini göremedik. Sanayi programında sayılan fabrikalarla bunlar sonucunu göremedik bunlar yapılacak fabrikalar harp dolayısıyla mi tehir olunduğunu, yoksa yine sanayi programı içinde mi bulunduğunu Ekonomi Bakanımın izah etmesini rica ederim.

E. A. TOKAD (Denizli) — Arkadaşlar; Murakabe Heyetinin raporlarından ve benden evvel konuşan arkadaşların izahatından vakıfane ifadelerinden anlaşılıyor ki, Ekonomi Bakanlığının iştiğal sahasına giren endüstri alanımızda ki kurumlarda daha beklediğimiz rasyonel mesai kurulamamış, teessüs edememiştir. Bunun sebeplerini uzun boylu burada arzetmem lüzumsuzdur. Fakat bu sebeplerin başında bence bu fabrikaların yerlerinin iyi tâyin edilmemesi geliyor. Nitekim bundan 5 - 6 sene evvel veya daha da evvel kurulmuş bir kısım fabrikaların yerlerinin tâyininde o kadar isabetsizlikler yapılmıştır ki, (Meselâ Nazilli Basma fabrikası, Gemlik suni ipek fabrikası vesaire gibi) bu gibi fabrikalarda rasyonel mesai tanzime imkân bile yoktur. Çünkü buralarda amele bile bulamaz ve çalıştırılmaz. Hattâ bugün Nazilli fabrikasının bir kısmı sökülüş ve İzmir'e bile nakledilmiştir. Hatta bir arkadaşımızdan öğrendiğime göre bu fabrika bugün tamamen sökülüş ve başka yere taşınsa daha iyi olacaktır. Bunu misal olarak arzetmekten maksadım, bundan sonraki (Beş senelik yeni pilânlamanın tanzimini fabrikaların yerlerini tâyin sırasında) mütehasıs raporlarına kıymet verilmesini ve yerlerin tâyininde hassas olmasını rica etmek içindir. Binaenaleyh bu gibi

bazı müesseselerimizde raporel mesaiyi tanzime imkân olamamakta ve binaenaleyh maliyetler daima yuksekte kalmaktadır. Tahminime göre Ekonomi Bakanlığının en çok üzerinde durduğu konulardan birisi de bu maliyet konusudur. Elde yüksek maliyetle temin edilmiş bir çok stokları vardır. Bunları halkın istediği fiyatla dağıtamaz. Çünkü ucuzlatmak işine gemez, zarar eder. Oyle tahmin ediyorum ki, bu bakımdan tereddüt içindedir. Bence biran evvel Ekonomi Bakanımız bu stokları maliyet fiyatına muayyen bir nispette kar zam ve tesbit ederek dağıtmalı ve bu stokların elinde uzun müddet tutmamalıdır. Nihayet şimdiye kadar pahalı pahalı bu basmaları ve masnuaatı giyen halkımız biraz da bundan sonra bunları ucuza gıysin. Bu itibarla Bakanlık bunları uzun müddet elinde tutmamalı ve derhal halkımıza, köylümüze dağıtmalıdır. Bunu Ekonomi Bakanımızdan hassaten rica ediyorum. Devletçilik bakımından benim şahsı kanaatim hakikaten bu memleketin binaenaleyh endüstri sahasında kalkınabilmek için ciddiyetle bu prensip üzerinde yurumek lazımdır. Yalnız Devletçilik prensipini tatbik ederken endüstri sahasında laubalî olmamaktan atınıda kalmamak lazımdır. Bakanımız binaenaleyh bu nokta üzerinde çok hassas olmalıdır. Rasyonel mesaiyi tanzim etmek, maliyeti düşürmek için biraz da ıktisadî Devlet teşekküllerinin bünyesindeki nususiyetle bahsetmek lazımdır. Kanaatimce ıktisadî Devlet teşekkülleri Heyeti Umumiyesi demokratik esaslara uygun olarak kamutayda şaınsında toplanmalıdır. ıktisadî Devlet Teşekküllerinin muamelesini, hesaplarını tetkik edecek kurum ancak Büyük Millet Meclisi Kamutayı olmalıdır.

Kendi idare reislerinin, Genel direktörlerinin dâhil bulunduğu bir heyeti umumiyede bunların muamelât ve pilânçoları normal bir tarzda incelenip neticelendirilemez. Elbette herkes, her daire kendi yaptığını beğenmek, ve icraatını örnek gibi bir yol tutacaktır. Binaenaleyh raporlar tabii o yönden hazırlanmış olarak gelecektir ve kabul edilecektir. Bu itibarla Ekonomi Bakanımızdan rica ederim. Bu müesseselerin muamelât ve hesaplarını raporlarını tetkik edecek heyeti umumiyelerin başka bir şekilde yapılmasını ve bunun için kanunî icaplar alınmasını ve bu kanunların biranevvel Kamutaya getirilmesini rica ederim. Bu suretle bu müesseselerin raporlar, pilânçoları, mesai programları daha esaslı bir şekilde Kamutayda tetkik edilebilir.

Bir noktayı daha Ekonomi Bakanımızın nazarı dikkatlerini celbetmek isterim. Maliyeti düşürmek için bilhassa köylünün üzerinde, çiftçinin üzerine fazla yüklenmiş olmasını.

Zira fabrikaların muhtaç olduğu ham maddeleri ki, bunlar daha ziyade toprak ürünleridir) fiyatlarını tesbit ederken çiftçimizi mağdur edecek bir şekilde hareket edilmesin. Gerçi Tarım Bakanımız bu noktadan ziraatta maliyet fiyat-

larını düşünerek çiftçiyi koruyacak şekilde rakamlar vererek bunlar üzerinde hassas olması lazımdır. Fakat her nedense çiftçinin daha rasyonel bir mesai ile kendi toprak ürünlerinin maliyetini düşüremediği için) çiftçiyeye hemen hiç bir kâr bırakmamak suretiyle, (meselâ pamukta olduğu gibi,) ürünleri ellerinden ucuzca alınmaktadır. Bu itibarla endüstri sahasında maliyeti düşürmek için müracaat edilecek tedbirlerden birisi herhalde bu değildir. Başka yollardan bu meseleyi halletmek lazımdır.

Bundan sonra: harp sonrası ekonomi işlerimizin durumu için Ekonomi Bakanımızın mütalâasını öğrenmek isterim. Galiba Bakanlıkta bu işler için bir komisyon kurulmuş ve çalışmıştır. Bundan sonra harp sonrası hayatımızda acaba bugünkü durumu ile maliyeti yüksek, rasyonel mesai henüz tanzim edilmemiş olan bu kurumlarımızdan elde edeceğimiz masnuaat hariçten gelecek masnuaata rakabet edebilecek midir? Binaenaleyh bugünkü durumda bu fabrikalar yaşayabilecekler mi ve bize istikbal vâdediyorlar mı? Gerçi bugüne kadar harp devrelerinde pahalı da olsa ihtiyaçlarımızı karşılama bakımından bu müesseselerimizden kâfi derecede istifade ettik. Kurumların bu hizmetlerine karşı şüphesiz minnettarız. Fakat bundan sonra rasyonel mesaiyi tanzim edemezsek, maliyeti düşüremezsek, hariçten gelecek masnuaat karşısında bu kurumların rekabet etmesi cidden müşkülleşir. Bu da Devleti endüstri alanında iflâsa kadar götürebilir. Binaenaleyh bu bakımdan Ekonomi Bakanlığı bugünden ne düşünümektedir ve harp sonrası için nasıl bir plân hazırlamıştır? İzah etmesini rica ederim.

Kömür meselesine de biraz temas etmek istiyorum. Artık harp bitmiştir. Bundan sonra fevkalâde hallerin icabettirdiği fevkalâde tedbirlerin yavaş yavaş kalkması tâbiidir ve kalkmalıdır. Binaenaleyh, ekme vesikasını bile kaldırmayı düşündüğümüz şu sıralarda evlerde mahruk için kullandığımız kömürde beyanname icabı tahdidin ve kayıtların devamını tabii görmekteyim. Bir taraftan da kömürlerin iyi evsafta bulunmadığı, yıkanmadığı için piyasaya tozlu, topraklı gönderildiği ve bu suretle taşıma vasıtaları ile, demiryollarında % 40 - 50 kadar toprak taşıdığı söylenmektedir. Bu itibarla kömürlerimizin evsafını yükseltmek için, bilhassa yıkamak, temizlemek noktasındaki laubaliliği kaldırmak için lazımdır. Bir de bu sene bilhassa Ankara'da Devlet merkezimizde ve diğer soğuk yerlerde ailelerin ihtiyaçları olabilecek kadar kömür tedarik ve tevzi edilebilmek için icabeden tedbirlerin alınması, dışarıda serbest kömür satışına müsaade edilmesini lüzumlu hissetmekteyim.

Görüyoruz ki, Ekonomi Bakanlığının takdir ve tevzi ettiği miktar kömür bu soğuk memleketlerde kalabalık nüfuslu geniş evlerde kâfi gelmektedir. Binaenaleyh, Bunların ya miktarını

arttırmak, yahut serbest satışlara müsaade etmek ve bu iş için tertipler alınmasını rica ederim.

Bir de seçim bölgeme ait olan bir ricada bulunacağım. Denizli ili, 10 000 i müteceviz tezgâh ile çalışır bir dokuma mıntakasıdır. Bu itibarla bilhassa Günay, Hisar, Kızılca bölük gibi ziraati mahdut, kazancını ve maiyetini yalnız dokumacılıktan çıkaran köylerimizde verilmekte olan ikişer, üçer paket iplik miktarının arttırılmasını rica ederim. Zira bu miktarla elde edilebilen kazanç buradaki vatandaşlarımızın geçimine aslâ kifayet etmemektedir. Zannedersem, Millî Savunma ihtiyaçları artık az çok karşılandığına ve bundan sonra oraya sarfedilecek ipliklerin iktisat edileceği tahmin edildiğine göre hiç olmazsa bu mntakadaki dokumacılarımızın ihtiyaçlarını karşılayacak kadar iplik kontenjanının biraz yükseltilmesini hassatan rica ederim.

Y. ÖZEY (Manisa) — Sayın arkadaşlarım, nebat hastalıklarında büyük önemi olan kükürt hakkında kısaca mâruzatta ve sayın Bakanımızdan ricalarda bulunacağım.

Nebat hastalıklarında bilhassa bağcılarımızda mühim bir mevkii olan kükürt maalesef ihtiyacı karşılayamamaktadır. Dışarıdan getirilmesi müşkülâtı karşısında da kükürt temini yalnız Keçiborlu işletmelerine inhisar etmiştir. Keçiborlu müessesesi de bu kükürdün asıl hastalığa müessir olan kısmını Millî Savunma ihtiyacına tahsis ediyor ve bir kısmını da sanayimizde kullanılmak üzere veriyor. Fakat asıl bağcıların hastalıklara karşı kullandığı sarı kükürdü vermiyor. Buna karşı hiç olmazsa hastalığı önlemek için sâf kükürdün istihsalinden kalan curuf namını alan ve hiçbir yerde kullanılmayan bağ kükürdünü bağcılara ucuz vermelidir. Bunun içinde kükürt % 65 - 70 derecesindedir. Tesiri sâf kükürde nazaran fevkalâde aşağıdır. Bunun ise piyasaya torbası 11 liraya çıkarılıyor. Keçiborlu işletmelerinden çıkarılmakta olan bu kükürt daha ziyade donatım kurumuna verilmektedir. Zirai donatım kurumu da elli kiloluk torbasını 11,5 - 12 arasında bağcılara tevzi etmektedir. Halbuki sâf kükürdün tabii zamanlarda piyasada 50 kiloluk bir torbası 2,5 - 3 lira arasında veriliyordu. Bu sarı kükürdü bağcılara vermeyen Ekonomi Bakanlığı artık sayılan cürufun bir torbasını yani 50 kilosunu 11 liraya veriyor. Sayın Bakandan çok rica edeceğim, bu bağcılara büyük bir yük teşkil ediyor. Esasen müessiriyeti az bir madde. Bunun için yapılan masraf ykamak ve öğütmekten ibarettir. Mütahassıslara göre de bu 11 lira çok fazladır. Hiç olmazsa 5 liraya verilmelidir. Esasen maliyeti bundan fazla değildir. Hastalıklarla mücadele için kullanılan ve bir himaye ve teşvik maddesi olması bakımından da ucuz verilmelidir. Sayın Bakanımız bu yüksek fiyat üzerinde ısrar etmesinler. Bağcılığımız müşkül durumdadır. Hastalığın yalnız bağlarımızın mahsulü

üzerinde değil gelecek sene asmaların hayatı üzerine de aksitesiri olacaktır. Bağcılığın inkişafı memleketin doğrudan doğruya iktisadi hayatı ile alâkalıdır. Geçen sene Amerika'dan bir miktar sarı kükürt getirilmişti. Bu kükürt ihtiyacı karşılamaktan çok uzak bir durumdadır. Bu itibarla bağcılarımız esasen o derece tesirli olmayan bu kükürdü almak mecburiyetinde kalmışlardır. Sayın Bakandan bunun hiç olmazsa maliyet fiyatı olan 5 liradan vermelerini rica ederim.

Z. KARAMURSAL (İstanbul) — Yurdumuzun muhtelif ekonomi işleri hakkında arkadaşlarımızın ortaya koydukları kıymetli mütalâalarına iştirak etmemeğe imkân yoktur. Ben de bunlara ilâve olarak ufak tefek bazı temennilerde bulunacağım.

Temennimin birisini kömür beyannameleri teşkil eder. Arkadaşlar gazetelerde görüyoruz; Haziranın on beşine kadar beyanname vermiyenlere kömür verilmeyeceği ilân ediliyor. Münevverlerimiz, gazeteleri takibedenler buna vâkıf olarak vaktinde beyannamelerini verebilirler. Fakat yuttaşların bir kısmı belki gazete okuyamazlar, okumasını bilmezler, Bunlardan başka işlerinde bokesler, ihtiyarlar dul kadınlar vardır. Bunlar böyle bir ay zarfında kömür beyannamelerini vermezlerse en mühim bir ihtiyaç maddesi olan kömürü almaktan mahrum mu kalacaklardır? Hiç şüphe yok ki, bu beyannameler bir lüzuma istinaden Haziranın on beşine kadar istenmektedir. Bu beyannamelerin bu suretle istenmesi belki tevzi edilecek kömürlerin miktarını tâyin ve tesbit için bir esas teşkil etmek maksadına müstenittir. Fakat madamki, böyle bir müddete ihtiyaç var - idi, daha bir ay evvelinden işi ilân ederek herkesi böyle sıkıştırmamak imkânı yok mu idi? Bu müddeti biraz daha uzatsalardı, Yani hiç olmazsa Temmuzun on beşine kadar temdit etselerdi. Bu da mümkün olmazsa ikinci bir tevziyatı kabul etsinler. Bu suretle de Haziranın on beşine kadar beyanname vermeyen halk da kömürden mahrum kalmamış olacaktır.

Sonra, beyannamede bir hane var. Geçen seneki kömür beyannamesinin numarasını da verilecek beyannameye kaydetmek lâzımgelir. İtiraf edeyim ki, geçen seneki kömür beyannamesinin numarasını bilemiyorum, öyle de zannediyorum ki, birçok kimse de bu numarayı hatırında tutmamıştır. Geçen seneki beyannamede buna dair bir not koymuş olsalardı bu yolda hareket edilirdi. Biliyorum, muhterem Bakanımız mahmüldür, hakikaten işleri ağır ve ehemmiyetlidir, bu gibi müteferri işlerle uğraşamazlar. Bari bunu tanzim eden memurlarımız bu gibi işleri lâyikiyle düşünseler de yurdun içtimai ihtiyaçlarıyla, yurttaşların durumlarıyla ve haleti ruhiyeleriyle mütenasip bir tarzı muamele yapsalar, daha iyi olur. Binaenaleyh bu işin tashihini temenni ediyorum.

İkinci temennim, İktisadi Devlet Teşekkülleri-nin muamelelerini, plânlarını tetkik eden heyetin bir raporu vardır. Bilmem o raporu okudunuz mu? Ben o raporu gördüm ve hayretle karşıladım. Binaenaleyh, muhterem Bakanımın bir kelime ile cevap vermesini istiyeceğim. Bu rapor muhteviyatı doğru mudur, değil midir? Ben bunu kanaatimin ölçüsü olarak telâkki edeceğim.

Üçüncü sualim; gazetelerde okuduğuma göre Sümerbank Fabrikalarını İstanbul'daki bazı sanayi erbabı satınalmaya teşebbüs etmişler. Bu ne dereceye kadar doğru? Aslı yok ise bunu tekzip etsinler, aslı var ise bizi tenvir buyursunlar.

Şimdi Feridun Fikri Düşünsel arkadaşımın temas ettiği mühim bir meseleye geliyorum. Balıklar meselesi. Benim bildiğime göre bu balık işi en evvel Ticaret Bakanlığına aitti. Ticaret Bakanlığı bunu Ulaştırma Bakanlığına devretti. Ulaştırma Bakanlığı balık işleri benim görevlerim meyanında değildir dedi. Buna Ekonomi Bakanlığı baksın denildi ve böyle bir neticeye bağlandı. Bu balık işlerinin tanzimi çok yerinde bir meseledir. Bu memleketimizin mühim bir servet kaynağıdır. Düşünsel arkadaşımız buna temas buyurarak ve pek yerinde olarak bazı mülâhazalar serdettiler. İstanbul balıklarının bir hususiyeti vardır. Her yerde rağbet görür ve hatıta İtalyaya kadar sevkedilir. Fakat bu balıklar ıslaha muhtaçtır. Çünkü zamanla dejenere oluyor. Bunun için teşebbüse girişilmişti üç Bakanlık aralarında görüşerek bir kanun tasarısı göndereceklerdi bu nerede kaldı.

Arkadaşlar; geçenlerde İstanbul'da bir torik akını oldu bu her zaman olur balıklar Şimalden Cenuba, Cenuptan Şimale geçerler. Fakat bu akımlarda tutulan balıklar heder oluyor. Gazetelerin yazdıkları doğrudur. 500 000 aded veya çift balık denize dökülmüştür. O vakit Ulusta bir tekzip okudum. Şu mahiyette idi : Av vergileri dairesinin resmî kaydına nazaran 93 000 çift balık balıkthane denilen bu idareye gönderilmişti. Bunların bir kısmı satılmış, halkın ihtiyacına sarfedilmiş bir kısmı Kızılay tarafından aşevlerine verilmiş kısmı mühimmini de gübre yapmak üzere bazı Tarım teşekkülleri almıştır. Fakat bu balıklar hakikaten dairedeki kayda nazaran 93 000 çifttir. Balıkçılar ellerindeki diğer balıkları oraya kadar nakil masrafını kale alarak balıkları denize dökmüşlerdir. Çünkü bunları dökmeden evvel ait olduğu Bakanlığa müracaatlar yaptılar. Bulgaristan'dan ve Yunanistan'dan motorlar gelmiş balıkları almağa teşebbüs etmişlerdi, fakat bir cevap alınmamış. Bakanlığa yıldırım telgrafı çekmişler beklemişler yine bir cevap yok. Balık fazla bekleyemez. Zaruri olarak denize dökmüşler. Buna ait bir teşkil yapmak çok lüzumludur. Bu işi biran önce bir düzene koymak icabeder. Yalnız İstanbul'un balığı için değil Bandırma, İzmir

Ereğli'de çıkan balıklar da var. Velhasıl yurdumuzun birçok yerlerinde elde edilen balıkları ele alıyorum. Bunları ihraç için çalışmalıyız. Memleket için bunlar hakikaten bir servet membardır. Biliyorsunuz, bizden giden balıkların üç dört tanesi kutulara konuyor, buraya gönderiliyor bir kutusu 85 kuruşa satılıyor. Ton balığın yüzüne biz bakmayız, kutulara koyup gönderiyorlar şu kadar kuruşa alıyoruz. Bunun için bir kanun mu yapıyorlar ne yapacaklarsa yapmışlar bu işi bir düzene koysunlar bunu rica ediyorum.

H. KÜÇÜKLER (Balıkesir) — Sayın arkadaşlar; ben Ekonomi Bakanımızdan küçük bir ricada bulunacağım. Garp linyitlerinde iş mükellefiyeti tatbik olunmaktadır. Bu mükellefiyet Balıkesir, Manisa, Kütahya illerinin bazı ilce ve bucaklarıyla, Bursanın yalnız Orhaneli ilçesinde ve tamamen köylü çiftçiler üzerinde tatbik olunmaktadır. Tatbikatta birçok zorluklar ve külfetler vardır. Arzedeceğim :

1. — Mükellef amele asker olarak şubeler tarafından sevkolunduğundan jandarmanın tarafından toplanmakta ve şubelere teslim olunarak ocaklara sevk edilmektedir. Bu toplama ve sevk işlerinde bin türlü müşkülâta tesadüf olunduğu gibi hem jandarmayı hemde askerlik şubelerini muamele bakımından fuzuli olarak işgal etmektedir.

2. — Mükellefler bir sene için alınmakta ve fakat bir seneyi tam ve kâmil olarak ocaklarda değil üç münavebe ile iki ay ocaklarda iki ay da köylerinde kalmaktadırlar. Bu köylü vatandaşların bütün işleri çiftçilik olduğundan köylerinde kaldıkları müddet zarfında işlerini görememektedirler. Çünkü ekim, orak ve harman zamanlarında münavebede, ocaklarda buldukları zamana tesadüf ettiği vakit bu yüzden ne ocaklarda Devlete ne de köylerinde kendilerine faydalı olamayacakları tabiidir.

3. — Mükelleflere yevmiye 80 kuruş kadar para verilmektedir. Amele bir miktar da kendi kesesinden eklemek suretiyle yine ocakta günlük olarak sarfediyor. Çünkü verilen yemek kâfi gelmiyor.

4. — Arkadaşlar; 1944 senesinde Yüksek Murakabe Heyetinin raporunda mükellef ameleye yemek ve giyim masrafları dâhil 331 kuruş sarfolunduğu gösteriliyor. Bu 331 kuruş amele net olarak verilmiş olsaydı mutlak daha amele lehine hareket edilmiş olacağına hiç şüphe yoktur.

Yine arkadaşlar; Yüksek Murakabe Heyetinin bu raporunda çok şayanı dikkat bir madde görülmektedir ve şöyle yazılmıştır: Randumanların düşmesinde mecburi iş mükellefiyeti tatbikının da tesirleri bulunduğu işaret faydalı görürüz. Bilhassa bugünkü tatbik edilen usulde işçilerin yetişmesine ve kalifiye olmasına da maddi imkân görmemekteyiz.

Filhakika kendisine bir sene müddetle mükellefiyet tatbik edilen işçi bu müddet zarfında üç münavebe ile en çok altı ay çalışmakta ve müttaakip sene ise serbest bırakılmaktadır. Bunlar işletmeye ısındırılmadığından hemen hepsi umumiyesi işletmeyi terketmekte ve yeni den acemi işçi gelmektedir.

Randımanların düşmesi sebepleri arasında yer alan diğer bir mühim noktaya da temas etmek lüzumunu duymaktayız. İşletmeye celbolunan mükellef işçi miktarı daha evvel işletme mühendisleri tarafından hazırlanmış herhangi bir tertibe istinat etmediğinden daima ihtiyacın fevkinde bulunmakta ve iade edilmemektedir. Bu suretle gayri müstahsil olarak işletmede müteferrik işlerde çalıştırıldıklarından bir taraftan iş disiplini bozulmakta ve randımanlar düşmekte, diğer taraftan da bunların kendi köylerinde ve tarlalarında daha verimli bulunmaları imkânları selbedilmiş bulunmaktadır. Bu şartlar dâhilinde temin olunan mükellef işçilerden randıman mevzuunda büyük bir şey beklenmeyeceği gibi maden işçisi temin ve yetiştirme bakımından istikbale de emin bir gözle bakılamaz. Bu itibarla kalifiye maden işçi sınıfı yetiştirilmesi cihetine gidilmesine katî zaruret olduğu kanaatindeyiz.

Arkadaşlar, Yüksek Murakabe Heyetinin raporundaki bu tenkit nazarı dikkati celbedecek mahiyettedir ve bir hakikattir. Çünkü köylü bu suretle ne ocakta, ne de köyünde Devlete faydalı olamamaktadırlar. Bilhassa şimdi serbest amele bulmak imkânı mevcuttur ve hattâ fazlasıyla bulunacaktır. Bugün mükellef amele sarfettiğimiz giyim, yemek ve sair masraflardan hattâ biraz noksanı ile serbest amele bulunacağında benim hiç bir tereddüdüm yoktur. Muhterem Bakanımızdan rica ediyorum, bu meseleyi lütfen tetkik buyursunlar ve müstahsil köylümüzü bu iş mükellefiyetinden varesta bırakınlar. Köylülerimizi ziraatleri başında bulundurmak ve serbest amele ile bu işi başarmak hem memleketin zirai durumu noktasından, hem de serbest amele çalıştırması iktisadi noktadan faydalı olacağı kanaatindeyim. Ricam bundan ibarettir.

İ. ARUKAN (Eskişehir) — Arkadaşlar, ben de huzurunuzda Ekonomi Bakanımızdan bazı ricalarında bulunmak istiyorum. Temas edeceğim noktaların bir çoğuna arkadaşlar temas ettiler. Çimento meselesi cidden şayanı ehemmiyettir, memleketin imarı bakımından. Halen İstanbul'da çimentonun tonu 45 lira olduğu halde Sivas'ta 60 liraya satıldığını işittim. Herhalde ayarlamak ve bizim imara daha ziyade Şark mıntakamız muhtaç olduğundan, bir çok imar işleri yapılması zaruretinde bulunduğumuzdan Sivas fabrikasının istihsalini herhalde daha çok ucuz satmak lâzımdır. Eskiden Avrupa'dan gelen çimentonun tonu sıf olarak 8 lira idi. 7,5

lira da gümrük almırdı, yani 15 liraya tonu elde edilirdi. Bu vaziyette Sivas'ta 45 liraya satılmak imkânı olduğunu zannediyorum. Binaenaleyh bu işi tetkik buyurmalarmı ve temin etmelerini rica ediyorum.

İkincisi; Karabük demir fabrikasında memleketin çok muhtaç olduğu su boruları yani çekme demir boru yapmak imkânını düşünüyorlar mı ve bunun için bir imkân var mıdır, yok mudur? Bunu tetkik buyurmuşlar mıdır? Bunu rica ediyorum.

Arkadaşlar, asıl mevzuuma geliyorum. Asıl mevzuum, memleketin doğrudan doğruya yaradılışı bir sanayi memleketi olmasıdır. Çünkü maden noktai nazarından gayet zengin ve kuvve muharrike noktai nazarından gayet zengin. Onun için istikbalimiz sanayileşmektedir, benim görüşüm budur. Lâkin bu sanayileşmeyi yapabilmek için zirai reform gibi, bir de sanayi reformu yapmak lâzımdır. Sınai reform dediğimiz zaman işçi ve sanayi amele, sabit, kalifiye amele yetiştirilmesidir. Mâlum âliniz bizim kömür istihsalimizde olsun, diğer istihsallerde olsun, geri kalmaklığımız, maliyetin yüksek olması, fabrikaların yerleri ve inşaat tarzlarının tesiri olmakla beraber, en çok kalifiye amele olmayışıdır. Bugün İngiltere kadar zenginliği olan bizim kömürlerimiz ve saha itibariyle zengin olduğumuz halde onlar senede 200 - 300 milyon ton çıkarırlar, biz bütün gayretlerimize rağmen 3 milyon tonu güç çıkaramıyoruz. O da toprağı ile beraber. Biz de bir amele vasatı olarak yarım ton kömür çıkarıyor. Bu İngilterede 3, 4 hattâ 5 tona kadar çıkıyor. Bu, bizim amelenin kalifiye olmayışındandır. Toprak işlerimiz de aynıdır. İtalyan amele altı metre küp toprak yapar günde, bizim amele 2 - 3 metre küp ancak yapar. Bizde amele dediğimiz zaman eiftci hatıra geliyor.

Şimdi kalifiye amele temin etmek için, benim en çok üzerinde durduğum mesele, amelenin daimî surette ise başlanması, bunun için de evvel emirde ihtivarlık sigortasını temin etmek lâzımdır. Bu, İş Kanunumuzda mevzu bahis olmuştur. Kaza sigortaları kanunu Meclistedir. İhtivarlık sigorta kanununun da geçikmemesini, ziraat reformu ile beraber bu kanunun da gelmesini temenni ederim. Vâ halkın hangi meseleği intihap edeceği şimdiden anlaşılmalıdır. Çünkü halk ihtivarlık sigortası olmadıkça hiç kimse sanayie râğbet etmiyor. İstedğim budur.

İkincisi; İş Kanununda bazı tadilat yapılmasına zaruret olduğuna kaniim. Bu kanunun kabulü zannederim, 10 sene kadar oldu. Biliyorsunuz ki memlekette yol inşaat olsun, demiryolu inşaat olsun, mebanî inşaat olsun, sanayi olsun bunların hepsi İş kanununa tâbidirler. Bu kanunda işçi ve amelenin haftada 48 saatten fazla çalıştırılmamak kaydı mevcuttur. Halbuki mem-

leketin imara büyük bir ihtiyacı vardır. Bir çok işleri ihale ediyoruz. Bunlar da tamamiyle kontrol yapılmıyor. Onun için bu İş Kanunu çıktktan sonra, Nafianın fiyat meseleleri günde bir amelenin 8 saat çalışacağına göre tesbit edilmiştir. Halbuki yevmiye miktarı aynıdır. Biliyorsunuz ki yazın günler uzundur. Memlekette bu mevsimde ameleler günde 10 - 11 saat çalışıyorlar. Halbuki kanundaki hükme göre günde sekiz saat çalıştığına göre konan fiyat tabii pek yüksek kalıyor. Çünkü ona göre fiyat tesbitine kanuni mecburiyet vardır. Ve bu kanun çıkmadan evvel bu fiyatlar 9 saata göre hesap edilirdi. Arada % 10 fark vardır. Ve bu fark ta tabiiyle inaat işlerine ve masraflarına intikal ediyor. Bu fiyatlar sarfiyatı % 8 - 9 yükseltiyor. Tabii Hazinenin zararını mucip oluyor. Fılvaki sanayi kısmında bazı istisnalar var, lâkin imar ve nafia işlerinde bir istisnaiyet yoktur. Tatbikat ile hüküm bir birine uymuyor ve Hazinenin bir kaç milyon zararını mucip oluyor, onun için diğer vekâletâlar bunun tetkiki ile bir neticeye bağlanmasını ve bu kanunun imar bakımından bir daha gözden geçirilmesini ve icabederse tadili cihetine gidilmesini rica ediyorum.

Bir ufak ricam daha var. Ambalaj kâğıdı görüyoruz; eskiden 8 - 10 kuruşluk kâğıtlar halen 120 kuruşa satılıyor fakat bir parça kıvrıldınız mı yırtılıyor. Acaba bunu daha iyi ve sağlam çıkarmak imkânı yok mudur, bunu rica ediyorum. İmkânı varsa kaliteyi düzeltsinler.

Dr. S. KÂĞITÇILAR (Manisa) — Bugünkü toplantımızda Ekonomi ve Sıhhat Bakanlıkları bütçeleri birbirini takip edeceği için, dolayısıyla her iki bakanlığı ilgilendiren bir konu üzerinde huzurunuzda konuşmak için söz almış bulunuyorum.

Yukarıda isimleri geçen bakanlıkların iş birliği ile hazırlanmış ve Yüksek Meclisin tasvip ve kabul buyurdıkları eski ismiyle (Umumî Hıfzıssıhha) halen (Genel Sağlık Koruma Kanunu) nun 180'nci maddesini sözlerime esas olarak alıyorum. Bu kanun der ki :

« Maddé 180. — Devamlı olarak en az elli işçi çalıştıran bütün iş sahipleri işçilerinin sıhhi ahvaline bakmak üzere bir veya mütaaddit tabibin sıhhi mürakabesini temine ve hastalarını tedaviye mecburdurlar. Büyük müessesatta veya kaza ihtimali çok olan işlerde tabib daimî olarak iş mahallerinde yahut civarında bulunur. Hastahanesi olmayan mahallerde veya şehirler ve kasabalar haricinde bulunan yerlerdeki iş müesseseleri hasta odası ve ilk yardım vasıtalarını ihzar ederler. Yüzden beşyüze kadar daimî ameleli olan müesseseler bir revir mahalli ve beşyüzden yukarı ameleli olanlar yüz kişiye bir yatak hesabıyla hastahane açmağa mecburdurlar. »

Ekonomi Bakanlığını ilgilendiren her türlü hususi ve resmî iş yerlerinde kanundaki maddé

nin tatbik tarzını kontrol ve mürakabe yine bu iki bakanlığın salâhiyet çerçevesi içindedir. Bütün hekim arkadaşlarımız bilirler ki bu kanunun ihtiva ettiği çerçeve dâhilindeki büyük küçük bilûmum müesseseler büyük şehirlerde bilhassa vilâyet merkezlerinde hiç bir zaman hekimsiz kalmaz. Bu gibi yerlerde sıhhat müdürlükleri ve iş büroları bu müesseseleri bir derece kontrol ederler. Burada şunu da derhal kaydetmek isterim : Hıfzıssıhha kanuniyle iş kanununun sınav müesseselere sıhhat işleri için tahmil ettiği vazifelerin kontrole rağmen, bu işlerin gerekli olan ve hatta mümkün bulunan şekilde yapıldığı da iddia olunamaz. Hatta denilebilir ki sınav müesseselerin sıhhat işleri için yaptıkları masrafları tam karşılayacak verimde fayda sağlandığı da iddia olunamaz.

O kanaattayım ki, bilhassa toplu sanayii merkezlerinde resmî ve hususi sınav müesseselerinin kanuna göre sıhhat işlerindeki görevlerini yapabilmeye yetecek paraların bir yere toplanarak toplu ve belirli bir teşkilât tarafından bu işlerin yapılması hem memlekte iki sıhhi müesseseler kazandırır ve bu işlerin daha iyi görülmesini sağlar. Bu durumun yanında bir de şehirler dışındaki müesseselerin durumu incelemeye değer şehirlerden fersah fersah uzaklarda muvasala yolları ve vasıtaları pek az olan kar yağma, su basma, köprü yıkılma ve saire gibi arzaların mevsim mevsim husule gelmesi çok mümkün olan, yani aşağı yukarı kuş uçmaz, kervan geçmez tabir edilebilecek maden işletme ve arama kamplarımız var. Bu kampların bir kısmı tamamen hekimsizdir. Hattâ sıtma memlru veya hasta bakıcı denilmekte tereddüt edilecek kadar ehliyetsiz insanlar vardır ki, bilgileri pratikten ibarettir. Manzuru âileri olmuştur ki günlerdenberi M. T. A. müessesesi gazetelere ilân vererek Keçiborlu kükürt ve işletmesi için hekim arıyor. Bu gibi yerlerde hekim bulmak için teklif olunan maddî karşılığın ne olması icap ettiği kolaylıkla tahmin edilebilir. Tabiiatıyla bulunamıyor veyahut buldukarı kimselelerde aranılan evsaf olmuyor.

Raman dağı petrol arama merkezi aynı vaziyettedir. Üç kamptan müteşekkildir. Mühendis, memur, müstahdem ve amele olarak mühim miktarda insan buralarda hekimsizdir. Bundan bir kaç ay evvel Raman dağında husule gelen iç sızlatıcı, yürek parçalayıcı felâketi hepimiz gazetelerde okuduk. Bir dinamit infilâkı dolayısıyla birisi eenebi sonday mütehassısı ve iki de usta başta olmak üzere üç can kayboldu. Bu şüphesizdir ki önlenemeyecek bir kaza idi. Bahusus malzeme noksanıyetinden işi idare maslahatla görebilmek bakımından husule gelmiş ve yahut ta bilgi ve teknik noksanıyetinden ileri gelmiştir.

Bunun böyle olmuş olmasını kabul etmek mesuliyeti vicdâniye bakımından bir derece esbabı

muhaffife teşkil edeceği için istiyorum. Fakat bu meyanda bir de yüksek petrol mühendisi olarak Teksas'ta o şehir üniversitesinde yetişmiş olan çok kıymetli bir genemizi kolundan aldığı yara neticesi kaybettik. (Gönül isterdi ki, vaka anında bu genç mühendisimizin baş ucunda ilim ve sanatın icabettirdiği bütün bilgi ve kıdreti haiz bir hekim arkadaşımız bulunsun. İcabeden bütün tedbiri yerinde alabilisin, yarasını sarsın, temizliğini yapım. Kaybolmuş kan miktarını telâfi için (son zamanlarda yevmi gazetelerde dahi mevzaubahis olan ve hepimizin de alâka ile okuyup takip ettiği (konserve kan) zerkedilebilsin. Haydi bu kadar mükemmeliyete gitmeyelim. Hiç olmadı bir litre olsun serum fizyolojik yapabilmek imkânları bulunsun. Sonra yarası Diyarbakır hastanesinde tamamlanması tedavî görmek üzere bin bir ırızalı yollarından, birbir sarsıntılı otomobil veya kamyonetle nakledilsin. Kaldı ki bu türlü hâdiselerde yaralı hekime gitmez, hekim yaralıya koşar. Bir kol yarası neticesi kopan şırıyandan akan kanı ne kadar çabuk durdurmak imkânı olursa olsun kaybolan miktar hayli yüksektir. Bu, suyu ana musluğundan açmağa benzer. Eğer bu kolu derhal kesmek lâzım idiye de bu ameliye için muvazam ve çok mükemmel bir ameliyat odasına da haçet yoktur. Arkadaşlarımız bilirler ki, icabeden ilk tedbiri almak mekân değil, zaman işdir.

Hulâsa bu gibi sıhhi koruma merkezlerine konserve kan olmasa bile serum fizyolojiye ve bunu kullanabilecek ehliyetli insanlara ihtiyaç vardır.

Boel nakadderdir. Bunu biz hekimler, belki meslek haricinde olanlardan fazla müdrükiz. Fakat imkân dahilinde olan hekimin bilim vaziyetinin icabettirdiği ve bilgi kadar temiz in mesaide istediği küçük, büyük bütün tedbirleri alınması insanları ölüme tevdi etmeye de hiç birimizin gönlü razı değildir.

Kaldı ki, Ekonomi Bakanlığı yani millî serveti korumak ve güzel idare etmekle mükellef Bakanlık buna razı olsun. Millî servet malûm olduğu üzere milleti teşkil eden fertlerin hayat kabiliyet ve kıymetleri, sonra da üzerinde yaşadıkları toprakların taş, toprak, su, deniz ve madenlerinin verimliliğinden mürekkeptir.

İnsan yetiştirmek en müşkül sanattır. Elit yetiştirmek, yetiştirmek yalnız insan gayretine değil, tabiatın her ferde aynı miktarda tevzi etmediği fitri kabiliyetlere dayanır. Elimizdeki kıymetleri son derece tasarruf etmemiz lâzımdır. Sonra bu yerlerde çalışan gençlerimizle sıhhatlerinin korunmasını sağlayacak kâfi tedbirin alınmaması bu yerlerdeki gençleri ve insanları mânevi sarsıntıya mâruz bırakır. Sayın Ekonomi Bakanımızın bu nevi müesseselere hekim bulabilmekte ne derece zorluklar karşısında kaldığını biliyorum. Sıhhat Bakanımızdan ricam, bu noktaları nazarı itihara alarak aynı kendi hastane ve müesseselerinin bekâmsiz kalmasını için alınacak tedbirleri buralara da şâmil tutsun. Yani kendi hekim kad-

rosundan ayırıp tâyin etmek lûtfunu göstererek birçok insan kıymetlerinin heder olmasını önlemek bu yerlerdeki sıhhi teçhizat ve tertibatı kontrol ettirmek imkânını sağlasın.

Dr. R. BARKIN (Zonguldak) — Efendim; bendeniz iki nokta üzerinde görüşmek istiyorum. Birisi şudur : 3460 numaralı kanun gereğince İktisadi Devlet Teşekkülleri Umumi Heyeti kurulmakta ve Devletin iktisadi teşekküllerinin hesaplarını, bilânçosunu tetkik etmektedir. Bu teşekküllerin verimli çalışabilmeleri için nasıl bir veçhe verilmesi lâzımgeldiğini de Umumi Heyet tâyin etmektedir. Umumi Heyet bu kısım da toplanarak müzakerelerine devam etmiş ve bir karar vermiştir. Senelerdenberi Umumi Heyet toplanıyor, müzakerelere günlerce devam ediliyor; Fakat herhalde bu şekildeki çalışmanın verimsiz olduğu anlaşmıştır ki, bu sene heyeti umumiyenin çalışma tarzı hakkında 16 maddelik bir rapor, daha başka bir çalışma programı kabul edilmiştir. Bu programa göre Devlet İktisadi Teşekkülleri Umumi Heyeti; aşağı yukarı kendini lâğvetmekte ve hesapları tetkik ve kontrol işini Meclise tevdi etmekle ve bunlara mümasil birtakım maddeler kabul etmektedir. Bu rapor Devlet İktisadi Teşekkülleri Umumi Heyetinde ittifaka yakın bir ekseriyetle kabul edildi ve bu karar temenni tarzında Hükûmete arz edildi. Şimdi o zamandan bu zamana 5 ay kadar geçti. Bütçede bu talepler kabul edildiği takdirde Ekonomi Bakanlığında yapılması lâzımgelen teşkilât masraflarını karşılayacak bir şey göremiyoruz. Şüphesiz ki böyle bir teşkilât birtakım masrafları istilzam edecek. Bu, 7 aylık bir bütçedir. 5 ayda buradan evel geçti. Demek iş bir sene daha geçicecek mi?

İkinci sualim de, Karabük Fabrikasının vaziyetine dairdir. Geçen kış, İktisadi Devlet teşekkülleri Heyeti Umumiye İctimanda, seçim bölgesinin en büyük bir müessesesi olan, Karabük Fabrikasının vaziyeti hakkında bir raporunu okumuştum. O raporda diyordum ki, bu fabrika, gayri iktisadi çalışmaktadır. Ben bazı rakamlara mâsteniden bunu söylemişim. Bir mütehasıs heyetin, buraya gönderilip bu müessesenin iktisadi bir tarafa çalışması için lâzımgelen tedbirler üzerinde durulmasını istemişim. Biz daimi intihabiyemizi gezdiğimiz zaman, Karabük fabrikasında çok sahibi salâhiyet bir zat dediği, Karabük'ün kârı olarak çalışması için Türkiye'de bir demir ve çelik inhisarının kurulması lâzımdır. Bu olmadıkça Karabük kâslı çalışmaz. Bunun mâletvekili arkadaşlarımızda duyular. Bu zat bazı hesaplara istinaden bize bunt istih etti. Sonra Karabük'ün demir merkezi olan Dırgıç ve kömür merkezi olan Zonguldak'a müdahâzadan dolayı bu müesseseleri aynı iktisadi çalışmayacağını söylüyorlar. Hatta zararı neticesinde dönlüme kârda diye yorun değiştirilmesi bile mevzaubahis oluyor. Acaba bunlar

doğru mudur? Karabük iktisadi çalışacak mı? Hepimizin içinde bir şüphe vardır. Bu şüphenin aydınlatılmasını Sayın Ekonomi Bakanından rica ediyorum.

EKONOMİ BAKANI F. SİRMEN (Rize)

— Muhterem arkadaşlar, gerek şimdi, gerek bundan üç gün evvel bütçemizin umumî heyeti görüşülürken söz alan arkadaşlarımızın ileri sürdükleri kıymetli mütalâalarına ve temas buyurdıkları meselelerin hepsine ayrı, ayrı cevap vermek imkânı olmadığınan dolayı bunları bir araya toplayıp cevaplandırmaya çalışacağım.

Yalnız, bu arada söz alan arkadaşlardan biri şahsımı mevzuubahis ederek bazı sözler söyledi. Bu sözlerin huzurunuzda söylenmesi doğru olup olmayacağını ve caiz bulunup bulunmayacağını yüksek takdirlerinize bırakıp bendeniz aynı şekilde şahıslarını mevzuubahis ederek cevap verecek değilim. Çünkü biliyorum ki bu kürsü şahsi meselelerin konuşma yeri değildir. Kendilerine şahsi olarak cevap vermemekle beraber temas buyurdıkları bütün meselelere mâruzatım meyanında cevap vermeye gayret edeceğim.

Arkadaşlar, mâruzatımı üç esasa irca ederek arz etmek istiyorum:

Biri, memleketteki hususi eşhasa veya Devlete ait olan sınai müesseselerinin ve maden istihsal yerlerinin 1944 senesi zarfındaki umumî manzarası nedir? İkincisi, bu işletmelerin snai mamuller maliyetinin ve memleketimizdeki pahalılık vaziyetinin derecesi nedir? Üçüncüsü, yine bu sene içinde snai kalkınma hamlesi olarak yapabildiğimiz işler nedir ve bundan sonra yapmayı tasarladığımız mevzular nelerdir?

Mâruzatımı bu esaslara irca ederek ve bu hususlar hakkında malûmat vererek arkadaşlarımızın temas ettikleri noktalara da cevap vermeye gayret edeceğim. Çok söz alan arkadaşlarımız oldu, uzun konuşmalar yapıldı. Eğer kaçırduğum noktalar varsa emir buyursunlar, o noktalara cevap vermeğe gayret ederim.

Arkadaşlar; gerek eşhasa, gerek Devlete ait olsun memleketimizdeki başlıca snai müesseseler ve maden işletme yerleri 1944 senesinde bir evvelki seneye nazaran, bazı hammadde noksanından ve malzeme noksanından dolayı duraklama ve sıkıntılı vaziyet arzeden bazı hususi müesseseler istisna edilirse, gelişme kaydetmiştir. Bunu ihşai rakamlardan öğrenebildiğimiz gibi, sanayi müesseselerimizin müttekâsif bulunduğu büyük şehirlerdeki elektrik enerjisi sarfiyatının sanayide kullanılan kısmının artışı da teyit etmektedir. Bu mâruzatımın yalnız, belki sıhhatine karşı Yüksek Heyetin şüphe edebileceği, ihşai rakamlara dayanmadığını da arz etmek için bunu söylüyorum.

Devlet sanayi müesseselerinin istihsal alanındaki gelişmelerini müsaade buyursanız geçen

seneki rakamlarla bu seneki rakamların kısaca mukayesesini yaparak arzedeceğim.

Mukayeseli rakamlar:

Evvelâ maden işletmelerimizi ele alıyorum. Taşkömürü istihsalimiz; 1943 senesinde 3 milyon 162 bin tonu bulmuştu. Bu, tüvenan olarak elde edilmiş kömür miktarıdır. Bunun satılık olarak, yani yıkandıktan sonra düştüğü rakam ise 2 milyon 71 bin tondur. 1944 senesinde, 3 milyon 162 bin ton olan tüvenan istihsali 3 milyon 554 bin tona çıkmıştır. Satılık kömür istihsal miktarı ise 2 milyon 71 bin tondan 2 milyon 383 bin tona yükselmiştir.

Linyit istihsalimize gelince : Linyit kömürleri istihsalimiz yine tüvenan olarak 1943 senesinde 460 bin ton iken, 1944 senesinde 595 bin tona yükselmiştir. Bunun da satılık miktarı 1943 te 414 bin ton iken 1944 te 533 bin tona çıkmıştır.

Gülemandaki Krom istihsalimize gelince; 1943 senesinde krom istihsalimiz roş olarak 60 000 tondur, ince olarak 19 000 tondur. 1944 senesinde bu 67 000 tona çıkmıştır. 1943 de 19 000 ton olan ince istihsalimiz de 27 000 tona çıkmıştır.

Bakır istihsalimize gelince; Ergani'de 1943 de plister olarak 7 000 ton, rafine olarak 2 200 ton ki, yekûn olarak 9 200 ton bakır istihsal edilmiştir. 1944 senesinde istihsal miktarı 10 050 tona varmıştır.

Kuvarshan bakır işletmesinde istihsalimiz 1943 de 495 ton iken 1944 de 1000 tona yükselmiştir. Ve rezervi de bittiği için Kuvarshan'da bakır işletmemiz faaliyetini tatil etmiştir. Her iki müessesenin geçen sene ile bu seneki bakım istihsal yekûnlarını mukayese ederssek geçen seneki umumî istihsal yekûnu 9 730 ton iken bu sene 11 050 tona yükselmiştir.

Madenler hakkındaki istihsal rakamlarının mukayesesini burada bırakıyorum. Snai müesseselerin evvelki seneye göre, 1944 senesindeki istihsal rakamlarına geçiyorum.

Malatya hariç, doğrudan doğruya Sümerbanka ait bulunan pamuklu fabrikalarımızın istihsal yekûnları şudur :

1943 de iplik kg. olarak 9 056 170 dir. Mamul kumaş metre olarak 45 984 000 dir. 1944 senesinde iplik kg. olarak 9 608 000 e çıkmıştır. Mamul ise, metre olarak 60 milyon küsura çıkmıştır.

Yünlü fabrikalarımıza gelince; yünlü fabrikalarımızda da 1943 senesinde iplik kg. olarak 3 753 000 den 1944 de 3 800 000 e çıkmış, mamul kumaş metre itibariyle 3 383 000 den 3 987 000 e yükselmiştir.

Deri, kundura fabrikamızın rakamlarına gelince; 1943 senesinde askerî kundura imalâtımız 900 bin küsur çifti. Sivil ihtiyaç için yapılmış olan kunduralar miktarı ise 179 000 di. 1944 de askerî talep azalmış ve Millî Savunmadan istediği rakam tamamen verilmiş olarak 730 000 çift

askerî kundura imal edilmiş, buna mukabil sivil kundura imalâtımız 179 binden 181 000 küsura yükselmiştir.

İzmit Selüloz Fabrikasının istihsal rakamlarını arz edeyim. 1943 senesinde mamul kâğıt miktarımız 10 304 ton iken 1944 senesinde bu miktar 12 583 tona yükselmiştir.

Demir - Çelik Fabrikasına gelince; biliyorsunuz ki, Karabük Demir - Çelik Fabrikasının muhtelif üniteleri vardır. Herbirinin istihsalâtını ve rakamlarını ayrı ayrı okuyacağım.

Karabükteki kok fabrikamız; 1943 te 182 900 küsur ton kadar istihsal etmiştir. 1944 te bu rakam, 208 000 tona çıkmıştır.

Yüksek fırın istihsalimiz; 1943 te 55 000 iken 1944 te 69 000 e çıkmıştır. Yalnız, burada şunu kaydetmek isterim ki, yüksek fırınlarımızın kapasitesi bu miktarın çok fevkinde istihsale müsaittir. Pik demiri istihsalimizi, onun sarfı miktarına göre ayarlamaktayız.

Çelikhanenin istihsaline gelince; 1943 te istihsalimiz 42 748 ton iken 1944 te 60 780 tona yükselmiştir. Asıl memleketin muhtaç olduğu ve doğrudan doğruya memleket ihtiyacına ve piyasaya arz edilen haddelenmiş mamul demir tonaj miktarını da şimdi arz ediyorum.

1943 de 36228 ton olan haddelenmiş mamul demir miktarı 1944 de 41313 tona yükselmiştir.

Vaktinizi fazla almamak için Karabük'ün diğer tâli mahsullerinin her birinin miktar yükselişini ayrı ayrı arzetmiyeceğim. Fakat tâli mahsul istihsalimiz de umumî yekûn olarak bir evvelki seneye nazaran büyük ölçüde yükselmeler kaydetmiştir.

Çimento istihsalâtımıza gelince; memleketin gerek Devlet elinde ve gerek hususi eşhas, tarafından idare edilmekte olan fabrikaların umumî istihsalâtı 1943 senesinde 200 000 ton iken 1944 de 290 000 tona yükselmiştir. Bu arada Devlet eliyle işletilmekte olan Sivas fabrikasının istihsalı 1944 senesinin 1943 le mukayesesini yapmıyorum. Çünkü doğru bulmuyorum. Malûmu âlinizdir ki Sivas fabrikası 1943 senesinde yeni işlemeye açılmış tecrübe devresindeydi. 1943 de istihsalı bu yüzden düşük olması lâzımdı. Esasen senenin de ortalarında işlemeye açılmıştır. Onun için bu rakamları veriyorum.

Arkadaşlar, şimdi huzurunuzda arz ettiğim bu rakamların ifade ettiği mâna nedir? Bu mânanın izahına geçmeden evvel şunu da arzetmek isterim ki bu okunan rakamların hepsi snai müesseselerimizin kuruluş tarihlerindenberi vâsıl olmuş olan rakamların üstündedir. Yalnız bu meyanda, demin de işaret ettiğim gibi, yüksek fırın istihsalâtımız Karabük'ün kurulduğu ilk devrede fevkalâde yüksek olmuş ve fakat bunların sarf ve istihlâk mahalli olmadığı için bilâhara istihsalât onları işliyecek olan ünitelerin ihtiyacına göre ayarlanmış bulunmaktadır.

Elde edilen neticeler:

Arkadaşlar, Devlet sanayi müesseselerinin, bu güzel sayılacak neticeyi hangi yıl zarfında elde ettiğini de biraz düşünmek lâzımdır. Dünyayı kasıp kavuran ikinci Cihan Harbinin beşinci yılında bu netice elde edilmiştir. Bu yılın hususiyeti bizim için beş rakamında değildir. Bu yılın hususiyeti bu sene zarfında vukua gelmiş olan olaylar gözönüne getirilirse ve memleketimizin dış ticaret münasebetlerinde Avrupa memleketlerine olan bağıllık derecesi nazara alırsa ve bu senenin ilk aylarındaki münasebatımızın ne kadar eksildiği ve bilâhara vukua gelen hâdiseler dolayısıyla dış ticaret münasebetlerimizin Avrupa memleketleriyle tamamıyla kesildiği nazara alırsa bu neticenin zannediyorum ki kıymeti bir kat daha artar.

Arkadaşlar; bu hadiseler neticesi müesseselerimizin dışarıdan getirtmek zorunda kaldıkları ham maddeleri ve onların normal işlemlerini sağlayacak yarı mamul ve diğer malzemelerin temin ve tedarikinde yarattığı müşkülât gözönüne getirilirse zannediyorum ki, Yüksek Heyetinizde elde edilen bu neticeden memnun kalır.

Arkadaşlar; fiyat ve maliyet şimdi memleketimiz için hakikaten hayati mahiyet arz eden ve muhterem arkadaşlarımızın üzerinde büyük hassasiyetle durdukları diğer bir meseleye geçiyorum, o da fiyatlarımız ve maliyetlerimiz.

Huzurunuzda, fiyatların nasıl vücut bulduğunu, maliyetlere menfi tesir yapan anasrın nelerden ibaret olduğunu birer, birer arzetmeği zait addederim. Yalnız şu kadarına işaret etmek isterim ki maliyetlerimizin yüksekliğinde ham madde fiyatlarımızın ve ham maddelerimizin evsafının, nakil ücretlerinin vergilerin büyük ölçüde tesiri vardır. Alâkalı Bakan arkadaşlarımızın şüphesiz bu mevzularda Yüksek Heyetinizi sırası gelince tenvir edeceklerdir. Bendeniz bunun dışında kalan diğer işletme masraflarının yüksekliği sebeplerine kısaca temas edeceğim.

Bizim Devlet sanayimiz; yalnız iktisadi kalkınma bakımından değil aynı zamanda memleketin umumî sosyal kalkınması bakımından da vazife almıştır. Cumhuriyet idaresi iş başına geçtiği zaman memlekette snai müessesesi namına hemen hiçbir şey bulmuş değildi. Kısa zamanda büyük hamleler yaptı ve kendi ölçüsünde büyük eserler vücuda getirdi. Bu büyük hamlelere müterafik olarak teknik eleman yetiştirmek belki aynı ölçüde ve aynı miktarda mümkün olamadı. elinde sanayi için maliyete mühim tesiri olan müstakar, kalifiye işçisi yok idi ve bugün bu mevzuda dahi ihtiyacımız karşılanmaktan çok uzak bulunmaktadır. Bundan başka bizim maliyetlerin ileri memleketler seviyesine nazaran çok yüksek olmasının sebeplerinden biri olarak da, huzurunuzda, sanayi müesse-

selerimiz ölçüsünün ufaklığını zikredebilirim. Bu kısaca işaret ettiğim ve maliyetlere menfi tesiri derkâr olan umumî noktaları söyledikten sonra maliyetlerimizin yüksekliği hakkında kendi fikirlerine tamamen istirak ederim. Yalnız şu noktaya Yüksek Heyetin itimat buyurmasını rica ederim ki; Ekonomi Bakanlığınız Türkiye'nin yarınki sınaî kalkınmasında ve kuracağı sınaî müesseseleri idame edebilmesinde maliyet meselesinin, hayati ehemmiyeti olduğuna kanidir (Bravo sesleri).

Maliyetlerimizi düşürmek bakımından mütemadiyen gayret sarfedilmektedir ve edilecektir. (Bravo sesleri).

Pahalılığa gelince; bazı arkadaşlar esasen maliyetleri yüksek olan müesseselerimize fazla kâr verildiğini ileri sürerek Devlet memleketteki umumî pahalılığa önyak olmaktadır dediler ve bu sözlerinin teyit için de kısmen Umumî Murakabe Heyeti raporundan, kısmen diğer bazı raporlardan ve mütalâalardan ve kısmen de dışardan duyduklarından bahsetmişlerdir ve bu noktaya ilişmişlerdir. Arkadaşlar, mevzuunbahiş edilen hususlar, Hükümetinizin bir murakabe organı olan Umumî Murakabe Heyetinin verdiği raporlar ve buna karşı işletmeci teşekkülün mütalâasını muhtevi cevabı ve bu rapor ve alâkalı Bakanlığın mütalâasıyla birlikte içinde birçok arkadaşlarımızın da bulunduğu İktisadi Devlet Teşekküllerinin Umumî Heyetinde ve onun komisyonlarında etrafiyle incelendiği için burada tekrar bu konuya dair uzunboylu söz söyleyecek değilim. Yalnız bir noktaya kısaca işaret etmek isterim ki, Devlet fabrikalarının, fabrika satış fiyatı olarak tâyin ettikleri bedel içinde bazan % 48 i aşan, % 50 - 80 i bulan hattâ % 100 ü aşan yükselişler olduğundan bahsediliyor. Tek taraflı mütalâa edilirse belki bir iki madde için hakikate az çok yakındır denebilir. Fakat, hakikate varmak için fabrikanın mamullerinin heyeti mecmuası üzerinden aldığı kârın vasatisine bakmak lazımdır. Bazı nevi mamüller vardır ki, ham maddesini teşkil eyliyen kısım için ödenmiş olan paranın o ham madde ile yapılmış muhtelif mamullere taksiminde hata edilmiş olabilir veya hammaddenin o mamule ayrılmış kısmına kıymet tâyin etmek müşkülâtı olabilir. Faraza; derinden bahsettiler. Derinin fabrikaya kaç mal olduğu mâlûm olmakla beraber bir derinin içinde en iyi kısım ayrılarak ondan yapılmış olan bir mamule hammaddede bedeli olarak ayrılacak kısım nedir? Bu daima bıçakla kesilir gibi inceden inceye ayrı ayrı tesbit edilmemiş olabilir. Ve yalnız o madde ve o kısım alındığı takdirde bunun üzerinden edilmiş olan kârın miktarı da yüksek gözükabilir. Binaenaleyh millî fabrikaların almakta oldukları kâr miktarları hakkında tam bir kanaat elde edebilmek için yalnız bu gibilerin değil umumî olarak imal ettiği mallar üzerinden elde ettiği kârın vasatisine bakmak lazımdır. Arkadaşlar, bu vasati çok düşük değildir.

Bunu da huzurunuzda itiraf edebilirim.

Bugün, Devlet eliyle işletilen fabrikalara tâyin edilmiş olan kâr miktarı, mümâsil hususi müesseselere bırakılmış olan kâr miktarının üstünde değildir. Devlet fabrikaları ve mamullerinin satış müessesesi olan Yerlimallarına da mümâsili hususi müesseselere tâyin edilmiş olan kârın üstünde bir kâr bırakılmış değildir. Yalnız yine Yüksek Heyetin malûmudur ki bazı mamullerden ve bilhassa Devlet elinde toplanmış olan pamuklu mensucattan bir kısmının 1943 senesinde fiyatı tesbit edilirken satış fiyatı bir ay evvel arzettiğim şekilde zam hususi müesseselerle aynı şekilde taayyün eden miktardan fazla tutulmuş ve aradaki fark Millî Koranma Kanunu hükümlerine göre Devlet emrinde bir fona alınmış bununla maliyetinden aşağı fiyatla satılmakta olan kömürlerden mütevellit zararların kapatılması düşünülmüştür. Bunun teferuatını muhtelif vesilelerle Encümenlerde ve İktisadi Devlet Teşekkülleri Umumî Heyetinde arzettiğim için burada uzunuzadıya arzedecek değilim.

Tekrar ediyorum, bu kısım ayrı bırakıldığı takdirde sınaî müesseselere bırakılmış olan kâr haddinin üstünde bir kâr Devlet sanayi müesseselerine bırakılmış değildir ve Ekonomi Bakanlığınız Sümerbanka bu yolda emirler vermiştir ve Sümerbank ta bu yolda hareket etmektedir.

Arkadaşlar, maliyetimizi düşürme mevzuunda yapacağımız ve yapmamız lazımgelen işler vardır. İsmail Sabuncu arkadaşımız, müesseselerimizin bazısında işletme muhasebesinin tamamen teessüs etmemiş olduğunu söylediler. Fikirlerine istirak ederim. Devletin elindeki müesseselerin hepsinde iç organizasyonları gönlümüzün arzu ettiği şekile henüz erişememiştir. Fakat şunu da arzedeğim ki, bu maksat için geceli gündüzlü çalışmakta ve mesafe alınmaktadır. Kifayeli eleman noksanlığının yarattığı büyük sıkıntıdan ve istediğimiz evsafıta adam bulamamaktan dolayı müesseselerimizin bazılarının iç teşkilâtlarının gönlümüzün arzu ettiği seviyeye henüz tamamen çıkarmış değiliz. Bu mevzu da hayati telâki ettiğimiz mevzulardandır. Arkadaşlarımızın üzerinde ısrarla durmalarına hak veriyoruz. Çalışıyoruz, gayret ediyoruz herhalde muvaffak olacağımıza eminim.

Arkadaşlar; bu pahalılık meselesini bitirmeden bir noktaya işaret etmek isterim. 1944 senesi zarfında Devlet eliyle imal edilen ve satılan mallarda pek büyük ölçüde olmamakla beraber tenziller yapılmıştır. Biliyorsunuz, trikotaj ve buna mümâsil bazı kısımlar haric hususi ve resmî fabrikalar tarafından yapılmış olan bilğünüm pamuklu mamuller Devlet elinde ve onun namına Sümerbankta toplanmakta ve halka Ekonomi Bakanlığın tâyin ettiği paçal fiyat üzerinden satılmaktadır. Bu fiyatlar üye-

rinde 1944 senesi içinde % 10 nispetinde bir indirme yapmış bulunuyoruz. Yine doğrudan doğruya köylümüzün ve bazı büyük ölmeyen şehirler halkının giyim ihtiyacını karşılayan el dokuma tezgâhları mamullerinin fiyatında % 7 - 8 e yakın bir indirme yapılmıştır. Yine 1944 senesi zarfında çimento fiyatında, gerek Ankara, gerek İstanbul fiyatlarında % 8 e yakın bir indirme yapılmıştır. Bundan gayri belki huzurumuzda ayrıca arza değmeyen diğer bir çok tâli maddelerde indirme yapılmıştır. Karahük demir borularında indirme yaptık, nâtalinde indirme yaptık ve memleket ziraati için büyük ehemmiyeti olan sunî gübre, amünyum sülfat fiyatlarında ve asit sülfrikte bir miktar indirme yaptık. Hükümetin ve İktisat Bakanlığımızın görüşü odur ki, mühim olan indirmeyi yapmakta devam etmek lazımdır ve devam edeceğiz. Yalnız Yüksek Heyetiniz takdir eder ki, bu indirmeler büyük ölçüde ve birdenbire yapılamaz. Çünkü müesseselerimiz ve müesseselerimizin ekserisi zararlı bir fiyatla mal satmaya devam ettiği takdirde bunları yarın kapatmaya mecbur kalırız. Bizim yaptığımız şudur : Bir yandan maliyet fiyatlarımızı indirmeye uğraşırken, diğer taraftan da bunların kaliteleri üzerinde duruyoruz. Aynı zamanda maliyetimize menfi tesir yapan ve yalnız İktisat Bakanlığımızın elinde bulunmayan diğer sebepler üzerinde de Hükümetteki arkadaşlarımızla beraber müştereken çalışmaktayız. 1944 senesi zarfında fiyatlarda yaptığımız indirmeleri arz ederken bir noktaya da bilhassa işaret etmek isterim. Devlet eliyle işleyen fabrikaların pamuklarında evsaf iyiliğine doğru büyük ölçüde gidilmiştir. Bir rakamla bunu ifade etmek lâzımdır 1943 senesinde beher santimdeki sıklık derecesi, pamuklu kumaşlar üzerinde arz ediyorum, 14.80 küsar iken 1944 te 16,5 a çıkmıştır. Bunun gerek istihsal edilen mamül metresi üzerine yapacağı tesir, gerek evsafın iyileştirme bakımından yapacağı tesir takdir büyütülür. Esasen bunu bütün memleket bilmekte ve Yüksek Heyetiniz de takdir etmektedir. Harp yıllarının zoraki şartları içinde evsafa bakılmaksızın behemehal miktarın artırılmasına doğru yapılan gayret bugün yalnız miktara değil evsaf ve fiyata da taallük etmekte ve bunda az çok neticeler alınmaktadır.

Feridun Düvünsel arkadaşımız; pamuklu mensucat fiyatlarında inme, şeker fiyatlarında bir tanzile gitme lüzumundan bahsettiler. Pamuklu için geçen sene yaptıklarımızı arz ettim. Bununla beraber vazifemizi tanıyanları olduğumuz kanaatinde değilim. Esasen eski senelerdenberi birikmiş olan kömür işletmemizin açığı, pamuklu üzerinden aldığımız fon hesabında biriken paralarla kapatılmış vaziyettedir. Fon hesabında biriken miktar, içinde bulunduğumuz sene zarfında kömür işletmemizin bize

vereceği açığı kapayıp bizi ihtiyatlı vaziyette bulundurduğu zaman pamuklu fiyatı üzerinde veniden bir inise gitmek niyetindeyiz. Bunda ihtiyatlı olmamızın sebebi fiyat inisi yaptıktan sonra: tekrar bir yükseliğe gitmek doğru olmadığı ve bunun haleti ruhiye üzerinde fena tesir yapacağı kanaatında olmamızdır. Bu sözlerimi pamukluda yapmağı düşündüğümüz indirimi derhal yapacağımı vadettiğim şekilde tâlâki buvurmamanızı da arz ederim.

Umumi olarak arz etmek istediğim şudur ki: Devlet bilhassa kendi elinde topladığı ve kendi müesseseleri marifetiyle istihsal ettiği malların satış fiyatlarında bir inise doğru gitme istikametini almıştır. Bunu mamulün nevine ve o müessesenin umumi vaziyetinin vereceği imkânlar göre takip edecek ve bunda sizleri memnun edecek bir neticeye varmağa gayret edecektir.

Şeker fiyatlarına gelince; arkadaşlar bizim şeker şirketine avırdığımız hisse, Yüksek Heyetin de malûmu olduğu üzere 80 kurustur. Küp te 1 küsur, o birinde 79 kadardır ki, vasatı olarak 80 kurustur. 80 kuruşla bugünkü fabrika satış fiyatı olan, toz şekerde de 180 küp şekerde 200 kuruş arasındaki fark yine Yüksek Heyetinizin malûmu olduğu üzere şeker istihlâk resmi olarak mahiyetin varidat membaalarından birini teskil etmektedir. Devlet bütçesinde 60 küsur milyon varan bu rakam üzerinde yapacağı tesir düşünülmeden ve Devlet varidatındaki açık miktarının ne olacağı bunun nasıl karşılanacağı kararlaştırılmadan şeker fiyatı üzerinde bir inise gitmenin mümkün olup olmadığını takdir edersiniz. Esasen bunu takdir salâhiyeti yalnız Ekonomi Bakanlığının da değildir. Hükümetin kararına bağlıdır. Şirkete bırakılan 80 kuruş o kadar yüksek görülmemek lazımdır. Çünkü pancara verdiğimiz fiyat yüksektir ve hepinizin malûmudur. 6, 7 kuruş arasında para vermekle beraber her yüz kilo pancara bir kilo da şeker prim verilmektedir. Bu primin değeri toz şeker üzerinden hesap edildiği için o da 70 para tutmaktadır. Binaenaleyh köylü ve pancar müstahsilini hâmaye bakımından 8 kuruş 30 para bir kilo pancara verilmektedir. Bir kilo şeker 6,5 - 7 kilo pancardan çıktığında göre şeker sanayinin yalnız şekerin ham maddesi olan pancar için ödediği meblağın miktarı kendiliğinden çıkar.

Sonra, zannediyorum, Şeker Şirketi 60 - 70 bin tondan fazla satış olduğu takdirde bu fazla satılan kısımlar için ayrıca kilo başında şirket hissesinden altı kuruş indirilmektedir. Bu takdirde Şeker Şirketine kilo başına verilecek miktar 80 kuruş değil, ondan altı kuruş eksiktir.

Pahalılık ve maliyet fiyatlarının yüksekliği hususunda umumi olarak arz edeceğimiz bunlardan ibarettir.

Şimdi arkadaşlarımızın gerek bugün, gerek bütçenin umumi müzakeresi sırasında üzerinde

hassasiyetle durdukları tevzi işlerimize temas etmek istiyorum.

Arkadaşlar; bugün tevzii Ekonomi Bakanlığı tarafından tanzim edilmekte olan maddeler şunlardır: Gerek Sünerbank fabrikalarının, gerek hususi eshassa ait olup ta mamulüne el konan veya ipliği verilip, imal edildikten sonra mamul sekilde alınan pamuklular ve bu meyanda ipliğini vererek mamulünü aldığımız çoraplar.

Sonra yine satışında bazı nevelerini serbest aldığımız, yalnız Devlet eliyle işletilen müesseselerin yönlü mamüllerinin bazı neveleri. Bundan sonra gerek memleket dâhilinde iymal edilen, gerekse hariceten ithal edilen bilûmum iplikler, pamuk iplikleri. Besinci olarak kömür, altın olarak çimento ve nihayet son aylar zarfında Hükümet kararı ile tevzii Ekonomi Bakanlığınıza tevdi edilen çivi vardır. Bunun haricinde Karabük demir mamüllerinin tevziini yapan ve kâletimizde bir komisyon vardır.

Bu komisyon her ayki istihsalı resmî Devlet daireleri ihtiyacını karşılandıktan sonra bakiye kalan kısım illerin ve diğer sanayi müesseselerimizin ihtiyacına tahsis edilir. Muayyen müddet zarfında kendilerine tahsis olunan mal bunlar alınmadığı takdirde fabrika tarafından bu mamüller serbestee satılır. Tevzie tâbi tutulan bu mallardan arkadaşlarımızın en çok üzerinde durduğu pamuklu mensucattır. Bugün pamuklu mensucatin tevzii vazifesiyle mükellef kıldığımız Yerlimallar Pazarının bu tevziye tuttuğu yol şudur. Kendi mağazası bulunan şehir ve kasabaların hududu içinde bulunan vatandaşların ihtiyacı doğrudan doğruya kendi mağazası tarafından karşılanır.

Bunun haricinde bulunan şehir ve kasabalara ve o mevanda bütün köylerin ihtiyacı ne ise o mntakalarda eskidenberi müesses ve manifaturacılıkla müşteğil ihtikâr suçu ile mahkûm olmamış kimselere o mntakaların nüfus kesafeti nazara alınarak tâyin edilen kontenjanları verilir ve o mntakalar pamuklu ihtiyacı arzettiğimiz evsafı haziz olan manifaturacılar tarafından temin edilir. Bunların kendi ellerine geçirdikleri manifaturaları yüksek fiyatla daha başka mntakalara satmamaları ve malların doğrudan doğruya halka resmî fiyatla intikalini temin edebilmek için bizim bulabildiğimiz tek çare, üç ayda bir manifaturacılar vereceğimiz bu mamüllerin listesini yapmak ve o listede mamülün miktarını, evsafını gösterip bu listeyi bulunduğu yer vilâyet ise valiyeye, kaza ise kavmakama, hüllâsa mahalli idare âmirine bildirmektir. İdare âmirine denilmektedir ki, bu manifaturanın mntakanız dahiline geldiğini takibet, tetkik et ve bunu tevsik edici vesikayı manifaturacıya ver. Çünkü tüccar böyle bir vesika getirmediği takdirde ikinci bir defa mal verilmemektedir.

Mağazanın bulunduğu yerlerdeki şehir ve kasabalara tâbi civar köylere gelince, onların da kendi içlerinden bir mümessil göndererek mağaza-

zadan köy halkının ihtiyacına yetecek mal almaları sağlanmış bulunmaktadır. Memleketimizdeki köy ve kasabalarımızın umumî vaziyeti gözönüne almırsa bugün Devlet eliyle tevzie tâbi tutulan pamuklu mensucatin bu arzettiğim şekilden daha uygun bir tarzla halka intikalini temin edici bir çareyi biz bulamadık. Bendeniz şahsan bunun daha iyi bir şekilde nasıl yapılabileceğini tâyin edebilmek için bu hususta bilgisinden istifade edeceğimi ümit ettiğim birçok kimselere müracaat ettim ve onların fikirlerini aldım, Hattâ bu müracaat ettiğim arkadaşlar arasında Yüksek Heyetiniz içinde bulunan bazı zevat ta vardır. Kendilerinin ileri sürdükleri fikirleri karşılaştırdık. Ve bize söyledikleri hususları mütalâa ettik. Bugün yapmakta olduğumuz şekilden daha ileri, daha pratik ve daha müsnet verebilecek bir şekil bulamadık. Yüksek Heyetinizden herhangi arkadaş, beni bu mevzuda, kendi görüşleri itibariyle, tenvir etmek bana daha ileri olduğunu tahmin ettikleri yollar varsa söylemek lûtfunda bulunurlarsa ayrıca kendilerine müteşekkîr kalırım.

Yine pamuklu mensucatin halka tevzii bakımından mühimce olduğu için arz ediyorum. Memlekette fabrika imalâtı olarak, pamuklu dokuma umumî yekünü 130 milyon metreye yaklaşmaktadır. El tezgâhlarına, meslek halinde çalışan el tezgâhlarına verdiğimiz iplik miktarı da nazara aldığımız takdirde, ve memleketimizde bu ipliklerle dokunan mamullerin beher metresine vasati olarak giden iplik miktarını göz önüne alarak, öyle tahmin ediyoruz ki, 40 000 000 u aşan bir dokuma da bu tezgâhlar tarafından imal edilmektedir.

Ve yine mamullerini bize iade etmeyen ve bazı kasaba ve şehirlerimizde müesses ve atelye halinde çalışanlar da nazara alınır ve köylümüzün gerek bizim tevzi ettiğimiz gerek kendisinin tedarik ettiği çıkırlarla eğirdiği pamuklarla yaptığı ipliklerle dokuduğu mamuller de gözönüne alınır ve öyle tahmin ediyorum ki, bütün Türkiye'nin pamuklu istihsal miktarı 180 - 200 milyon metreyi ancak bulmaktadır. Bu hususta söz söylemiş olan arkadaşlarımızın görüşlerine tamamen iştirak ediyorum. Bu rakamlar medeni bir milletin ihtiyacını karşılamaktan hakikaten çok uzaktır. Bunu en geniş ölçüde kabul edersek adam başına senede 10 metre pamuklu düşmektedir. Bizim köylümüzün pamuklu dokuma ile hangi ihtiyaçlarını karşıladığı gözönüne alınır ve pamuklu ile yalnız iç elbisesi değil aşığı yukarı bilûmum giyim esvası ihtiyaçlarını karşılamak vaziyetinde olduğu düşünülürse halkımızın hakikaten ne kadar az giyindiğini teslim etmek lâzımgelir. Bütün gayretlerimize, elimizdeki mevcut tesisleri, bu ihtiyacı daha iyi bir şekilde karşılamak üzere seferber etmişizdir ve şimdi huzurunuzda okuduğum rakamlarla aldığımız neticeler bunun delilidir.

Hariceten pamuklu ithali, vaziyetin ve bunla-

rın ithalinde bahsedildiği gibi mümanaatın vâkı olup olmadığını herhalde Ticaret Bakanı bütün teferrüatıyla söyleyeceklerdir. Benim mevzuumla alakadar olmakla beraber birinci derece de kendilerine taallük etmektedir. Yalnız şunu arz edeyim ki, Bakanlık mümessillerinden mürekkep bir heyet gerek pamuklu ve gerek yünlü dokuma ithalâtı hakkında müracaat vukubuldukça bu müracaat edenlerin getirmek istedikleri mamullerin evsâfı ve yeri bakımından tetkiki yapılmakta ve müsait görülenlere müsaade edilmektedir. Bu arada nazara alınan esas bu mamulün hiç olmazsa memleketimiz dâhilinde bizim imal ettiğimiz malların fiyatından yüksek bir fiyat arz etmemesidir. Çünkü arkadaşlar, şöyle deniyor, böyle deniyor diye söylendi. Fakat bizim dahili fiyatlarımızın çok altında mal imal eden memlekenler varsa da dışarda şâyi olan şekilde bizimkilerle aslâ kabili kıyas olmayacak şekilde mal teklif edildiği şimdiye kadar vâkı değildir. Bizimkilere nazaran az çok düşük olanlar olduğu gibi daha yüksek olanlar da vardır.

Pamuklu hakkındaki mâruzatımı bitirmek için şu noktaya da işaret etmek istiyorum: Miktarının ne kadar yüksek olduğunu huzurunuzda arz etmiş olduğum meslek halinde işliyen el dokuma tezgâhları mamullerin tevziinde tuttuğumuz esas şudur: O imal mntakasının ihtiyacı önce karşılanacak ve bu ihtiyacın dışında fazla istihsal varsa serbest olarak Türkiyenin her tarafından satılabilecektir. Bundan daha ileri bir takyit koymanın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü 50 bine yaklaşan el dokuma tezgâhlarının mamullerinin kontrolünü ve onların memleket dâhilinde tevziini sağlamak imkânsızdır ve bununla uğraşmanın doğru olmayacağı kanaatindeyiz. Yalnız biz şunu düşündük: Her dokuma kooperatifi bulunduğu mntakamın ihtiyacını karşılamadan mamulünü başka yere götürmesin. Valilerimiz bu hususta çok dikkat etmektedirler. Bunun haricinde o mamuller Türkiyenin hangi yerinde ihtiyaç varsa tesbit ettiğimiz esaslar, tâyin ettiğimiz kâr hadleri dâhilinde satılmaktadır. Pamukluların resmî fiyatların çok üstünde halka intikal ettiğinden arkadaşlarımız bahsettiler. Bunun cevabını şüphesiz ki Ticaret Bakanı arkadaşım huzurunuzda verecektir. Onun için bendeniz bu mevzua temas etmiyeceğim.

Yünlülere gelince: Bundaki vaziyet pamukludaki gibi değildir. Yünlü kumaşlardan hususi müesseseler tarafından imal edilenler Devlet tarafından alınıp tevzie tâbi tutulmamaktadır. Bunların da pamuklular gibi alınması hususunda ençümenlerde, komisyonlarda bazı arkadaşlarımızın temennisi oldu. Yaptığımız tedkikatta bunun tatbik kabiliyeti olmadığı neticesini verdi, teşebbüs etmedik Devlet eliyle imal edilen yünlülerin miktarı, demin arz ettim, dört milyon metreye yakındır. Bunların içinde

memleketin büyük ölçüde ihtiyacı olan ve fakat miktarı az olan ince elbiselik kumaşların Hükümetçe satışı tahdid edilmiştir. Bundan gayri yünlülerin hepsi serbest olarak Sümerbank tarafından satılmaktadır. Ekonomi Bakanlığının bu nevi yünlülerin satışında aldığı karar şudur: Yüksek heyet biliyor ki bundan üç beş ay evvel memurlarımıza aynı yardım olarak verilen parayı nakden değil, Sümerbanktan alacakları mallarla yapmağı düşündük ve bu malları, % 25 bir tenzilatla kendilerine vermeği kabul ettik.

Bu satış bitip arkası alındıktan sonra elimizde kalmış olan miktarı serbest olarak satmak, hatıra gelebilirdi. Fakat bu takdirde bunların üç, beş kişi tarafından ele geçirilerek yine vatandaşlara yüksek fiyatlarla intikaline meydan vereceğimizi düşündük. Yeni sene imalât programlarını biraz daha geniş tuttuğumuz için, bunların bilimum dar gelirli vatandaşlara, mütekaidler de dâhil olduğu halde, yeniden tevzi ve tahsisine karar verdik. Yerlimallar pazarları mıptaka ve her mntakadaki memur adedine göre ve elindeki mevcut malın miktarına göre yer yer bu tevzie başlanmış bulunmaktadır.

İpliğe gelince; arkadaşlar; pamuk ipliği, biliyorsunuz memlekette çok ihtiyaç olan bir madde dir. Memleketimizin dahili pamuk ipliği fiyatı hariçten getirttiğimize göre daha düşüktür. Memleketteki ipliğe karşı olan büyük ihtiyaç bunun dışındaki, tâbir caizse, karaborsadaki fiyatını çok yükseltmiş bulunmaktadır ve bugün geçimi dar olan mntakaların hepsinden Vekâletimize karşı iplik talebi yapılmaktadır. Büyük Meclisin âzaları gerek dairei intihabiyelerini dolastıkları zaman yazdıkları raporlarda ve gerekse bendenizi şahsen gördükleri zaman mntakalarına iplik tevziinde daha geniş davranılmasını daima söylemektedirler. İplik dâvasını kökünden halledilebilmek için bizim şu iki sene zarfında aldığımız birbirini tamamlıyor kararlar oldu. Evvelce de Yüksek Heyetinize arz ettiğim gibi muayyen bir tarihte, 1941 senesi Şubat ayında tesbit edilmiş olan meslek halindeki tezgâhlara iplik verilmekte ve bundan sonra da iplik talebinde bulunanlar olursa bunlara iplik verilmektedir. Çünkü her yeni talebi karşılamak lâzımgelirse hakikaten eskidenberi müesses bulunan ve dokumacılıkla geçinen vatandaşları daha sıkı ve daha güç bir duruma sokmak zarureti vardır. Binaenaleyh biz bu kaydı muhafaza ettik. Fakat baktık ki, bizden iplik alan vatandaşların bir kısmının tezgâhı sekiz tane, bir kısmının iki, bir kısmının ise bir tanedir. İpliklerin beher paketinin resmî fiyat olarak tesbit ettiğimiz bedeli ile dokumaya bıraktığımız işçilik ücreti 25 lira kadardır. Sahibi her tezgâh için sekiz tezgâha iki üç verildiğine göre, on altı, 20 paket almakta ve her paketten 25 lira kâr ettiğine nazaran 5 yüz lira gelir temin

etmektedir. Vatandaşların bir kısmı ipliksizlikten sıkıntı çekerken bir kısmının da köylerde ve en hüera yerlerde oturdukları halde böyle yüksek bir kazanç temin etmeleri şüphesiz ki, doğru değildir. Onun için aldığımız bir kararla tezgâh adedlerini umumî olarak ikiye indirdik ve eskidenberi bir olanları da ibka ettik. Herkese seyyanen ikişer paket iplik vermeği kabul ettik. Bu yola gidince, bir miktar iplik tasarrufu temin edilmiş oldu. Bilâhara 1944 senesinde aldığımız bir kararla iplik paketi adedini ikiden daha yukarıya çıkarmak imkânı oldu. Yalnız, bunu, seyyanen her nımtaka için yapmağı doğru bulmadık. Çünkü bizde iplik alan tezgâhların müesses buldukları yerlerden bazıları, eskidenberi iplik ve dokumacılıkla uğraşan ve bunu sanat yapan vatandaşlardı. Başka geçim vasıtaları yoktu.

Bazı yerlerde ise bir yardımcı sanat halinde idi. Onun için nımtakaları hususiyetine ve ehemmiyetine göre ayırdık ve derecedik. İlk önce hakiki dokumacı olduğuna ve ondan başka geçim vasıtası olmadığına kanaat getirdiğimiz yerlerin iplik adedini tezgâh başına iki paketten dört pakete çıkardık. Arada üç paketlik kısımlar da kabul ettik ve bir kısmını da ikide bıraktık.

Bu mayıs ayı başında haziran kontenjanını verirken de ikinci bir hamle yaptık. Bir adım daha atarak hakiki beşten başlayarak ikiye kadar sıralamalar yaptık ve bu arada eskiden tevzi haricinde kaldığı mülki ve idari âmirlerin yaptığı tetkikatın noksanıyeti anlaşılan yerlerde de yeniden bazı vatandaşların kooperatiflere ithallerine müsaade ettik ve kendilerine iplik tahsisi eihetine gittik.

Kömüre geçiyorum: Kömür istihsal artışını şimdi huzurunuzda okuduğum rakamlarla arzemiş bulunuyorum. Bir arkadaşımız kömür tevziinden tutulan yolun doğru olmadığından ve beyanname vermek için tâyin edilmiş olan müddetin kısılgından bahsetti. Arkadaşlar, halkın teshin ihtiyacı olarak verdiğimiz kömür malûmu âliniz olduğu üzere Taş kömürü değildir, Kok kömürüdür. Kok kömürü istihsal rakamlarımız her talep eden istediği miktarda kok vermeye müsait değildir. Ankara ve İstanbul'da beyanname usulini tatbik ediyoruz. Bu iki şehirde bu kömür sarfiyatı çok büyüktür. Talep eden vatandaşların hakiki rakamın bilmeden ne miktar kömür vereceğimizi evvelden tâyin edip bunu karşılayamamak vaziyetine düşmektense ve yine bu arada bir kısım vatandaşların alıp bir kısmının alamaması gibi bir hale meydan vermektense ise muayyen müddet içinde beyannameler almak ve bu suretle kömür almak isteyenlerin miktarını tesbit ettikten sonra buna göre ne vereceğimizi tâyin etmek, zannedirim ki, bu meseleyi ileri süren arkadaşın tarafından da kabul buyurulur. Daha doğrudur.

Size halkın teshin ihtiyacını karşılamak bakımından bu iki şehirde yapabileceğimiz yardım-

ların ne kadar geniş olduğunu arzetmek için, müsaade buyurursanız, bir iki rakam okuyacağım. İstanbul'u arzediyorum. 1942 - 1943 senesi kış mevsiminde İstanbul'da 34771 aileye 44164 ton kok kömürü verilmiştir. 1943 - 1944 kış mevsiminde ise 47 420 aileye 46 629 ton kömür tevzi edilmiştir. Çıktığımız 1944 senesinde ise 58 066 aileye 55 618 ton kok kömürü tevzi edilmiştir. Bu rakamların seyri göstermektedir ki, halka teshin ihtiyacı olarak vermekte olduğumuz kömür miktarını mütemadiyen arttırmış bulunmaktayız.

Ankara'ya gelince; Ankara'da 1942 - 1943 senesinde 21 803 aileye beyanname verilmiş, tevzi edilen kömür miktarı da 36 750 tondur. 1943 - 1944 senesinde 34 490 aileye verilmiş, tevzi edilen kömür 43 473 tondur. 1944 - 1945 senesinde ise 32 960 aileye verilmiş, tevzi edilen kömür miktarı 55 199 tondur. Bütün bu rakamlar göstermektedir ki, halkın teshin ihtiyacını karşılamak için tahsis ettiğimiz kömür miktarında bir genişlemeye gidilmiştir.

Kömürün evsafından da bahsettiler. Arkadaşlar kömür deyince bunların nevilere ayırmak lâzımgelir. İsmail Sabuncu arkadaşımızın bahsettiği kömür; rapordan okuyarak söyledikleri linyit kömürüdür ve zannediyorum ki, Kayseri fabrikasına taallük eden bir iş olsa gerektir. Mevzuubahsedilen tarih 1943 senesidir. Linyit işletmelerimizin kuruluş tarihi gözönüne alınca ve bunun henüz 3 - 5 senelik bir ömrü olduğu düşünülünce bu geçen seneler zarfında memleketin büyük tehlikelerle karşı karşıya kalması ve memleketin göbeğinde sıkıntılı zamanlarda ihtiyacımızı karşılayabilecek bir kömür işletmesinin kurulması vazife olarak İktisat Vekâletince alındığı zaman bu müesseseye kısa zamanda büyük ölçüde istihsale gidilmesi vazifesi verilmiş idi. O zaman kurabildiği ve yapabildiği tesislerin müsaadesizliği dolayısıyla istihsal edilen kömürde kül nispeti yüksekti. Bugün kriplaj işi ikmal edilmiş ve kömürün evsafı büyük ölçüde iyi bir şekilde konulmuş bulunmaktadır.

Çimentoya gelince; çimentodaki genişliği Yüksek Heyetinize rakamlarla arzetmiştim. Bundan iki sene evvel çimento diye kıvranmış olan memleket bugün bir sıkıntı hissetmemektedir. Fabrikalarımızın stok durumu, hattâ bir gün istihsalâtımızı daha kısmakla karşı karşıya kalmak vaziyetini icabettirir bir mahiyet göstermektedir. Bu, bir yandan istihsalin yüklediği diğer yandan Millî Müdafaanın çimento ihtiyacının azalması neticesidir.

Arkadaşlar, bazı arkadaşlarımız ve bu meydana Feridun Fikri arkadaşımız stoklarımızın vaziyetinden bahsettiler ve bunun açıklanmasını istediler. Bugün Devlet fabrikası mamüllerinin stok vaziyeti bizi büyük endişelerde bulduranca derecede değildir. Yünlü, pamuklu stoklarımız yaptığımız ölçüde faaliyette bulunan müesse-

selerin stoklarının, normal sayılabilecek olan stoklarının, üstünde değildir. Bazan tahdide tâbi tuttuğumuz basma ve kaput bezinin tevziye salih bir miktara ulaşabilmesi için satışlarını durdurma neticesi yükseklikler müşahede edilmektedir. Fakat bu Mayıs ayı başında Sümerbank Yerlimallar pazarlarının müesses bulunduğu bilûnum şehirlerdeki vatandaşlara seyyanen; memur olsun, olmasın, beş metre kaput bezi veya basma vermeği kararlaştırmış ve bunun tevziatına da geçmiş olduğumuz için elimizdeki basma ve diğer istokları da süratle erimektedir.

Yünlülerden, ince kumaş olarak herhangi istok sıkıntımız yoktur. Esasen onun da arzettiğim gibi dar gelirli vatandaşlara ve memurlarımıza tevzii kararlaştırılmıştır. Ve bu tevziata başlanmıştır. Umumî olarak mamûl istoklarda büyük bir sıkıntı, bugün için, var denilemez. Yalnız ileride fiyat inmesi olacak veya hariçten çok ucuza mal geliyormuş gibi şayialar çıkışı şüphesiz bazan durgunluk olmaktadır. Hükümetiniz de istokların eritilmesi hususunda muhterem arkadaşlarımızın gösterdiği hassasiyeti daima göstermektedir. Bu iki bakımdan lâzımdır. Biri memleketimizin pamuklu ve yünlü mamûle büyük ihtiyacı varken o ihtiyacı bir de istok yaparak

arttırmak doğru olmayacağı gibi ileride herhangi bir sebeple olursa olsun vukubulabilecek fiyat tenzili dolayısıyla mümessilimizi zararlı bir vaziyete düşürmek için lâzımdır. Bu mevzuda endişe edilecek ve bizi endişeye sevkedecek bir vaziyet halen mevcut değildir. Yalnız bir arkadaşımın temas ettiği gibi elimizde bugün 70 000 ton kadardır pik stokumuz vardır. Fakat istihsalimiz o şekilde ayarlanmaktadır ki, bu miktar artmamaktadır ve demin arzettiğim rakamlardan müşahede edileceği üzere çelikhane ve haddehanede istihsalimizin artması da pik sarfiyatını çoğaltmakta dolayısıyla bu stok büyük ölçüde artmaktadır. Bütün ihracı üzerinde dikkatle çalışmaktayız. Yine elimizde bugün Devlet müesseseleri malı olarak bakır istokumuz biraz yüksek rakamı bulmuştur. Bunun da harice satılması üzerinde ciddi olarak çalışmaktayız.

BAŞKAN — Midemde, büyük bir ıstırap var. Tahallümüm kalmamıştır. Affımı rica ederim. Yerimi derhal başka bir arkadaş alacaksa müzakereye devam edelim, aksi takdirde müzakereyi yarına bırakalım. (Yarına sesleri).

Yarın saat 10 da toplanmak üzere oturuma son veriyorum.

Kapanma saati : 19,45

